

Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen ja asumisen järjestelyt

Sosiaalityön
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Susanna Leinonen

10.02.2025

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Susanna Leinonen

Otsikko: Vuoroasuvan lapsen kustannustenjakautuminen

Ohjaaja: Yliopistonrehtori Jarkko Rasinkangas

Sivumäärä: 77 sivua + 6 liitesivua

Päivämäärä: 10.02.2025

Vuoroasuminen on asumisjärjestely, jossa lapsi viettää vähintään 40 % ajasta kummankin vanhemman kanssa. Suomessa vuoroasuminen on viime vuosina yleistynyt merkittävästi, mutta aihetta on tutkittu toistaiseksi melko vähän. Oikeusministeriö on vuonna 2023 julkaissut uudistetun ohjeen vuoroasuvan lapsen kustannustenjaosta. Ohjeessa lapsen kulut jakautuvat entistä tasapuolisemmin vanhempien kesken.

Tutkin pro gradu-tutkielmassani sitä, miten vuoroasuvan lapsen kustannukset ovat konkreettisesti jakautuneet vanhempien välillä. Lisäksi tarkastelussa ovat vuoroasumisen käytännön järjestelyt, niiden onnistuneisuus sekä se, miten lapsen edun näkökulma on otettu vuoroasumisessa ja sen järjestelyissä huomioon. Tutkielmani tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ja lisätä ymmärrystä vuoroasumisesta ja vuoroasuvan lapsen kustannusten jaosta Suomessa vanhempien näkökulmasta ja kokemusmaailmasta. Tutkielmassani olen selvittänyt vuoroasuvan lapsen elatusta koskevan juridisen kontekstin sekä lähestynyt vuoroasumista sekä yhteiskunnallisesta että sosiaalipoliittisesta viitekehyksestä. Lisäksi keskityn tutkielmassani kuvaamaan aiempaan tutkimusaineistoon viitaten vuorovanhemmuita ja vuoroasumisen vaikutuksia lapseen. Näkökulmani koko tutkielman läpi on lapsen edun huomioiminen.

Tutkielmani on laadullinen tutkimus, jossa aineisto koostui 57:stä vuoroasuvan lapsen vanhemman kirjoituksesta. Kirjoittajat ovat vastanneet kirjoituspyyntöni, jota on julkaistu useissa sosiaalisen median kanavissa, kuten Facebookin Uusperhe-ryhmässä ja Suomen Uusperheiden Liiton Instagram-tilillä. Kirjoituskutsussa pyysin kirjoittajia vapaamuotoisesti kirjoittamaan kokemuksistaan vuoroasuvan lapsen vanhempana kolmen kysymyksen alustamana. Kirjoituspyyntöön vastanneista lähes kaikki olivat naisia ja iältään 35-49 – vuotiaita.

Aineiston analyysiin olen käyttänyt sisällönanalyysiä. Tutkielmani pääluokiksi muodostuivat: vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen, vuoroasumisen haasteet, lapsinäkökulman huomiointi vuoroasumisessa ja vuoroasumisen onnistumisen edellytykset.

Tutkielman keskeisenä tuloksena voidaan todeta, että vuoroasuvan lapsen arkiset kustannukset (kuten ravitsemus ja hygienian hoito) kustannettiin pääsääntöisesti sen vanhemman luona, missä kustannus syntyi. Lapselle tehtäviin hankintoihin kirjoittajilla oli puolestaan hyvin erilaisia käytänteitä ja hankinnat muodostuivatkin tutkielmani aineiston perusteella haasteeksi monessa vuoroasuvan lapsen perheessä. Hankinnoista saattoi olla vanhemmilla hyvin vaihtelevat näkemykset ja toisaalta erilaiset mahdollisuudet sekä halu käyttää hankintoihin rahaa. Myös lapsella itsellään saattoi olla hankinnoista toisesta tai molemmista vanhemmista eriävä mielipide.

Tutkielmani osoittaa, että monessa vuoroasuvan lapsen perheessä oli lapsen liittyville tuille (kuten lapsilisälle) jokin sovittu järjestely, kuten esimerkiksi se, että tuki käytettiin vaatehankintoihin ja vakuutuksiin tai säästettiin lasta varten. Mikäli puolestaan vanhempien tai ainakin toisen heistä toimeentulo pohjautui pitkälti tulonsiirtoihin tai oli heikosti ennakoitavissa, osoittautui lapsen elatus ja siitä sopiminen melko usein haastavaksi. Ylipäätään mikäli oli ongelmia vuoroasuvan lapsen kustannusten jakamisessa, oli usein ongelmia muissakin vuoroasumiseen liittyvissä järjestelyissä.

Pääsääntöisesti kirjoittajat kuvasivat vuoroasumisen sujuvan kaikkien osapuolten kannalta hyvin. Tämän tutkielman valossa vuoroasumisen onnistuminen oli erityisesti yhteydessä vanhempien hyvään yhteistyöhön, molempien vanhempien henkilökohtaiseen elämänhallintaan, johon liittyi myös riittävän hyvä ja vakaa taloudellinen toimeentulo sekä kykyyn ja haluun olla aktiivinen ja vastuullinen vanhempi. Vuoroasumisen haasteet liittyivät hankalaksi koettuun yhteistyöhön toisen vanhemman kanssa, sovittujen asioiden yksipuoliseen muuttamiseen ja toisen vanhemman henkilökohtaisiin haasteisiin,

jotka heijastuivat vuorovanhemmukseen. Lisäksi joissakin kirjoituksissa nousi esiin kokemus, että ilmaisen koulukyydin saaminen vain toisesta kodista tuntui epärealistiselta.

Tutkielmani tulosten mukaan lapsen edun huomiointiin ja lapsen mielipiteen selvittämiseen oli kirjoittajilla hyvin erilaisia tapoja ja resursseja. Lapsen sopeutumisessa vuoroasumiseen oli voimakkaita yksilöllisiä eroavaisuuksia ja parhaiten mahdollisista lapsen sopeutumishaasteista näytettiin selviävän vanhempien välisellä yhteistyöllä. Ylipäätään vuoroasumisen onnistumiseen ja lapsen etuun liittyi se, että lapsen mielipidettä vuoroasumisesta kuultiin ja molemmat vanhemmat kykenivät tarvittaessa joustamaan ja muuttamaan vuoroasumisjärjestelyitä lapsen edun mukaisesti.

Tutkielmani tulokset tekevät näkyväksi sen, että vuoroasuvan lapsen asumisjärjestelyt ja elatuksen jakautuminen herättävät pohdintaa sekä perheissä että perheiden kanssa työskentelevien asiantuntijoiden keskuudessa. Vuoroasumiseen voi sisältyä monenlaisia haasteita, jotka saattavat johtaa pitkäaikaisiin, monimutkaisiin ongelmiin ja aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita ainakin toiselle vanhemmasta. Tarvitaan enemmän tietoa, yhtenäisempiä ohjeita, poliittista päätöksentekoa sekä palvelupolkuja vuoroasuvan lapsen perheelle erilaisissa elämäntilanteissa. Lapsen etu voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla, kun saadaan lisää tietoa tutkimalla molempien vanhempien roolia vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautumisessa, siitä sopimisessa ja mahdollisista ratkaisuehdotuksista vuoroasumiseen liittyviin haasteisiin.

Avainsanat: lapsen vuoroasuminen, vuoroasuvan lapsen kustannustenjakautuminen, lapsen etu

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Lapsen vuoroasuminen	8
2.1	Vuoroasuminen ilmiönä	8
2.2	Lapsen elatus juridisena ja sosiaalipoliittisena ilmiönä	11
2.3	Vuoroasumisesta sopiminen	14
2.4	Lapsen edun näkökulma	17
3	Eron jälkeinen perheariki	20
3.1	Vanhemmuus eron jälkeen	20
3.2	Vuorovanhemmuuden ja vuoroasumisen vaikutukset lapseen	22
4	Tutkimuksen toteuttaminen	28
4.1	Tutkimustehtävän ja kysymysten määrittely	28
4.2	Aineiston kuvaus ja kerääminen	28
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	31
4.4	Tutkimuseettiset kysymykset	32
5	Tutkimuksen tulokset	36
5.1	Analyysi ja pääluokkien muodostus	36
5.2	Vuoroasumisen järjestelyt perheissä	38
5.3	Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen	39
5.4	Vuoroasumisen haasteet	46
5.5	Lapsinäkökulman huomiointi vuoroasumisessa	53
5.6	Vuoroasumisen onnistumisen edellytykset	57
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	63
	Lähteet	70
	Liitteet	78
	Liite 1. Kirjoituskutsu Pennassa.	78
	Liite 2. Tutkimuksen tietosuojaseloste.	79
	Liite 3. Supli Ry:n 14.3.2024 jakama Instagram-postaus.	83

1 Johdanto

Melkein 280 000 lasta Suomessa asuu virallisesti vain toisen huoltajan kanssa. Heistä vuoroasuu noin 30 % riippuen tutkimuksesta ja laskentatavasta (Miettinen ym. 2020, 131). Vuoroasuminen on asumisjärjestely, jossa lapsi asuu suunnilleen saman verran molempien vanhempiansa kanssa. Aihe on yhteiskunnallisessa kontekstissaan kiinnostava ja ajankohtainen kysymys. Vuosittain Suomessa noin 30 000 lasta kohtaa vanhempiansa eron seuraukset, minkä takia vuoroasuminen on merkittävä ilmiö myös yhteiskunnallisesti ja poliittisesti. Vaikka Pereen mukaan (2017, 57) Suomi on monessa sosiaali- ja terveydenhuollon käytänteissä edistyskellinen, ei vuoroasumisesta tiedetä vielä tarpeeksi. Vuoroasuminen on ilmiönä melko uusi, ja poliittiset ratkaisut sekä sosiaalipolitiikka ei kaikilta osin pysty siihen vielä vastamaan (Hakovirta ym. 2022, 488). Vuoroasumisen onnistuminen vaikuttaa sekä lapseen; tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen että vanhempien hyvinvoinnin ja vanhemmuuden kokemiseen. Eron jälkeen uuden elämän rakentaminen voi olla haastavaa, mutta ero voi olla myös mahdollisuus uuteen alkuun (Linnavuori ym. 2021, 7). Miettisen ym. (2020, 33-34) selvityksen mukaan vuoroasuminen oli yhteydessä vanhemman korkeampaan sosioekonomiseen asemaan: vuoroasuminen on yleisempää korkeammin koulutetuilla ja paremmin toimeentulevien vanhempien lapsilla. Kyse voi olla niin asenteista ja näkemyseroista kuin myös käytännön mahdollisuuksista ja resursseista järjestää lapsen asuminen sopivaksi katsotulla tavalla. Myös Kanadassa on saatu vastaavanlaisia tuloksia, vuoroasuminen on todennäköisempää perheissä, joissa vanhemmilla vähemmän konflikteja keskenään, korkeammat tulot ja vanhemmilla oli vanhemmuuden rooli jo yhteisasumisen aikana (Bala ym. 2017, 520).

Vuoroasumisen yleistyminen voi kytkeytyä myös vanhemmuuden tasa-arvoistumiseen, muutoksiin perhemalleissa sekä arvo- ja asenneilmapiirissä. Parisuhteen päättyminen on merkittävä ilmiö yhteiskunnassa. Viimeisten vuosikymmenien aikana erot ovat länsimaissa yleistyneet voimakkaasti. Myös perhemallit ovat muuttuneet kansainvälisesti. Taustalta löytyvät esimerkiksi naisten koulutustason kohoaminen ja sukupuolten välinen tasa-arvo (Flaquer 2021, 377). Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään jo, että vuoroasuvien lasten perheissä äitien tyytyväisyyteen vaikuttaa kulujen tasa-arvoinen jakautuminen sekä se, millaiset välit vanhemmilla on eron jälkeen (Riser ym. 2023, 1207). Vuoroasuminen edellyttää ennen kaikkea vanhemmilta yhteistyökykyä ja lapsen edun huomiointia (Pere 2017, 58). Pere (2017, 59) toteaaakin että mahdollinen stressi, joka voi johtua kahden kodin järjestelystä, saattaa

tasoittua myönteisten vaikutusten kautta, kun lapsi ylläpitää läheisiä suhteita molempiin vanhempiinsa. Castrén (2009, 14) toteaa perheen olevan koko ajan liikkeessä, siihen kiinnittyä ja siitä irtoaa osia. Monipaikkainen asuminen, kuten vuoroasuminen, liittyy erilaisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin, kuten perhe- ja työelämän muutoksiin sekä globalisaatioon. Ilmiö vaikuttaa monenlaisten lasten lapsuuteen erilaisissa elämäntilanteissa. (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 5.) Aiempien tutkimusten valossa näyttää siltä, että hyvinvointi jakautuu epätasaisesti lapsien välillä ja perheiden taustalla olevilla asioilla on merkitystä hyvinvoinnin eriytymiseen.

Suomessa on vuoroasumista ja vuoroasuvan lapsen kustannustenjakautumista tutkittu melko vähän. Vuoroasuvien lasten kustannusten jakamiseen on Oikeusministeriö julkaissut päivitetyn ohjeen vuonna 2023. Ohjeen mukaan lapsen kulut jakautuvat nyt tasaisemmin: lapsen kuluihin jyvitetään tietty osuus molempien vanhempien asumiskuluista sekä lapsen elatuksen tarve on jaettu molemmille vanhemmille (Oikeusministeriö 2023). Sekä lasten yhdenvertaisen kohtelun että lapsen mahdollisuuden ylläpitää läheisiä välejä kumpaankin vanhempaan on tärkeää, että vuoroasumiseen liittyviä kustannuksia ja sosiaalietuksia huomioidaan kaikissa tuloluokissa ja elämäntilanteissa, kuten nyt uusi Oikeusministeriön ohje on huomioinut.

Vuoroasumisen yleistyessä myös siihen liittyviä lainsäädännön muutoksia ja sosiaaliturvajärjestelmää on tarpeen tarkastella uudesta näkökulmasta. Vuoroasumisella on vaikutuksensa sekä lapsen, että hänen vanhempiansa saamiin palveluihin ja mahdollisiin sosiaalietuksiin. On myös pohdittava, miten lapsen vuoroasuminen tulisi ottaa huomioon eri etuuksia myönnettäessä ja olisiko mahdollista jakaa etuuksia tasapuolisesti vanhempien kesken. (Haapanen & Hakovirta 2020, 4.) Nykyiset etuusjärjestelmät eivät vastaa uusiutuneisiin perhemalleihin ja monipaikkaiseen asumiseen. Lisäksi Suomessa on saatavilla vain vähän tilastotietoa vuoroasumisesta sekä huoltajuus- ja asumisjärjestelyistä, johon päätöksiä voisi perustaa. Perhepoliittisesti ilmiö on siten kiinnostava ja Oikeusministeriön 2023 julkaistu ohje tarpeellinen ja nykyaikaisiin perherakenteisiin paremmin vastaava. Suomi, kuten monet muut maat ovat olleet johdonmukaisia lapsen elatukseen yksinhuoltajuuteen liittyvissä elatuskysymyksissä. Yhteishuoltajuudessa ja vuoroasumisessa ei ole ollut ennen vastaavaa johdonmukaisuutta, mikä voi johtua laahaavasta perhepolitiikasta ja sen sopeuttamisesta uusiin, monimuotoisiin perhemalleihin. Vertailun vuoksi tuon tutkielmassa ilmi muiden maiden käytänteitä ja mahdollisia sosiaalietuksia. Lapsen elatus ja perheiden tukeminen on tärkeä osa valtion perhepolitiikkaa. Yleensä maat, joissa on runsaammat sosiaalietuudet, odottavat vähemmän elatusta lapsen toiselta vanhemmalta, sillä lapsen elatus nähdään yhtä lailla valtion

kuin yksilön vastuuksi ja tehtäväksi. Myös sukupuolittuneilla rooliodotuksilla on vaikutuksia lapsen elatukseen. Suomessa ovat suuret sukupuolten väliset palkkaerot, äitien matala työllisyysaste ja suuri sukupuolten välinen ero huoltajuudessa, joilla on vaikutus elatusta arvioitaessa. (Hakovirta ym. 2022, 542- 554.)

Tutkielmassani aion selvittää kirjoitusaineistoon perustuen vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten vuoroasuminen ja lapsen elatus on käytännössä toteutettu. Lapsen etu on olennainen näkökulma koko tutkielmani ajan. Arvioin tutkimukseni pohjalta lapsen edun täyttymistä vuoroasuessa ja sitä, miten lapsi ja hänen mielipiteensä on huomioitu. Tutkimuksen kohteena ovat vuoroasuvan lapsen vanhemmat, joilla on kokemusta lapsen elatuksen jakautumisesta ja lapsen asioista sopimisesta vanhempien välillä. Tavoitteeni on lisätä tietoa vähän tutkitusta mutta voimakkaasti yleistyneestä ilmiöstä. Sosiaalityön opiskelijana olen myös kiinnostunut selvittämään mahdollista sosiaalityön roolia vuoroasumisessa ja sen järjestelyissä. Tutkielman tekemistä siivittää osaltaan henkilökohtainen kiinnostukseni lapsien tasa-arvoisuudesta, laadullisen tutkimuksen tekemisestä ja yhteiskunnallisia, uusia ilmiöitä kohtaan, joihin vuoroasuminen lukeutuu. Koen että perhesuhteiden muutokset luovat paineita perhepolitiikalle ja laajemmin yhteiskunnalliseen uudistukseen. Lapsen edun näkökulma on sekä ammatillisesti kiinnostava asia ja se kytkeytyy myös vuoroasumiseen ja sen onnistumiseen: erilaisille perheille erilaisissa tilanteissa tulee mahdollistaa aidosti lapsen edun mukainen asumisjärjestely vanhempien erotessa.

2 Lapsen vuoroasuminen

Vuoroasumiseksi katsotaan Suomessa, jos lapsi viettää vähintään 40 prosenttia aikaa kummankin vanhemman kanssa. Vuoroasuminen voi olla symmetristä tai epäsymmetristä. Symmetrisessä vuoroasumisessa lapsi asuu tasan yhtä paljon molempien vanhempiansa kanssa. Epäsymmetrisessä vuoroasumisessa lapsi asuu toisen vanhemman luona, ja viettää toisen vanhemman luona, lähteestä riippuen, noin 25-75 prosenttia ajasta. (Hakovirta ym. 2023, 480.) Olennaista vuoroasumisessa on se, että päivittäiseen elämään kuuluu paitsi kaksi erilaista perhemuodostelmaa, myös fyysisesti asuminen kahdessa eri paikassa, ja jatkuva, vaikkakin ajoittainen, liikkuminen näiden kahden paikan välillä (Forsberg & Ritala- Koskinen 2017, 248). Vuoroasumiseen ei ole olemassa Suomessa tarkkaa juridista sääntelyä (kuten määrittelyä kotien vaihtovälistä), vaan käytänteet sovitaan yleensä tapauskohtaisesti.

Tutkielmani teoreettinen osuus muodostuu kahdesta kappaleesta. Tässä kappaleessa käsittelen aluksi vuoroasumista ilmiönä. Sen jälkeen käyn läpi lapsen elatusta vuoroasumistilanteesta, lähestymistapani olen eritellyt sekä juridiseksi että yhteiskunnalliseksi. Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten vuoroasumisesta sovitaan ja minkälainen juridinen viitekehys sillä Suomessa on. Kappaleen viimeisessä alaluvussa käsittelen työni keskeistä teoreettista lähestymistapaa; lapsen edun näkökulmaa. Kappaleeseen kolme olen eritellyt eron jälkeistä perhearkea. Kappaleen aluksi käsittelen vuorovanhemmuutta sekä vanhemman näkökulmasta että vuorovanhemmuuden ja ylipäätään vuoroasumisen vaikutuksista lapseen. Vuoroasumiseen ja lapsen elatukseen liittyen oikeuslähteenä tutkielmassani olen käyttänyt lähinnä Suvianna Hakalehdon Lapsioikeuden perusteita (2018), ajantasaista lainsäädäntöä ja Oikeusministeriön ohjetta (2023) vuoroasuvan lasten kustannustenjaosta.

2.1 Vuoroasuminen ilmiönä

Vuoroasumista ilmiönä, sen yleisyyttä sekä ominaispiirteitä on tutkittu erilaisilla tutkimusmenetelmillä useissa Euroopan maissa. Käyn tässä kappaleessa läpi joitakin vuoroasumista koskevia tutkimuksia. On hyvä huomioda, että vuoroasumiselle ei ole universaalia määritelmää. Lisäksi vuoroasumisen käytänteet ja lainsäädäntö voivat vaihdella eri maissa ja melko lyhyellä aikaikkunalla, joka voi vaikuttaa tehtyihin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin sekä eri tutkimusten vertailuun.

Belgiassa tehty tutkimus osoitti, että vuoroasuminen on yleisintä 6-10 vuotiailla lapsilla. Alle 5-vuotiaat lapset tai yli 15-vuotiaat vuoroasuvat harvemmin. (Vanassche ym. 2017, 487.) Myös Bergströmin ym. tutkimuksessa (2014, 435) todettiin vuoroasuvien lasten olevan iältään yleisimmin 7-12 vuotiaita. Taustalla voi olla tarpeelliseksi koettu asumispaikan vakaus tai pienempien lasten tarve kiinnittyä äitiin. Isommat lapset eivät välttämättä puolestaan halua vaihdella asuinpaikkaa niin useasti, liittyen esimerkiksi kaverisuhteiden ylläpitoon.

Vuoroasuminen ei välttämättä ole pysyvä ratkaisu, sillä lasten asumisjärjestelyissä voi tapahtua muutoksia ajan kuluessa. Haapasen ja Hakovirran (2020, 9-11) tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että lähes 90 prosenttia vuoroasumissopimuksista pysyi kuitenkin muuttumattomana kolmen vuoden seurantajakson aikana.

Vuoroasumisen asumissykli voi vaihdella riippuen perheenjäsenten toiveista ja tarpeista. Myös kulttuurisilla eroilla siitä, mikä nähdään lapsen hyvinvoinnin optimaalisimmiksi vaihtoväleiksi, on vaikutusta. (Steinbach 2019, 355.) Vuoroasumisen ongelmiksi voidaan lukea Linnavuoren ym. (2021, 67) mukaan erilaiset ristiriidat perhesuhteissa. Ristiriitoja voi olla vanhempien välillä tai lapsen ja vanhemman välillä tai yhteistyö vanhempien välillä voi olla puutteellista. Myös etäinen suhde toiseen vanhempaan tai käytännön seikkojen hankaluudet, kuten heikko rahatilanne voivat vaikeuttaa vuoroasumista. Vuoroasumisen etuna verrattuna yksinhuoltajuuteen voidaan nähdä se, että lapsi säilyttää yhteyden kumpaankin vanhempaan sekä molempien vanhempien taloudellisiin, sosiaalisiin ja emotionaalisiin resursseihin. Vuoroasumisessa myös vastuu lapsen asioista jakautuu. Vuoroasuvien lasten osalta on tuloksia paremmasta sosioemotionaalista sekä psyykkisestä hyvinvoinnista verrattuna yhden vanhemman perheisiin. Käsittelen tarkemmin vuoroasumisen vaikutusta lapseen kappaleessa 3.2.

Euroopan tasolla vuoroasuminen on yleistynyt, vaikka maakohtaiset erot ovat suuria (Hakovirta ym. 2023, 480). Erityisesti länsimaisissa yhteiskunnissa isän rooli on muuttunut viime vuosina enemmän tasa-arvoiseksi vanhemmaksi ja huolehtijaksi kuin pelkästään perheen elättäjäksi. Haapanen ja Hakovirta (2020, 6-8) ovat vertailleet vuoroasumista 11 maassa. Pohjoismaista vuoroasuminen on yleisintä Ruotsissa, jossa vuoroasuu 35 prosenttia eronneiden vanhempien lapsista. Muissa Pohjoismaissa vuoroasumisen yleisyys on noin 25 prosenttia. Vuoroasuminen on puolestaan melko harvinaista monessa etelä- ja itä-Euroopan maissa. Hakovirran ym. (2023, 486-487) mukaan Euroopassa symmetrinen asumisjärjestely vanhempien eron jälkeen on noin

yhdellä kahdeksasta lapsesta. Noin 8,2 % lapsista viettävät vähintään kolmasosan ajasta molempien vanhempien kanssa ja 20,7 % lapsella on jonkinlainen yhteishuoltajuusjärjestely.

Vuoroasumista koskeva lainsäädäntö vaihtelee maittain. Lisäksi eri maissa on päädytty erilaisiin ratkaisuihin siitä, miten sosiaaliturvaetuksia määritellään vanhemmille, joiden lapset vuoroasuvat (Haapanen & Hakovirta 2020, 6). Linnavuoren ym. mukaan (2021, 175) yhteistä maiden välillä on kuitenkin se, että asenteet sekä käytänteet ovat muuttumassa ja maiden lainsäädäntö yrittää pysyä niiden mukana. Esimerkiksi Belgiassa sekä Australiassa lapsen eron jälkeinen asumisjärjestely on lähtökohtaisesti vuoroasuminen, mikäli vanhemmat eivät pääse asumisjärjestelyistä yhteisymmärrykseen. Tanskassa viranomainen voi vahvistaa vuoroasumisen, jos toinen vanhempi sitä toivoo ja järjestely on käytännössä toimiva lapsen kannalta. Ruotsissa tuomioistuin voi määrätä vuoroasumisen, vaikka vanhempi vastustaisi sitä. Edellytyksenä on kuitenkin vanhempien keskinäinen toimiva vuorovaikutus ja kotien välinen lyhyt etäisyys. Norjassa vuoroasuminen edellyttää vanhempien yksimielisyyttä asiasta ja tuomioistuin voi päättää riitatilanteissa vuoroasumisesta vain poikkeustapauksissa. (Linnavuori ym. 2021, 176.)

Ruotsissa vuoroasuminen on hyvin suosittua, ja yhtenä tekijänä tähän nähdään Ruotsin perhepolitiikka. Ruotsissa on ajettu voimakkaasti vanhempien tasa-arvoisuutta ja yhteisvastuullisuutta perheen ja lapsenhoidon vastuista sekä molempien vanhempien palkkatyöstä. (Fransson ym. 2016, 155.) Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että vuoroasuminen on harvinaisempaa maahanmuuttajilla, matalamman koulutuksen omaavilla isillä ja alhaisemmissa tuloluokissa. Vuoroasuminen oli yhtä yleistä keskituloisilla perheillä kuin hyvätuloisilla perheillä. (Bergström ym. 2014, 433.) Suomesta en löytänyt vastaavaa tutkimusta, olisi kiinnostavaa tietää millaiset mahdolliset sosioekonomiset ja kulttuuriset erot täällä meillä vuoroasumiseen mahdollisesti liittyy. Steinbach (2019, 356- 357) pohti omassa tutkimuksessaan, valikoituuko vuoroasuminen ja yhteishuoltajuus sellaisten vanhempien taholta, jotka pystyvät tietynlaiseen lapsen hoivaan ja huolenpitoon. Steinbachin tutkimuksessa nimittäin nousi esiin vuoroasumisjärjestelyissä samankaltaisuutta, kun Bergströmin ym. (2014, 433; 435) tutkimuksessa Ruotsissa: sellaisen vanhemman lapsi todennäköisesti vuoroasui, joka oli korkeasti koulutettu, korkeasta sosioekonomisesta taustasta ja vanhemmilla oli keskenään vähän konflikteja. Vuoroasuvien lasten vanhempien vanhemmuus oli yleensä ollut aktiivista jo ennen eroa.

Vuoroasumista ja siihen liittyviä asioita, kuten kustannustenjakautumista on mielestäni tärkeää tarkastella lasten yhdenvertaisuuden ja erilaisten sosioekonomisten taustojen huomioimisen vuoksi. Suomessa liitoissa syntyneistä lapsista 41 prosenttia on kokenut vanhempiensa eron viiteen ikävuoteen mennessä. Äidin koulutusasteella on vaikutusta liiton purkautumisen todennäköisyyteen: vähemmän koulutettujen äitien lapsista 43 prosenttia oli kokenut vanhempien liiton purkautumisen jo kuuteen ikävuoteen mennessä ja 15-vuotiaista kaksi kolmesta. Korkeasti koulutettujen äitien lapsista puolestaan osuudet olivat vain 12 ja 29 prosenttia. Jalovaara on tarkastellut myös uusperheiden muodostumista. Kolmen vuoden kuluttua vanhempiensa erosta neljä kymmenestä lapsesta oli asunut uusperheessä. (Jalovaara 2020, 106; 108.)

Vuoroasumiseen liittyvät haasteet lapsen ja perheiden etuuksista sekä epätasa-arvoisuus ovat omiaan kasvattamaan erimielisyyksiä vanhempien välillä ja ne voivat myös hankaloittaa lapsen näkökulmasta vuoroasuminen onnistumista (Linnavuori ym. 2021, 175). Tämänkin vuoksi on mielestäni tärkeää, että vuoroasumisen on yhteiskunnallisesta ja juridisesta näkökulmasta järjestetty siten, että vuoroasumisen onnistumisen edellytykset ovat optimaaliset erilaisissa perhetilanteissa, jos vuoroasuminen muutoin on lapsen edun mukaista.

2.2 Lapsen elatus juridisena ja sosiaalipoliittisena ilmiönä

Suomessa vuoroasumiseen sekä lapsen elatukseen liittyy monenlaisia juridisia kysymyksiä. Kun lapsen vanhemmat eroavat, tulee lapsen asioista, kuten asuinpaikasta, huoltajuudesta ja lapsen elatuksesta päättää.

Lapsen elatus tarkoittaa sitä taloudellista panosta, joka elatusvelvollisten tulee käyttää lapsen hyvinvoinnista ja kehityksestä huolehtimiseen. Asiasta säädetään laissa lapsen elatuksesta (5.9.1975/704). Lapsen elatus muodostaa taloudellisen perustan lapsen huolenpidolle ja kasvatukselle (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 43). Lapsella on oikeus elatukseen, kunnes hän täyttää 18 vuotta. Elatuslain 3 § mukaan vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvasta kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi. Elatuslain 1 § mukaan lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Riittävyys on yhteydessä lapsen kehitystasoon, aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämiseen, lapsen tarvitsemaan hoitoon ja koulutukseen sekä siitä aiheutuviin kustannuksiin. Vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Vanhemman

elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon heidän työkykynsä, mahdollisuus osallistua ansiotyöhön, ikä, käytettävissä olevien varojen määrä sekä lakiin perustuva muu elatusvastuu. Asiassa otetaan huomioon myös lapsen kyky ja mahdollisuudet itse vastata elatuksestaan. Jos jompikumpi vanhemmista ei asu lapsen kanssa samassa taloudessa, elatuksesta tulee sopia vapaamuotoisesti vanhempien kesken.

Mikäli toinen vanhempi vaatii virallisen elatussopimuksen, on sen laatiminen pakollista. Elatussopimuksessa sovitaan lapsen elatukseen maksettavan elatusavun määrästä sekä suorittamistavasta. Sopimuksella on tarkoitus turvata lapsen elatus. Elatussopimus vahvistetaan joko kunnan sosiaalitoimessa tai tuomioistuimen päätöksellä. (THL 2023, 7.) Elatussopimus on sopimuksen vahvistamisen jälkeen täytäntöönpanokelpoinen. Lapsella on oikeus elatustukeen, jos elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen tai jos elatusapua ei ole vahvistettu suoritettavaksi puutteellisen elatuskyvyn vuoksi tai elatusavun määrä on vahvistettua elatustukea pienempi. (Hakalehto 2018, 232-233; 235.) Elatustuen maksaa Kela.

Kun lapsi asuu vuorotellen vanhempiensa kanssa, toinen vanhemmista saattaa olla velvollinen maksamaan elatusapua. Vanhempien elatusvelvollisuus ei jakaudu välttämättä tasan. Oikeusministeriö on julkaissut vuonna 2007 ohjeen lapsen elatukseen vuoroasumistilanteissa, ja ohjetta on päivitetty vuonna 2023. Ohjeessa on laskentamalli vuoroasuvan lapsen kustannustenjaosta. Ohje huomioi molempien vanhempien henkilökohtaiset tulot ja menot, sekä lapsen kustannuksista aiheutuvat menot. Julkaistu ohje on luonteeltaan suositus. (Oikeusministeriö 2023.) Hakalehdon mukaan elatusavun määrän laskemista pidetään haasteellisena ja säännösten tulkinnanvaraisuus vaikeuttaa elatusavusta sopimista. Käytännössä selvitetään minkä suuruisen rahamäärän lapsi tarvitsee elatusta varten ja summa jaetaan vanhempien kesken heidän elatuskyvyn mukaan. Lopuksi tehdään kokonaisharkinta ja varmistetaan että elatusapu on kaikkien osapuolten kannalta kohtuullinen. (Hakalehto 2018, 235.) Elatusapua on tarpeen muuttaa, mikäli elatusavun määrä on elatusvelvollisen elatuskykyyn nähden liian korkea tai alhainen. Vahvistettua elatusapua on mahdollista muuttaa sopimuksella tai tuomiolla. (Hakalehto 2018, 237.) Elatusapusopimuksia vahvistettiin Suomessa vuonna 2022 yhteensä 44 951 kappaletta. Elatusapusopimusten määrä on vähentynyt vuodesta 2021 10 prosenttia. (THL 2022, 1.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta vuoroasumista ja lapsen elatusta on tärkeä tarkastella sekä sosiaalipoliittisen oikeudenmukaisuuden että lapsen edun näkökulman vuoksi. Aiemmin lapsi on vanhempien eron jälkeen jäänyt useimmiten asumaan äidin kanssa ja tavannut isää

rajoitetusti. Viime vuosina yhteiskuntarakenteet ja käytänteet ovat muuttuneet, antaen isälle enemmän aikaa lapsensa kanssa ja toisaalta mahdollistaen molempien vanhempien yhteishuoltajuuden. (Hakovirta ym. 2023, 480.) Yleisesti perhesuhteet ovat monimuotoistuneet, sillä vuoroasuvan lapsen vanhemmat muodostavat uusia liittoja, ja syntyy lapsia ja mahdollisesti uusia eroja (Claessens & Mortelmans 2018, 214). Näillä asioilla on vaikutusta myös lapsen elatukseen.

Perhepolitiikalla tarkoitetaan niitä hyvinvointivaltion tukimuotoja, joiden tarkoituksena on tukea lapsiperheitä ja suojata heitä taloudellisilta ja sosiaalisilta riskeiltä. Suomen perhepolitiikka turvaa taloudellista toimeentuloa lapsiperheille sekä tukee vanhempien työssäkäyntiä. Yhä edelleen perhepoliittinen lainsäädäntö on ydinperhekeskeistä. (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 36.) Perhepoliittisten etuuskien jakaminen vanhempien välillä heidän eläessä erillään ei ole täysin yksiselitteistä. Eri maiden välillä on eroja elatusjärjestelmissä ja siinä, miten ne määrittelevät perheenjäsenten keskinäiset vastuut lapsen elatuksesta ja toisaalta, miten määritellään valtion ja perheen välinen vastuu lapsen elatuksesta. Lapsen elatusta koskevat järjestelmät, tavoitteet ja taustafilosofiat myös vaihtelevat maiden välillä. (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 43.)

Sosiaalipoliittisissa järjestelmissä on useita monimutkaisuuksia ja asioita, joita tulee harkita liittyen vuoroasumiseen. Monimuotoisten perheiden ja perhemallien huomiointia ja niiden tuloksia on vaikea ennustaa, sillä ne riippuvat siitä, onko vanhemmalla uusia perheenjäseniä ja jos on, miten heidät otetaan huomioon. Tulee myös punnita biologisten siteiden ensisijaisuutta suhteessa asuinpaikkaan sekä taloudellisten velvoitteiden tasa-arvoisuutta. (Claessens & Mortelmans 2018, 220.) Vuoroasuminen aiheuttaa eri tavalla kustannuksia kuin yhdessä kodissa asuva lapsi. Kustannuksia tuottavat kahden kodin kiinteät asumiskustannukset ja lapselle käytössä oleva tila, sekä kotien välisistä siirtymistä aiheutuvat kulut. On myös mahdollista, että ainakin joitakin tavaroita joudutaan hankkimaan erikseen molempiin koteihin. Aiemmin vanhemman varattomuus on voinut jopa estää vuoroasumisen, mikäli vanhempi ei ole löytänyt sopivassa aikataulussa, sopivan kokoista ja hintaista asuntoa riittävän läheltä lapsen toista kotia.

On tärkeää, että vuoroasuminen ei muodostu vain varakkaiden, eronneiden perheiden lasten asumisjärjestelyiksi. Yksinhuoltajaperheiden köyhyysaste on ollut Suomessa korkealla koko 2000-luvun; vuonna 2017 se oli 31 %, kun se kahden huoltajan perheessä köyhyysaste on noin

kymmenen prosenttia. Yksinhuoltajaperheet myös kokevat useimmin toimeentulonsa vaikeaksi: 38-59 prosenttia yksinhuoltajaperheistä kokee, etteivät tulot riitä menoihin, kahden huoltajan perheessä samankaltaisia vaikeuksia on ollut 5- 14 prosentilla perheistä. Onkin hyvä huomioda, että tulonsiirrot lapsiperheille ovat reaaliarvoltaan pienentyneet ja jääneet jälkeen ansioiden ja elinkustannusten kehityksestä. Toimeentulon kanssa kamppailu kuormittaa sekä lapsia että heidän vanhempiaan. Sen on todettu myös lisäävän lasten ja nuorten kohtaamia moninaisia ongelmia tulevaisuudessa ja jatkavan köyhyyden kierrettä. (Salmi 2020, 49; 58; 65.)

Pohjoismaissa on näkemys siitä, että lainsäädännön tulisi tasapuolisesti kohdella erilaisia perhemuotoja, ja kaikilla perheillä olisi oltava samat oikeudet tulonsiirtoihin (Haapanen & Hakovirta 2020, 11-12). Suomessa suurin osa keskeisistä lasten ja perheiden palveluista myönnetään lapsen virallisen osoitteen perusteella. Monimuotoiset perheet-sivustolla (2024) todetaan, että Väestörekisteriin kirjatun lapsen osoitteen perusteella voi seurata jopa satojen eurojen tulonsiirrot kuukausittain esimerkiksi asumistuen, lapsilisän sekä toimeentulotuen lapsikorotuksen kautta. Tällöin käytäntö voi aiheuttaa erityisesti pienituloisille vanhemmille paineen vaatia lasta kirjoille omaan kotiinsa. Asiasta saatetaan käydä pitkiä taisteluja oikeusteitse, vaikka vanhemmilla vallitsisi muutoin yhteisymmärrys vuoroasumisesta. Uusittu Oikeusministeriön ohje vuoroasuvan lapsen kustannustenjaosta mahdollistaa paremmin lapsen edun mukaisen asumisen huolimatta vanhempien sosioekonomisesta asemasta. Yhä ollaan kuitenkin tilanteessa, jossa lapsen Väestörekisteriin merkitty osoite vaikuttaa moniin palveluihin ja olisikin tärkeää, että lapsi voitaisiin huomioda osana molempia koteja erilaisissa palveluissa ja tulonsiirroissa.

2.3 Vuoroasumisesta sopiminen

Kun vanhemmat eroavat, tulee heidän sopia lapsen asumisesta ja huollosta. Juridisesti asiasta määritellään Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361). Ensisijaisesti vanhemmat sopivat asioista keskenään. Sosiaalilautakunta vahvistaa vanhempienvälisen sopimuksen, jolloin se voidaan tarvittaessa myös täytäntöönpanna pakolla (Gottberg 2013, 185). Sosiaalilautakunnan on ennen sopimuksen vahvistamista selvítettävä lapsen omat toivomukset, jos sitä on pidettävä lapsen edun kannalta aiheellisena. Sosiaalilautakunta varmistaa vanhempien laatiman sopimuksen olevan muutoinkin lapsen edun mukainen. Sosiaalitoimessa pidetään kirjaa vahvistetuista vuoroasumissopimuksista, mutta koska iso osa eronneista vanhemmista sopii asiat keskenään, tilasto ei ole kovin kattava. Usein viranomaiselle

tulee tietoon ainoastaan lapsen osoite, jossa hän on kirjoilla. (Hakalehto 2018, 195; 217- 218.) Eron jälkeisistä, vanhempien välisistä lapsen asioihin liittyvistä neuvotteluista on ylipäätään vain vähän tutkittua tietoa. Tämä voidaan nähdä odottamattomana, sillä vanhemmilla on valta sopia keskenään lapsen huollosta ja hoivasta eron jälkeen. (Rissanen ym. 2017, 39; 53.)

Vanhemmat voivat valita eron jälkeen lapselle joko yhteishuollon tai toisen vanhemman yksinhuollon. Yksinhuolto on tilanne, jossa lapsen huolto on uskottu yksin toiselle vanhemmalle ja se sisältää lapsen asumisen huoltajan luona (Hakalehto 2018, 188). Suomessa iso osa vanhemmista, noin 90 prosenttia, päätyy yhteishuoltoon (Linnavuori ym. 2021, 174). Yhteishuolto on lapsenhuoltolaissa tarkoitettu ensisijaiseksi huoltomuodoksi myös vanhempien erillään asuessa. Yhteishuolto määrätään yleensä vain silloin kun vanhemmat ovat siitä yksimielisiä eikä sitä voida vahvistaa, jos sen katsotaan olevan lapsen edun vastaista. Yhteishuollossa vanhemmat ovat tasavertaisia suhteessa lapseen ja tekevät lasta koskevat päätökset yhdessä, kuten päätöksen asuinpaikasta. Asumisratkaisun puolestaan tulee Hakalehdon (2018, 183) mukaan toteuttaa lapsen etua ja turvata hänelle vakiintuneet olosuhteet ja huomioida lapsen toivomukset. Lapsenhuoltolain vuonna 2019 tapahtuneen uudistuksen myötä lapsi voidaan kirjata väestötietojärjestelmään vuoroasuvaksi kahteen eri kotiin (Linnavuori ym. 2021, 175). Virallisia asuinpaikkoja voi kuitenkin olla vain yksi. Sen mukaan määräytyy lapsen oikeus kunnallisiin palveluihin kuten terveydenhuoltoon, mahdolliseen koulukuljetukseen sekä päivähoitopaikkaan ja lähikouluun.

Mikäli vanhemmat eivät pääse sopimukseen lapsen huollosta, tapaamisesta ja asumisesta, ratkaisee riidan viime kädessä tuomioistuin (Gottberg 2013, 184). Hakemuksen asiasta voi tehdä lapsen toinen vanhempi, molemmat vanhemmat, huoltaja tai sosiaalilautakunta. Suomessa huoltoriita on mahdollista ratkaista myös sovittelumenettelyssä, jossa voidaan päättää lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatuksesta. Sovintoja syntyy Hakalehdon mukaan runsaasti. Sovitteluissa tuomaria avustaa usein psykologi tai sosiaalityöntekijä, jolla on tarvittavaa asiantuntemusta. Sovittelija ja asiantuntija huolehtivat lapsen edusta. Sovittelun ei katsota soveltuvan silloin, jos vanhemmilla on päihteidenkäyttöä, mielenterveysongelmia tai heidän välillään on ollut väkivaltaa tai hyväksikäyttöä. Mikäli sovittelu ei johda sovintoon, tulee vanhempien viedä asia tuomioistuinkäsittelyyn saadakseen siihen ratkaisun. (Hakalehto 2018, 226.)

Lapsen huoltoa ja asumista koskevassa virallisessa päätöksenteossa arvioidaan vanhemman kykyä huolehtia lapsen jokapäiväisistä tarpeista, arvioidaan vanhemman oma elämänhallinta ja

hänen mahdolliset uudet perhesuhteet ja niiden vaikutukset lapseen (Hakalehto 2018, 222). Tuomioistuimien varaa lapsen vanhemmille ja huoltajalle tilaisuuden tulla kuulluksi. Mikäli tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi, hankkii se olosuhdeselvityksen lapsen ja huoltajien asuinpaikkakunnan sosiaalilautakunnalta. (Mäkijärvi 2014, 128-129.) Huoltoriidat ovat usein tunnepitoisia ja henkilökohtaisia (Hakalehto 2018, 226). Tuomioistuimeen päättyy riitaisana suunnilleen 4-5 % (noin 2 000 vuosittain) lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevista asioista. Näistä noin puolet sovitaan tuomioistuinkäsittelyssä. Osan riitatilanteista käsittely jatkuu hovioikeudessa. (Hämäläinen ym. 2009, 11.) Suurin osa huolto- ja tapaamisoikeutta koskevista asioista jää alioikeuden tuomion varaan ja korkeimmassa oikeudessa on vain niukalti aihetta koskevaa käytäntöä (Hakalehto 2018, 219). Ruotsissa vastaavasti myös suurin osa vanhemmista sopii eron jälkeen lapsen huolenpidon ja asumisen keskenään. Arviolta 14 % vanhemmista hakee ulkopuolista apua asioiden sopimiseksi ja noin 2 % huoltajuuskiistoista ratkaistaan Ruotsissa oikeudessa (Fransson ym. 2016, 155).

Nykyisin Suomessa vuoroasumisen juridinen tausta on lapsenhuoltolain (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361). Lapsenhuoltolainia muutettiin vuonna 2019, vastaamaan paremmin nykyajan yhteiskunnan olosuhteita. Lakimuutoksen myötä vuoroasuminen tunnustetaan laissa lapsen asumismuodoksi (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361, 7 §). Lakia esitettiin muutettavaksi hallituksen esityksestä (HE 88/2018 vp) jossa haluttiin ajantasaisesti lapsenhuoltolainia muun muassa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskien (Oikeusministeriö 2017). Tätä ennen vuoroasuminen ei ollut virallinen asumisjärjestely, vaikka sitä on tietenkin toteutettu käytännössä eri tavoin. Aiemmin vuoroasuminen on juridisesti toteutettu tuomioistuimen päätöksissä määrittämällä etävanhemmalle niin laaja tapaamisoikeus, että lapsi tosiasiallisesti asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona. Lapsen tapaamisoikeuden lähtökohta on, että lapsen edun mukaista on tavata sitä vanhempaa, jonka luona lapsi ei asu. (Hakalehto 2018, 213.)

Nykyään lapsenhuoltolain 7 § 1 momentissa säädetään, että vanhemmat voivat sopia lapsen vuoroasumisesta. Lapsi voi vuoroasua myös muun huoltajan, kun vanhempansa luona (7 § 2 momentti). Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 7 b §:ssä määrittellään vuoroasumisen ja tapaamisoikeuden ehdoista sopimisesta. Siinä määrittellään, että kun sovitaan vuoroasumisesta, tulee sopimuksesta ilmetä tarkemmat vuoroasumisen ehdot ja käytännöt sekä sopimukseen on merkittävä se, kumpi koti kirjataan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi. Lisäksi laissa mainitaan sovittavaksi se, miten vastuu mahdollisista kuljetuksista ja niiden kuluista on jaettu. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 9 a § määrittelee tarkempia seikkoja

vuoroasumisesta ja tapaamisoikeudesta; mikäli tuomistuin määrää vuoroasumisen tai tapaamisoikeuden, tulee sen antaa täsmälliset määräykset vuoroasumisen tai tapaamisen ja luonapidon ehdoista ja mahdollisista huoltajien tehtävänjaoista sekä oikeuksista ja velvollisuuksista. Tuomioistuimen tulee myös ottaa ennen päätöksentekoa käsittelyyn päätöksen vaikutus lapseen.

Lapsen asema häntä itseään koskevassa huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on oikeudenkäynnin kohteena olo. Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta 11 § mukaan tuomioistuimen on lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide ainoastaan laissa mainituissa tilanteissa (kuten vanhempien ollessa erimielisiä) ja siten kun se on lapsen ikään ja kehitystasoon mahdollista. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti eikä siitä saa aiheutua haittaa lapsen ja hänen vanhempansa väliselle suhteelle. (Hakalehto 2018, 223-224.)

2.4 Lapsen edun näkökulma

YK:n lapsen oikeuksien sopimus, lastensuojelulaki (13.4.2007/417) 4 § ja laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) 1 § rakentavat perustan sille, että lapsen etu tulee asettaa ensisijaiseksi kaikissa lasta koskevassa päätöksenteossa, lainsäädännössä ja sosiaalietuuksia määriteltäessä. Lapsen etu on keskeinen näkökulma, arviointiperuste ja menettelytapa kaikissa lapseen liittyvissä ratkaisuisissa. Lapsen edun käsitettä on toisaalta arvosteltu sen epäselvyyden ja tulkinnanvaraisuuden vuoksi.

YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kuuluu lapsen edun ensisijaisuus kaikissa lasta koskevissa asioissa (3 artikla), lapsen oikeus elää vanhempiensa kanssa, mikäli lapsen on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan (9 artikla) ja lisäksi vanhempien ensisijaisuus ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä, jota valtio tukee (18 artikla). Huoltajan velvollisuutena on toimia lapsen edun näkökulmasta (18 artikla). Lapsenhuoltolain 4 § mukaan huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi 1 § mukaisesti; kuten turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Yhteiskunta on velvoitettu Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 19 § mukaan tukemaan perheen ja muiden lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Vuoroasumisen ja lapsen edun taustalta löytyy juridisesta näkökulmasta myös lapsen huoltoa ja tapaamista koskeva lain (8.4.1983/361) uudistus vuonna 2019. Uudistuksella tavoiteltiin lapsen edun toteutumista paremmin huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyen. Laissa on säännös, joka määrittelee huoltajan velvollisuudeksi vaalia lapsen läheisiä ihmissuhteita (1 §) ja molempien vanhempien tulee myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumiseen (2 §). Lisäksi vanhemmalla on velvollisuus ilmoittaa muuttoaikeistaan toiselle vanhemmalle, jos se vaikuttaa tapaamisoikeuteen tai huoltoon (5 a §).

Lapsen etuun on kiinnitettävä erityistä huomiota vanhempien erotessa, kuten muutoinkin kaikessa lapseen liittyvissä asioissa. Lapsen edun toteutumista on arvioitava päätöksenteossa ja valittava se vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa lapsen oikeuksia. (Linnavuori ym. 2021, 131.) Arvioitavia asioita voivat olla muun muassa lapsen koulunkäynti, kaverisuhteet, psyykinen vakaumus sekä tasapainoinen kasvu ja kehitys. (Linnavuori ym. 2021, 132.)

Lapsen etu ja sen toteutuminen eroperheissä on noussut keskusteluun länsimaissa enemmän, kun erot yleistyivät ja aiheeseen liittyvää oikeudellista sääntelyä on uudistettu. Pohjoismaat ovat olleet edelläkävijöitä lasta koskevan oikeudellisen ajattelun uudistamisessa ja maat ovatkin säilyneet johtavina maina lapsen oikeuksien osalta (Castrén 2009, 136; 142). Kuten Pere kuitenkin (2017, 60) toteaa, lainsäädännön pitäisi ohjata eroavia vanhempia lapsen edun mukaisiin ratkaisuihin ja mahdollisimman sopuisaan eroon. Nyt näin ei täysin ole.

Lapsen edun näkökulmasta vuoroasuminen on kiinnostava mutta monitahoinen ilmiö. Perheasantuntijoilla on ristiriitaisia näkemyksiä vuoroasumisesta liittyen lapsen etuun (Autonen-Vaaraniemi & Forsberg 2015, 447) ja esimerkiksi Haugen (2010, 119) toteaaakin että tutkimuksensa perusteella vuoroasuminen voi lapsen ja hänen edun näkökulmasta olla joko ilo tai taakka. Vuoroasumiseen voi Linnavuoren ym. (2021, 90) mukaan liittyä lapsen näkökulmasta sekä joustavuus että juurettomuus. Vuoroasuminen arkipäiväistä muuttamista ja sillä voi olla myönteisiä vaikutuksia tulevaisuuden muuttamisiin. Toisaalta jatkuva muuttaminen, vaikkakin vain kotien välillä voi tuoda osalle lapsista juurettomuuden tunteita. Vuoroasuminen vaatii lapselta sopeutumiskykyä ja joustavuutta. Lapselta vaaditaan vuoroasuessa myös sosiaalisia taitoja, toisaalta vuoroasuminen voi myös kehittää niitä. (Linnavuori ym. 2021, 102.) Nämä kaikki pitäisi ottaa huomioon vuoroasumista ja lapsen etua arvioitaessa.

Vuoroasumisen hyvä puoli lapsen edun näkökulmasta on suhteen säilyttäminen kumpaankin vanhempaan. Lapsen edun mukaista on kokemus siitä, että hän on eron jälkeen molemmille vanhemmille merkittävä, arvokas ja huolehtimisen arvoinen. (Linnavuori ym. 2021, 8.) On todettu, että vanhempien taloudelliset, sosiaaliset ja inhimilliset resurssit vaikuttavat lapsen kasvuympäristöön ja mahdollisuuksiin sekä hänen taloudelliseen ja sosiaaliseen tilanteeseen myös aikuisiällä (Jalovaara 2020, 94). Yleensä lapset hyötyvät vanhempiensa aineettomista ja aineellisista resursseista. Vanhempien ero voi johtaa lapsen perspektiivistä resurssien menetyksiin, sillä muualla asuvan vanhemman resurssit eivät ole samanlailla käytettävissä. Tämänkin vuoksi lapsen edun huomioimiseen on kiinnitettävä erityistä huomioita vanhempien erotessa.

Lapsen edun mukaista on myös lapsen mielipiteen huomiointi hänen iän ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen tyytyväisyyttä lisää ja hyväksymistä sekä sopeutumista auttaa mahdollisuus olla mukana päättämässä omista asioista (Linnavuori & Stenvall 2020, 6). On hyvä huomioida, että vaikka lasta kuullaan, on aikuisten tehtävä päätökset sekä vastattava niistä. Kaksitoistavuotta on tärkeä ikä sen suhteen, että silloin lasta täytyy kuulla ja lapsen mielipiteellä on painoarvoa. (Mäkijärvi 2014, 19.)

3 Eron jälkeinen perhearki

3.1 Vanhemmuus eron jälkeen

Vuorovanhemmuudesta eron jälkeen ja vanhemman hyvinvoinnista eron jälkeen on melko vähän tutkittua tietoa (Steinbach 2019, 361). Käsittelen tässä kappaleessa lyhyesti vuorovanhemman hyvinvoinnista tehtyjä tutkimuksia, sillä vanhemman hyvinvoinnilla on vaikutusta myös lapsen edun toteutumiseen sekä vuoroasumisen onnistumiseen.

Lähtökohtaisesti vanhemmat eroavat parisuhteesta, eivätkä vanhemmuudesta. Vanhempien tulisi hoitaa oma eroon liittyvä tunnetaakkansa ja olla lastensa tukena erossa. Tiedetään kuitenkin, ettei aina näin käy. Vanhempien erotessa molempien vanhempien tulee kasvaa uudenlaiseen vanhemmuuteen. Vanhempien päätöksiin vaikuttavat erilaiset tekijät, kuten yhteiskunnassa vallalla olevat asenteet ja arvot, kuten usein äitiyteen liitetty ihanne lähi- ja hoivavanhemmuudesta. (Linnavuori ym. 2021; 15, 132.)

Vanhemmuus eron jälkeen sekä lapsen vuoroasuminen voivat olla erittäin stressaavaa, koska vanhempien on jatkuvasti suunniteltava ja koordinoitava lapsen hoitoon liittyviä asioita sekä oltava kontaktissa toisen vanhemman kanssa. Lisäksi vanhempien on asuttava suhteellisen lähellä toisiaan. Vanhempien eron jälkeisenä tavoitteena voidaan Linnavuoren ym. (2021, 26) mukaan pitää normalisoituvaa arkea, jossa ei tarvitse yhä uudelleen keskustella ja läpikäydä kaikkea. Yksi osa tästä on lasten kustannusten jakautuminen eron jälkeen, jonka normalisoituminen on myös lapsen etu. Parhaassa tapauksessa eron jälkeinen vanhemmuus vahvistuu entisestään. Tämä edellyttää usein vanhempien omien tarpeiden toissijaiseksi laittamista ja tarvittaessa ulkopuolisen avun pyytämistä. Eron jälkeinen vanhemmuus voidaan nähdä yhteistyökumppanuutena, jonka ehtona on yhdessä lapsen liittyvien asioiden hoitaminen mahdollisimman hyvin (Linnavuori ym. 2021, 26).

Eronneet vanhemmat kokevat hieman todennäköisemmin sopeutumattomuutta eri elämän osa-alueilla. Toisaalta onnistunut yhteishuoltajuus voi toimia puskurina negatiivisia seurauksia vastaan. Vanhemman hyvinvoinnilla on suoraa ja epäsuoraa vaikutuksia lapsen hyvinvointiin, joten asia on siitakin näkökulmasta tärkeä. (Steinbach 2019, 361; 364.) Vanhemmat, jotka ymmärsivät yhteisen vanhemmuuden merkityksen ja sen väistämättömyyden, onnistuivat parhaiten toimimaan yhdessä myös eron jälkeen (Rissanen ym. 2017, 40). Useissa

tutkimuksissa on havaittu, että vanhemmat, jotka osallistuivat aktiivisesti lapsensa elämään ja hoitamiseen parisuhteen aikana, ovat myös eron jälkeen halukkaita olemaan aktiivinen vanhempi (Rissanen ym. 2017, 45).

Viranomaisten kirjauksissa korostetaan, että lapsen asumisjärjestelyjen soveltuvuus vuoroasumiseen riippuu suuresti vanhempien kyvystä toimia sovinnollisesti yhteistyössä lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi (Rissanen ym. 2017, 53). Tiedetään, että yhteishuoltajuuteen päätyvät useimmiten eronneet vanhemmat, joiden välillä on hyvä yhteistyö ja vähän konflikteja. Sodermans ym. (2013, 837) toteavat että nykyään kasvavissa määrin yhteishuoltajuuteen päädytään myös kompromissina paljon riitelevien, eroavien vanhempien kesken. Tällä saattaa olla kauaskantoisia vaikutuksia lapseen ja hänen hyvinvointiin. Mikäli vuorovanhemmuus on riittävä, voi se olla erittäin haitallista myös vanhemman terveydelle ja hyvinvoinnille.

Vanhempien eron jälkeen myös vanhemman taloudellinen toimeentulo ja siten lapsen elatus voi muuttua. Mikäli vanhemmalla on uusi kumppani, voi hänen taloudellinen tilanteensa olla vanhemman lisäresurssi tai mahdollinen kulu. Jos vanhemmalla on lapsi uuden kumppanin kanssa, myös sen taloudelliset vaikutukset voivat ulottua vuoroasuvaan lapseen. (Claessens & Mortelmans 2018, 214.)

Yhteishuoltajuus ja lapsen vuoroasuminen kuitenkin voi mahdollistaa vanhemmalle paremmat taloudelliset resurssit, paremman terveyden, enemmän vapautta ja vähemmän stressiä sekä työtaakkaa. Enemmistö vanhemmista, joilla on yhteishuoltajuus, on ilmaissut tyytyväisyytensä nykyiseen tilanteeseen. Äitien tyytyväisyyden on todettu vaihtelevan olosuhteiden mukaan. Tyytyväisyyttä heikentää konfliktit, turvallisuushuolet ja tuomioistuimen ratkaisut. Sekä Steinbach (2019, 362- 364) että Augustin (2023b, 1322) kuitenkin toteavat, että pitkäaikaista tutkimusta kuitenkin tarvitaan, missä voidaan vertailla vanhempien tyytyväisyyttä ennen eroa ja eron jälkeen sekä selvittää tarkemmin syy-yhteyttä vanhemman hyvinvoinnin ja yhteishuoltajuuden välillä.

3.2 Vuorovanhemmuuden ja vuoroasumisen vaikutukset lapseen

Vanhempien ero koskettaa lasta aina. Mäkijärven mukaan (2014, 9) vanhempien ero horjuttaa lapsen perusturvallisuutta, vaikka perhe-elämä ennen eroa olisi ollut haastavaa ja epävakaa. Vuoroasumisella puolestaan voi olla positiivisia vaikutuksia sekä lapsen että vanhempien hyvinvointiin. Perhemuodon vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin on osittain kiistanalainen aihe ja asiasta löytyy ristiriitaistakin tutkimustietoa sekä Suomessa että kansainvälisesti. Tässä kappaleessa käyn läpi vanhempien eron ja mahdollisten konfliktien, sekä vuorovanhemmuuden ja vuoroasumisen vaikutuksia lapsen hyvinvointiin sekä suomalaisten että kansainvälisten tutkimusten valossa esitettynä.

Vanhempien riitelyiden haitat ovat suuria silloin, mikäli lapsi tulkitsee itse olevansa vaarassa. Vanhempien riitelyn vaikutus on erilaista eri-ikäisiin lapsiin. Pienemmän lapsen turvallisuuden tunne riippuu enemmän vanhempien mielialoista, keskinäisestä suhteesta ja kyvystä eläytyä lapsen tarpeisiin sekä tunteisiin. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 31.) Vanhempien väliset konfliktit ennen eroa ovat useimmille lapsille stressaavaa, ja niillä on psykososiaalisia vaikutuksia, jotka ovat ilmeisiä vielä pitkään vanhempien eron jälkeen (Jablonska & Lindberg 2007, 660). Kinnunen & Rönkä (2002, 62) huomauttavat, että lasten ahdistusta vanhempien keskinäisistä konflikteista voidaan välttää, jos vanhemmat kykenevät neuvottelemaan asiat rauhallisesti ja välttämään vihamielistä riitelyä. Lapsen näkökulmasta on tärkeää, että päädytään sopivaan ratkaisuun ja tunneympäristö säilyy harmonisena.

Vanhempien eroa ja sen vaikutusta lapseen on tutkittu viime vuosina paljon ja eri näkökulmista. Lasten kokema erokokemus näyttäytyy tutkimuskirjallisuuden perusteella moninaiselta ja on sidonnainen kontekstiin, kuten siihen, millainen on perheen taloudellinen tilanne, vanhempien väliset konfliktit, lapsen ja vanhemman vallitseva suhde sekä se, minkälaiseksi lapsen suhde muotoutuu kumpaankin vanhempaan eron jälkeen.

Valtaosa lapsista selviää hyvin vanhempiensa erosta ja mahdollisesta myöhemmästä uusperheen perustamisesta. Joidenkin lasten on vaikeaa sopeutua muutokseen. (Linnavuori ym. 2021, 7.) Parhaiten vanhempien erosta selviävät yleisesti ne lapset, jotka pystyivät säilyttämään yhteyden molempiin vanhempiin eron jälkeen (Broberg & Hakovirta 2009, 123-124). Lapsen edun mukaista on, että vanhemmat pääsevät keskenään sopimukseen lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden lapsen asumisen ja elatuksen järjestämiseksi (Hakovirta & Rantalaiho 2009, 55). Lapsen hyvinvoinnin kulmakivi on kasvattajien yhteistyö ja heidän kyky luoda lapselle

turvallinen tunne siitä, että elämän tärkeät aikuiset pitävät hänestä yhdessä huolta (Furman 2016, 2). Edellä mainitusta ja lapsen vuoroasumiseen liittyen voidaan nähdäkseni käyttää myös Terävän & Böökin (2019, 11-13) mainitsemaa yhteistyövanhemmuuden käsitettä. Yhteistyövanhemmuuden ydin on yhteistyö. Yhteistyövanhemmuudessa kaksi tai useampi aikuista neuvottelee sekä pitää huolta lapsen hyvinvoinnista. Yhteistyövanhemmuuteen kuuluu vanhempien vastuullinen, vastavuoroinen ja sitoutunut tapa toimia yhdessä lapsen kasvatukseen, hoitoon ja elämään liittyvien valintojen kanssa. Lapset hyötyvät eniten vakaasta vanhemmuustyylistä, jossa aikuiset tarkastelevat asioita myönteisellä, yhteistoiminnallisella sekä vastuullisella tavalla. Asioita käsitellään lapsen näkökulmasta ja aikuisten omat tarpeet laitetaan sivummalle. Yhteistyövanhemmuus näyttäytyy tutkimuskirjallisuuden perusteella monelta osin vaativalta. Kuten McIntosh ym. (2010, 47) toteaa, jotkut perheet ovat valmiita heti vuoroasumiseen ja siten yhteistyövanhemmuuteen ja osa saattaa tarvita aikaa ja tukea järjestelyjen toimimiseksi. Pienelle joukolle perheitä vuoroasuminen ei ole sopiva vaihtoehto.

Vuoroasuvien lasten hyvinvoinnista on tehty useita tutkimuksia ja saatu monenlaisia tuloksia. Rissanen mukaan (2016, 254) vuoroasuminen ei näytä lisäävän lapsen tai nuoren riskiä huonompaan hyvinvointiin verrattuna ydinperheen ulkopuolisiin perhemuotoihin. On kuitenkin hyvä huomata, että vuoroasuminen voi olla haitallista vanhempien välien ollessa riitaiset tai mikäli vanhempien motiivi järjestelylle on jokin muu, kun lapsiin liittyvä intressi (Hakalehto 2018, 196). Yksinhuoltajuus puolestaan on ruotsalaistutkimuksessa yhdistetty korkeampaan riskiin liittyen lapsen henkiseen tai fyysiseen terveydentilaan (Bergström ym. 2014, 434). Myös Rissanen (2016, 254) on saanut vastaavia tuloksia: vuoroasuvilla lapsilla ei ole yhtä suurta riskiä heikentyneeseen hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen kuin yksinhuoltajaperheiden tai uusperheiden lapsilla verrattuna ydinperheissä asuviin lapsiin.

Vuoroasuvien lasten elämää ja hyvinvointia on selvitetty sekä Suomessa että kansainvälisissä tutkimuksissa. Esimerkiksi Nielsen (2018, 30-31) on todennut, että vuoroasuvien lasten hyvinvointi on verrattavissa monilla eri osa-alueilla ydinperheissä asuviin lapsiin. Myllyniemi on todennut Nuorisobarometrissa (2015, 21), että niille nuorille oli kasautunut ongelmia, jotka asuivat peruskoulun aloittamisiässä yhden vanhemman kanssa. Tulee kuitenkin pohtia syy-seuraussuhteiden suuntaa: vanhempien eron taustalla voi olla vakavia ristiriitoja tai päihdeongelmia, jolloin mainitut ongelmat voivat olla enemmän yksinhuoltajuuden syitä, kun seurauksia. Toisaalta vanhempien ero voi lisätä yksinhuoltajaksi jääneelle esimerkiksi talousvaikeuksia, jolloin syy-seuraussuhde on päinvastainen.

Bergströmin ym. (2014, 434) tutkimuksessa yhteishuoltajuudessa olevat 12 & 15- vuotiaat lapset voivat paremmin kuin yksinhuoltajaperheen lapset. Toisaalta tässä tutkimuksessa ydinperheissä asuvat lapset vaikuttivat voivan paremmin kuin muunlaisissa perhemuodoissa asuvat. Tutkimuksessa ei tosin kartoitettu esimerkiksi perheen sosioekonomista asemaa. Bjarnasonin ym. (2012, 59-60) vastaavassa tutkimuksessa, koskien eri perhemalleissa eläviä lapsia 36:ssa eri maassa, lasten hyvinvoinnin erot näyttäytyivät huomattavasti pienempänä sosioekonomiset muuttajat huomioiden. Bergström ym. puolestaan (2014, 434) viittaavat useampaan tutkimukseen, jossa on todettu, että lapsen riskit mielenterveyden haasteisiin, kuten aggressioon, masennukseen, riskikäyttäytymiseen ja käytöshäiriöihin vanhempien eron jälkeen ovat matalammat yhteishuoltajuudessa, kun yksinhuoltajuudessa.

Toisenlaisiakin tutkimustuloksia on, kuten McIntosh ym. (2010, 42-43) ovat tutkimuksissaan todenneet vanhempien konfliktien vaikuttavan ristiriitaisesti lapsen kokemukseen vuoroasumisesta. McIntoshin tutkimuksessa (2010, 43) lasten kokemus vuoroasumisesta neljän vuoden aikana liittyi lisääntyneisiin vaikeuksiin huomion, keskittymisen ja tehtävien suorittamisen kanssa tutkimuksen neljäntenä vuonna. Toisaalta lapsilla saattoi olla jo valmiiksi alttiutta käytöshäiriöihin. McIntoshin tutkimusryhmän otanta oli pieni australialaisista perheistä. Myös yhdessä Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa on saatu McIntoshin tutkimusryhmän kanssa samankaltaisia tuloksia: yhdeksäsluokkalaisia tutkinut Jablonska & Lindbergin (2007, 657- 659) mukaan vuoroasuvilla ja yksinhuoltajaperheissä asuvilla lapsilla oli jossain määrin enemmän riskikäyttäytymistä ja sosiaalisia ongelmia kuten koulupoissaoloja ja alhaista koulutyytyväisyyttä verrattuna ydinperheessä asuviin lapsiin. Jablonska & Lindberg kuitenkin mainitsevat, että yhteishuoltajuuden ja vuoroasumisen vaikutuksia koskevat tulokset ovat jossain määrin epäjohdonmukaisia.

Turunen (2017, 387) on tutkinut myös Ruotsissa asuvien, vuoroasuvien lasten kokemaa stressiä verrattuna yksinhuoltajien perheessä kasvaneen lapsen stressiin. Vuoroasuvat lapset kokivat tutkimuksen mukaan vähemmän stressiä kuin yksinhuoltajaperheissä kasvaneet lapset. Augustin puolestaan (2023a, 758-760) on tutkinut 473 saksalaislasta, iältään 7-14 vuotta, joiden vanhemmat olivat eronneet. Lapsen riski kokea psykosomaattisia oireita (kuten vatsa- ja selkäkipuja tai uniongelmia) olivat merkittävästi korkeimmat yksinhuoltajaperheissä, kun lapsen vuoroasuessa vanhempien yhteishuoltajuudessa. Vuoroasuminen yhdistyi tutkimuksessa myös parempaan vanhempi-lapsi suhteeseen. Samanlaiseen tulokseen on päätyntä myös Bergström ym. (2015, 773) ruotsalaislapsia koskevassa tutkimuksessa lapsen psykosomaattisten ongelmien yhteydestä yhteishuoltajuuteen ja yksinhuoltajuuteen.

Vuoroasumisen yleistyessä aihe koskettaa yhä enemmän kaikenikäisiä lapsia. Pienten lasten vuoroasuminen herättää monenlaisia kannanottoja sekä keskusteluja. Myös perheasiantuntijoilla on asiasta keskenään ristiriitaisia näkemyksiä. Aiheesta on toistaiseksi julkaistu melko vähän laadullista tutkimusta. Hakalehdon (2018, 196) mukaan vuoroasuminen ei ole yleensä lapsen edun mukaista alle 3-vuotiaana, jolloin perusturvallisuuden ja kiintymyssuhteiden kehittyminen edellyttää pysyvyyttä. Puolestaan Fransson ym. (2016, 154-155) ovat tutkineet Ruotsissa 0-4 vuotiaiden lasten vuoroasumista ja yhteishuoltajuutta. Alle 5-vuotiaiden lasten vuoroasuminen on yleistynyt Ruotsissa ja pienten lasten vuoroasuminen on herättänyt monenlaista keskustelua puolesta ja vastaan. Osa tutkituista vanhemmista olivat yhdessä sopineet vuoroasumisesta ja osalla vanhemmista oikeus oli määrännyt sen. Vauvan tai taaperon vuoroasumista on perusteltu lapsen edulla, lapsen oikeudella molempiin vanhempiin sekä oikeudella vanhempiin sosiaaliseen ja taloudelliseen pääomaan sekä ja yhtäläisen suhteen muodostamisen mahdollisuudella. Toisaalta vasta-argumenttina on esitetty ensisijaisen kiintymyssuhteen tärkeyttä ja sen vaarantumista vuoroasuessa. Huolta on esitetty myös siitä, minkälainen psyykinen kuormitus pienelle lapselle aiheutuu hänen ollessa toistuvasti erossa ensisijaisesta hoivaajasta ja ylipäättään hyvin pienen lapsen haavoittuvuudesta.

Fransson ym. (2016, 155-159) haastatteli 46:tta alle 5-vuotiaan vuoroasuvan lapsen vanhempaa. Vanhemmat kertoivat vuoroasumisen syyksi molempien vanhempien samat oikeudet ja velvollisuudet suhteessa lapseen, sukupuolten välisen tasa-arvoisen vanhemmuuden ja lisäksi syyt lapseen liittyen: hänen oikeudesta molempiin, lapsen elämän alusta asti osallistuviin vanhempiin sekä minimoidakseen lapselle aiheutuvat haitat eroamisesta. Osa vanhemmista koki huolta vuoroasumisesta joko lapsen hyvin nuoren iän vuoksi tai sen vuoksi, etteivät voineet luottaa toiseen vanhempaan. Kaikki haastatellut vanhemmat kuitenkin uskoivat vuoroasumisen olevan ajan saatossa paras ratkaisu.

Vuoroasumiseen vaikutukset lapseen ja hänen hyvinvoinnilleen ovat tutkimusten mukaan vaihtelevia, ja siihen näyttäisi vaikuttavan yksilölliset tekijät sekä monet perheeseen liittyvät asiat. Fransson ym. (2015, 58) ehdottavatkin, että tulisi tutkia enemmän yksilöllisten ominaisuuksia, kuten persoonallisuuden ja mahdollisten sairauksien vaikutusta vuoroasumiseen. Kuten Fransson ym. (2015, 52-53) toteavat, on vuoroasumista ja sen edellytyksiä arvioitava jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti ja huomioiden myös kyseisen lapsen elinolosuhteet. Vuoroasumista ja sen soveltuvuutta arvioitaessa tulisi pohtia jokaisen perheen yksilölliset voimavarat, jotka muodostuvat perheen sosiaalisesta ja taloudellisesta kokonaistilanteesta. Lapsen tai nuoren hyvinvointi ja sen mahdolliset muutokset perhemuodon

muuttuessa ja sen jälkeen muodostavat monimutkaisen tapahtumasarjan. Tähän vaikuttavat sekä henkilökohtaiset tekijät, kuten temperamentti ja ikä, että ulkoiset rakenteet, kuten vanhempien keskinäiset suhteet, vanhemman ja nuoren välinen suhde sekä perheen taloudellinen ja sosiaalinen tilanne. (Rissanen 2016, 255.)

Lasten hyvinvoinnissa esiintyy eroja sekä eri perhemuotojen sisällä että niiden välillä, joten ei ole perusteltua tehdä yksiselitteisiä ennusteita pelkästään perhemuodon perusteella. Myös Kinnunen & Rönkä (2002, 63-64) ovat todenneet, että lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin näyttäisi vaikuttavan enemmän sosiaaliset ja taloudelliset haitat. Perherakenteiden muutosten on havaittu vaikuttavan lasten ja nuorten hyvinvointiin, mutta vaikutukset eivät ole kasautuvia tai yksinkertaisia. Perhemuodosta huolimatta eri tutkijat korostavat vuorovaikutussuhteiden laadun ja lapsen osallistumisen vaikutusta lapsen ja koko perheen hyvinvointiin.

Joitakin tutkimustuloksia löysin, missä oli konkreettisia seikkoja, miten vuoroasuvan lapsen elämää voidaan helpottaa ja tukea. Vanhempien tasapuolinen kohtelu kaikkia lapsiaan kohtaan nousi erittäin tärkeäksi nuorten oikeudenmukaisuuskäsityksen kannalta, erityisesti kun kyseessä ovat uusioperheet. Yksi syy siihen, miksi nuoret ajattelevat, että sisarusten tulisi pysyä yhdessä, on se, että heitä kohdeltaisiin tasapuolisesti ja he saisivat yhtä paljon huomiota kummaltakin vanhemmalta. (Parkinson ym. 2005, 441.) Lapsen saamalla tuella on keskeinen merkitys siinä, miten hän sopeutuu ja oppii keskittymään kahden kodin elämään (Mäkijärvi 2014, 34). Pruuki & Sinkkonen (2017, 28) tuovat esille, että lapsen tuen saaminen ja kokemus kuulluksi tulemisesta helpottavat lapsen sopeutumisongelmaa, huolimatta siitä keneltä apu on peräisin. Mäkijärven mukaan (2014, 73) lapselle luo turvallisuutta se, että molemmissa kodeissa on samankaltaiset rutiinit ja säännöt. Lapsen kuuleminen on keskeisin keino tukea lasta ja kuulemiseen kuuluu myös sopivan tilan antaminen (Pruuki & Sinkkonen 2017, 87).

Jos tiivistäisin tutkimustuloksia vuoroasumisen vaikutuksia lapseen tai vuoroasumisen merkitystä lapsen hyvinvoinnille, toteaisin että yhteys ei ole yksiselitteinen ja tutkimustulokset ovat osittain ristiriitaisia. Tutkimusten otannat ovat olleet pienehköjä ja ne ovat koskeneet eri ikäisiä lapsia, erilaisissa ympäristöissä ja sosioekonomisessa taustoisissa. Kaikissa tutkimuksissa näitä taustatekijöitä ei ole välttämättä tutkittu tai huomioitu lainkaan. Nähdäkseni vuoroasumisen erityisesti pitkäkestoisia vaikutuksia lapseen, hänen kehitykseen ja hyvinvointiin tarvitsisi vielä lisää tutkimustietoa. Monessa tutkimuksessa kuitenkin oli tuloksena se, että vuoroasuvat lapset voivat keskimäärin paremmin kuin yhden vanhemman kanssa asuvat lapset tai nuoret (Autonen-Vaaraniemi & Forsberg 2015, 449, Nielsen 2014, 50-

51 & Vanassche ym. 2017, 551). Useissa tutkimuksissa toistui ainakin jossain määrin myös Rissasen (2016, 255) tekemä huomio perheen sisäisten prosessien ja käytäntöjen vakaudesta sekä lapsen hyvinvoinnin mukaisesta perheympäristöstä, joka voidaan nähdä lapselle merkityksellisempänä kuin tosiasialliset asuinjärjestelyt.

Vuoroasumisen haasteita on saatu selville sekä tutkitusti että perheet itse tunnistavat ne. Lukemistani tutkimustuloksista tulkitseen, että vuoroasumisen negatiiviset vaikutukset lapseen olivat uupumista jatkuvaan matkustamiseen kahden kodin välillä sekä sopeutumiseen tai muuttuneeseen perhedynamiikkaan liittyvät haasteet. Perhesuhteiden monimutkaisuus ja monimuotoisuus ja mahdolliset uusperhesuhteet voivat olla kuormittavia (Autonen-Vaaranieniemi & Forsberg 2015, 449).

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävän ja kysymysten määrittely

Tutkimustehtäväni on selvittää vanhempien omakohtaisten kokemusten kautta sitä, miten vuoroasumisen järjestelyt näyttäytyvät vuoroasuvien lasten perheissä ja miten vuoroasuvien lasten kustannukset ovat jaettu. Tutkimuksen tavoite on tuottaa tietoa siitä, miten vuoroasuvien lasten perheissä lasten elatus sekä vuoroasumisen käytänteet on järjestetty sekä mitkä asiat tai olosuhteet mahdollisesti edistävät vuoroasumisen onnistumista ja mikä puolestaan heikentää niitä. Tavoitteeni on myös saada lapsen edun näkökulma esille sekä se, miten vanhemmat näkevät lapsen edun toteutuvan vuoroasumisesta sopimisessa ja sen käytännön järjestelyissä.

Tutkimuskysymyksen halusin muodostaa selkeäksi ja ymmärrettäväksi, mutta riittävän laajaksi. Tutkimuskysymyksiksi tiivistyivät seuraavat: *Miten lapsen asuminen on vuoroasumisperheissä järjestelty ja minkälaiset järjestelyt on koettu onnistuneimmaksi? Millä tavalla lapsiin liittyviä kustannuksia on vuoroasuvien lapsen perheessä jaettu? Miten lapsen edun näkökulma toteutuu vuoroasumisessa?*

Tutkimukseni tarkentuminen juuri näihin tutkimustehtäviin pohjaa kiinnostukseni vuoroasumista kohtaan ja näillä kysymyksillä on tarkoitus täyttää tutkimukselle asetettu tavoite. On todettu, että suomalainen perhepolitiikka korostaa jaetun vanhemmuuden näkemystä, mutta tosiasiaassa poliittinen päätöksenteko tukee heikosti eron jälkeistä vanhemmuutta (Miettinen ym. 2020, 13). Toistaiseksi Suomessa lasten vuoroasuminen on ollut lähinnä varakkaiden, korkeasti koulutettujen vanhempien valitsema asumisjärjestely (Miettinen ym. 2023, 282). Näitä asioita ja ilmiötä haluan selvittää tutkimuksessani ihmisten arkista elämää tutkimalla. Erityisesti vuoroasuvien lasten kustannustenjaosta tiedetään vähän. Tiedetään kuitenkin se, että vuoroasuminen ja yhteishuoltajuus ovat tärkeitä tekijöitä äidin taloudelliselle hyvinvoinnille eron jälkeen, sillä vastuu lapsen hullosta ja elatuksesta jakautuu tasaisemmin (Haapanen ym. 2024). Rajaukseni tutkittavasta aiheesta perustuu siihen, että pro gradututkielma on toteuttamiskelpoinen ja tuottaa uutta, yhteiskunnallisestikin merkittävää tietoa.

4.2 Aineiston kuvaus ja kerääminen

Päädyn keräämään laadullisen aineiston tutkimukseeni, sillä aihetta ei oltu juuri Suomessa aiemmin tutkittu. Lisäksi koin, että saan mahdollisimman moniäänisen, tutkittavien omien

kokemusten sävyttämän aineiston nimenomaan laadullisella tutkimuksella. Tavoitteeni oli saada laadulliseen aineistoon vaihtelevuutta ja mahdollisimman rikas aineisto, näin myös tutkimukseni tavoite täyttyisi. Pohdin aluksi aineiston keräämistä haastattelemalla vuoroasuvien lasten vanhempia. Tuomen & Sarajärven (2018, 62) mukaan haastattelun etuna on ennen kaikkea sen joustavuus. Haastattelija voi esimerkiksi oikaista väärinkäsityksiä tai tehdä tarvittavia täsmennyksiä. Kuitenkin koin, että aiheeni ei sovellu ryhmähaastatteluun ainakaan toisille entuudestaan tuntemattomille ihmisille, erilaisissa elämäntilanteissa. Yksilöhaastatteluja olisin tämän tutkielman puitteissa voinut tehdä vain muutamia. Pro graduseminaarit ja keskustelut eri asiantuntijoiden kanssa johtivat siihen, että päätin kerätä aineistoni kirjoituspyynnöllä. Päädyin kirjoituspyyntöön, koska ajattelin sillä tavoittavani useita lapsen vuoroasumisesta kokemusta omaavia vanhempia. Kirjoituspyyntö on tutkittavalle vapaaehtoista, omakohtaisten kokemusten dokumentaatiota itse ne kirjoittamalla (Pöysä 2021). Viimeisen muutaman vuosikymmenen ajan tutkimusaineiston kerääminen kirjoituspyynnöllä on ollut erittäin suosittua (Kuula 2006, 126). Kirjoituspyyntö mahdollistaa osallistumisen anonyymisti, mikä voi madaltaa kynnystä, sillä tutkin sensitiivistä aihetta. Ainakin osan ihmisistä voi olla helpompaa kertoa kokemuksistaan kirjoittamalla. On huomioitava Tuomen & Sarajärven (2018, 69) toteamus siitä, että kirjoitettujen dokumenttien käyttö tutkimusaineistona pitää sisällään oletuksen, että kirjoittaja kykenee ilmaisemaan itseään kirjallisesti sekä se, että tutkittavien kirjalliset kyvyt nousevat tutkimuksen kynnyskysymykseksi. Arvioin kirjoitusten laatua ja luotettavuutta vielä erikseen, kun sain tutkimusaineiston itselleni, sillä en pystynyt rajaamaan sitä, ketkä tutkimukseeni osallistuivat.

Aineistonkeruuta varten muotoilin kirjoituspyyntöön kolme kysymystä, joihin toivoin kirjoittajien ottavan kantaa. Kysymykset muotoituivat tutkimuskysymyksieni pohjalta. Kysymykset kirjoituspyyntöön on aseteltu laajoiksi, mutta mahdollisimman selkeiksi. Toivoin, että kysymykset voisivat rohkaista tutkittavia kertomaan näkemyksiään ja kokemuksiaan lapsen vuoroasumisesta rajauksetta. Kirjoituspyynnön kysymykset ovat liitteessä 1.

Kirjoituspyyntö toteutettiin verkkolomakkeella (liite 1) yhteistyössä Pennan kanssa. Penna on Tietoarkiston ylläpitämä kirjoitusaineistojen keräämiseen tarkoitettu verkkoalusta. Verkkokyselyn etuja ovat nopeus sekä taloudellisuus (Valli & Perkkilä 2015, 109). Keruulomakkeeseen oli liitetty myös tietosuojaselosteeni (liite 2). Keruu oli auki 13.3-21.4.2024. Verkkolomakkeella kerättiin taustatietoina vastaajan ikähaarukka ja sukupuoli. Taustatietokysymyksiin ei ole pakko vastata. Pyysin vastaajia mainitsemaan avoimessa

tekstissä lapsen tai lapsien iän. Sain kirjoituspyyntöni kertyneen aineiston (57 kirjoitusta) itselleni Tietoarkistolta 22.4.2024.

Suunnittelin kirjoituskutsun levittämisen huolella. Yhteistyökumppanina aineistonkeruussani toimii Suomen Uusperheiden Liitto ry siten, että he lupasivat ystävällisesti jakaa järjestön sosiaalisessa mediassa (Instagram-tili: supliry, noin 1 500 seuraajaa) pyyntöä osallistua tutkimukseeni (liite 3). Aineistonkeruuta ja kirjoituspyyntöä markkinoin myös Facebookin Uusperhe-ryhmässä (noin 3 500 jäsentä) ryhmän ylläpitäjän luvalla. Julkaisin kirjoituspyynnön myös omilla sosiaalisen median verkostoissani, Facebookissa ja Instagramissa. On siis mahdollista, että osa vastaajista kuuluu omaan tuttavapiiriini. Kirjoituspyyntöä edelleen jaettiin sosiaalisessa mediassa, sekä isoilla ammattimaisilla tileillä (kuten Havaintoja Parisuhteesta-Facebook-sivulla, jossa on yli 100 000 seuraajaa) että useamman yksityishenkilön suljetuilla tileillä. Kuten aina kirjoituskutsujen jaossa, on niitä myös mahdollisuus jakaa eteenpäin tutkijan tietämättä siitä. Pohdin, kuinka paljon tämä vaikutti siihen, minkälaiset henkilöt vastasivat kirjoituspyyntöni.

Aineistonkeruussa on huomioitava saturaatio, eli se, milloin aineisto alkaa toistamaan samoja asioita eikä tarjoa tutkimusongelman kannalta enää uutta tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 73). Puusa ja Juuti (2020, 12) kehottavat hankkimaan uutta aineistoa vielä analyysivaiheessakin, jos huomataan että jokin näkökulma puuttuu tai on muutoin kiinnostava. Suunnittelin tutkielmassani toimia näin, jos olisi osoittautunut, että kirjoituspyyntö ei tuota riittävän rikasta aineistoa tai on jokin muu syy, joka ohjaa keräämään lisää aineistoa. Näin ei kuitenkaan ollut. Vastausten lukumäärä ylitti selkeästi sille asetetut tavoitteet ja kirjoitukset olivat pääsääntöisesti monipuolisia ja vastasivat tutkimuskysymyksiini.

Kirjoituspyyntöön vastasi 57 kirjoittajaa. Vastaajista peräti 54 oli naisia, 2 miestä ja yksi ei halunnut ilmoittaa sukupuoltaan tai on muunsukupuolinen. Lähes kaikki vastaajat olivat 35-49-vuotiaita, vain muutama vastaaja oli joko nuorempi tai vanhempi. Pari vastaajaa ei ollut vuoroasuvien lasten biologisia vanhempia. Kirjoituspyyntöön vastanneiden vuoroasuvat lapset olivat iältään vähintään 3-vuotiaita. Muutamilla vastaajista vuoroasuminen oli päättynyt tai päättymäisillään nuoren kasvaessa aikuiseksi. Vuoroasumisen kestoissa oli paljon eroa vastaajien välillä. Osalla vastaajista parisuhteen päätyminen ja lapsen vuoroasumisjärjestely oli uusi, alle vuoden kestänyt järjestely. Joillakin kirjoittajilla vuoroasuminen oli kestänyt yli viisitoista vuotta päättyen nuoren aikuistumiseen. Suurimmalla osalla vastaajista oli kokemusta

vuoroasumisesta joitakin vuosia. Muutama vastaajista kirjoitti, että vanhemmat vuoroasuvat ja lapsi tai lapset olivat jääneet eron jälkeen vanhaan kotiin asumaan. Perusteluina vanhempien vuoroasumiseen mainittiin lapselle tutun koti- ja lähiympäristön säilyminen muutoin muuttuvassa elämäntilanteessa. Näissä tapauksissa vanhemmat olivat hankkineet asunnon vanhan kodin lähistöltä, jossa he asuivat vuorotellen. Muutama vastaaja mainitsi erikseen myös lemmikkien vuoroasuvan.

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Analyysimenetelmä viittaa siihen käytännön lähestymistapaan, jolla tutkimusaineisto käsitellään. Laadullisessa aineistoanalyysissä tavoitellaan aineiston luomista mielekkääksi kokonaisuudeksi, jonka avulla voidaan tuottaa rikas sekä perusteltu tulkinta ja tehdä johtopäätöksiä tutkittavasti ilmiöstä (Puusa & Juuti 2020, 141). Valitsin analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen eli induktiivisen sisällönanalyysin, jolloin tutkimusaineistosta käsin pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Tällöin aikaisemmilla havainnoilla tai teorioilla aiheesta ei ole vaikutusta aineiston analyysiin tai lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80.) Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tavoitetta kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). Hakala (2015, 24) ohjaa tutkijaa pohtimaan jo etukäteen, onko käytetyllä aineistokeruumenetelmällä koottujen tietojen pohjalta mahdollista tehdä yleisiä päätelmiä; minun aineistossani ei näin ole, lähinnä tutkimusaineiston pienen koon vuoksi.

Tuomi & Sarajärvi (2018, 122) toteavat aineistolähtöisen analyysin olevan prosessi, joka jaetaan aineiston pelkistämiseen, aineiston ryhmittelyyn sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston analyysi toteutetaan systemaattisesti, monen vaiheen kautta. Yleensä analyysi aloitetaan tutkimalla aineistoa ja rakentamalla kokonaiskuva aineistosta. Kokonaiskuvan jälkeen tutkija jäsentelee, erittelee ja pohtii aineistoa. (Günther, Hasanen & Juhila 2021.) Keskeisin analyysimenetelmäni on teemoittelu. Teeman ja teemoittelun käsitteet eivät ole yksiselitteisiä. Teemoittelu on yksi keskeinen tapa analysoida laadullista aineistoa, jossa analyysivaiheessa tarkastelun kohteena ovat aineistosta nousevat piirteet, jotka ovat yhteisiä usealle (Hirsjärvi & Hurme 2010, 173). Juhila (2021) puolestaan käyttää aineiston analyysistä nimitystä koodaaminen, jossa aineiston osia yhdistellään ja jaotellaan tietyn ominaisuuden perusteella. Samankaltaiset ilmaisut ryhmitellään yhteen ja näille yhdistetyille ilmaisuille annetaan yhteinen nimi. Koodaaminen voidaan nähdä aineiston yksinkertaistamisena, mutta toisaalta aineisto alkaa elämään uudelleen ja tutkija voi saada

aineistosta esiin erilaisia, yllättäviäkin näkökulmia. Valitsin aineistolähtöisen analyysin koska koin sen sopivan aiheeseeni ja kirjoituspyyntöni, lisäksi se tuntui minulle tutkijana luontevalta. Tutkimukseni kohdetta, vuoroasuvien lasten asumisjärjestelyitä sekä erityisesti vuoroasuvan lasten kustannustenjakautumista on tutkittu melko vähän, joten ainoastaan aineistoni ohjasi minua teoreettisen kokonaisuuden rakentamisessa.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuksen etiikka on ensiarvoisen tärkeää koko tutkimuksen ajan ja se on osa hyvää tieteellistä käytäntöä (Vuori 2021). Koin tutkimusetiikan tutkielmassani erityisen tarpeelliseksi, sillä tutkin kirjoittajien ja heidän lastensa henkilökohtaista elämää. Minulle tutkijana huomattavan merkityksellistä oli tulosten analysointivaihe. Lasten elämään voimakkaasti vaikuttavat seikat ansaitsevat tulla esiin, mutta vaativat tutkijalta tarkkaa eettistä harkintaa ja vastuullisuutta. Tiedostin tämän vastuuni, jota ohjaa Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut eettiset periaatteet ihmistieteisiin lukeutuville tutkimusaloille. Pro Gradu-tutkielmassa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeita ja hyvää tieteellisen käytännön peruseriaatteita (luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto) (TENK 2012, 3), mikä myös lisää tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta. TENK:n (2019, 7-9) mukaan eettisiin periaatteisiin sisältyy tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, henkisen, sosiaalisen ja taloudellisen vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja, joka tarkoittaa esimerkiksi tutkimusaineiston ja yksityisyyden suojaamista, luottamuksellisuutta sekä aineiston säilyttämistä ja hävittämistä. Myös sosiaali- ja terveysalan eettiset säännöt ohjaavat minua. Edellä mainittuja ohjeita olen pyrkinyt noudattamaan säntillisesti, tekemällä rehellistä, huolellista ja tarkkaa tutkimustyötä. Eettisyys on huomioitu jokaisessa tutkimusvaiheessa ja tutkimukseni jokaisessa valinnassa.

Hirsjärvi & Hurme (2010, 20) huomauttavat, että tutkimuksen eettisiin kysymyksiin kuuluu osallistujien vapaaehtoisuuden ja luottamuksellisuuden takaaminen. Tutkijan on aina arvioitava, millaisia vaikutuksia tutkimukseen osallistumisella voi olla osallistujille. Minulle tutkijana oli ensiarvoisen tärkeää, että tutkimukseen pystyi osallistumaan vapaavalintaisesti sekä anonyymisti ja että kaikenlaisilla perheillä oli mahdollisuus osallistua. Tähän kirjoituspyyntö tarjosi oivallisen vaihtoehdon. Kuulan (2006, 112) mukaan aineiston anonymisointi tarkoittaa sekä suorien että epäsuorien tunnisteiden poistamista tai

muokkaamista aineistosta. Aineisto on anonymisoitu, kun yksittäinen tutkittava ei ole helposti tunnistettavissa. Tutkimukseen osallistujille turvasin anonymiteetin. Tutkimukseen en kerännyt henkilötietoja ja pyysin erikseen, ettei mitään tunnistetietoja kirjoitettaisi. Tutkimukseni raporttiosuudesta ja autenttisista lainauksista olen poistanut joitakin tietoja, kuten lapsen tarkan iän tai vanhemman ammatin, jos olen arvioinut, että se tieto yhdistettynä muuhun tekstiin ei välttämättä takaa tutkittavan anonymiteettiä. Aineisto-otteiden katson kuitenkin lisänneen tutkimuksen luotettavuutta ja siten eettisyyttä. Kirjoituspyyntöön vastanneilla oli myös oikeus poistaa kirjoituksensa aineistonkeruun ollessa auki. Tutkimukseen vastanneet saivat itse päättää, haluavatko antaa kirjoituksensa tallennettavaksi Tietoarkistoon ja mahdollisiin myöhempisiin tutkimuksiin. Aineiston elinkaari jatkuu niiden vastanneiden osalta, jotka antoivat siihen luvan.

Olen myös arvioinut tutkielmani luotettavuutta kahden käsitteen, validiteetin (tutkimuksessa tutkitaan sitä, mitä on luvattu) ja reliabiliteetin (viittaa luotettavuuteen ja tutkimuksen toistettavuuteen) kautta. Nämä käsitteet ovat kuitenkin kohdanneet kritiikkiä kuten Tuomi & Sarajärvi (2018, 136) huomauttavat, että käsitteiden käyttö on lähtöisin määrällisten tutkimusten parista. Käsitteitä kuitenkin käytetään myös laadullisissa tutkimuksissa. Validiteetti kuvaa myös sitä, onko tutkimus uskottava, pätevä ja tehty oikein. Olen pyrkinyt esittämään tutkimusprosessin vaiheet avoimesti ja selkeästi sekä perustelemaan ne myös huolellisesti. Tutkimustulokset olen pyrkinyt perustelemaan aineistolla, uskottavuuden syntymiseksi. Katson edellä mainitun tavan toimia lisänneen tutkimukseni luotettavuutta.

Reliabiliteetti mittaa sitä, saadaanko sama tulos tutkittaessa samaa henkilöä eri tutkimuskerroilla. Tekemäni tutkimuksen luotettavuutta lisää vertaisarviointi sekä tutkimuksen huolellinen dokumentointi. Kirjoituspyyntöön liittyy Kuulan (2006, 100-101) mukaan lomakkeen täytön yhteydessä lähetettävä informaatio tutkijaa velvoittava sopimus aineiston käytöstä. Kirjallisen informaation antaminen tutkimuksesta on tärkeää, sillä se saattaa osaltaan ratkaista sen, haluavatko ihmiset osallistua tutkimukseen, miten tunnisteellista aineistoa käsitellään ja miten aineiston arkistoinnin ja mahdollisen uudelleenkäyttämisen kanssa menetellään. Näihin kaikkiin edellä mainittuihin otin kantaa tutkittaville tuotetussa informaatiossa. Tutkimuksen reliabiliteetin pyrin takaamaan sillä, että kirjoituspyyntö ja siihen liittyvät tiedotteet sekä tietosuojaseloste (liite 2) olivat mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti muotoiltu ja tietoihin oli pyritty kokoamaan kaikki oleellinen tieto

väärinymmärrysten välttämiseksi. Tällä tavoin toimimalla pyrin maksimoimaan sen, että tutkittava ymmärtää mitä tutkitaan ja hän kokee voivansa luottamuksellisesti ja avoimesti kertoa tutkittavista asioista. Myös tutkimuskysymykset oli suunniteltu selkeäksi reliabiliteetin varmistamiseksi.

Osana reliabiliteettia on Tuomen & Sarajärven (2018, 140-141) mainitsema selvitys siitä, miten tutkimus on tehty, jotta lukija voi arvioida tutkimuksen tuloksia. Mikäli tutkimukseni toistettaisiin lyhyellä aikavälillä uudestaan, arvioisin että reliabiliteetin osalta tutkimus onnistui hyvin. Kirjoituspyyntöön vastanneet olivat kirjoittaneet pyydyistä kysymyksistä. On kuitenkin mahdollista, että aika vaikuttaa merkittävästi vuoroasumiseen, vuoroasuvan lapsen kustannusten jakamiseen ja vanhempien näkemyksiin asiasta, joten tutkimustulokset samoilla tutkittavilla olisivat pidemmän ajan päästä varmasti erilaiset. Hirsjärvi & Hurme (2010, 186) määrittelevät reliabiliteettia myös siten, että kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmää saadaan sama tulos. Minä käytin vain yhtä tutkimusmenetelmää. Mikäli olisin tutkijana päätenyt esimerkiksi haastatteluun, olisin voinut täsmentää joitakin vastauksia tekemällä lisäkysymyksiä tai olisin voinut rohkaista tutkittavia puhumaan joistakin tutkimuskysymyksestä enemmän. Haastattelutilanteessa voi myös havainnoida haastateltavia. Minulla ei tällaista mahdollisuutta ollut, ja se on varmasti vaikuttanut tutkimukseni reliabiliteettiin. Tutkimukseni luotettavuutta saattaa heikentää se, että aiheesta tuotettu aikaisempi tutkimus on hyvin niukkaa. Metodinen keskustelu, teorian ja tulosten vuoropuhelu lisäävät kuitenkin tutkimuksen luotettavuutta (Grönfors 2015, 160). Tässä tutkielmassani ja pohdintaosuudessa tavoitteeni on käydä jatkuvaa vuoropuhelua omien tulosten ja aiemman tutkimustiedon välillä.

Pohdin omaa roolia tutkijana koko tutkimusprosessin ajan ja tarkoitukseni oli reflektoida omaa osuuttani siten, että tutkimus olisi mahdollisimman eettisesti ja luotettavasti toteutettu. Tavoitteeni oli asemoitua mahdollisimman objektiiviseen rooliin. Pidin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjasin tuntemuksiani ja ajatuksiani tutkielman teon aikana. Lasten vuoroasuminen ei liity minuun henkilökohtaisesti ja ilmiönä se herättää minussa uteliaita, kiinnostuneita ajatuksia. Lapsen edun näkökulma ja lapsen huomiointi koskettavat aina. Kirjoituspyyntöön vastanneita en pääsääntöisesti tunne, muutama ystävä tai tuttu ilmoitti kuitenkin vastanneensa kirjoituspyyntöni. Jokaista kirjoitusta oli merkityksellistä lukea ja reflektoin lukemaani

tutkimuspäiväkirjaan usean päivän ajan, ennen varsinaisen analyysin aloittamista. Tämä mahdollisti osaltaan objektiivisuuden säilymisen koko tutkielman teon ajan.

5 Tutkimuksen tulokset

Tässä kappaleessa käyn läpi keskeisimmät tutkimustulokset ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Empirialukuni on tarkoitus avata tekemääni aineistoanalyysiä, jonka myötä tämän luku ja tutkimuksen tulokset ovat rakentuneet sekä osoittaa aiheen tärkeys ja monimuotoisuus erityisesti lapsen edun näkökulmasta. Tavoitteeni on kuljettaa rinnakkain aineiston analyysiä, aineisto-otteita vuoroasuvien lasten vanhempien kirjoituksista yhdessä aiheesta löytämäni aiempien tutkimustulosten kanssa.

Käyn läpi kappaleessa 5.1 miten olen tutkimusaineistoni analysoinut ja päätyntyt tutkimustulosten neljään pääluokkaan. Kappaleessa 5.2 tarkastelen tutkimukseen vastanneiden henkilöiden jäsenyyksiä vuoroasumisen käytänteistä, kuten kotien vaihtoväleistä. Nämä tiedot osaltaan lisäävät ymmärrystä siitä, minkälaiset henkilöt tutkimukseeni vastasivat. Tämän jälkeen siirryn varsinaiseen tutkimusaiheeseen ja tulosten käsittely alkaa luvusta 5.3.

5.1 Analyysi ja pääluokkien muodostus

Aloitin tutkimusaineiston analyysin ja tutkimustulosten koostamisen heti, kun sain aineiston Tietoarkistolta itselleni. Koin että analyysiä helpotti se, että olin tutustunut aiheesta aiemmin tehtyyn tutkimukseen ja ajantasainen teoretieto oli mielessäni. Tuomi & Sarajärvi (2018, 78) ohjaavat rajaamaan mikä aineistossa kiinnostaa ja käymään aineiston läpi siten, että merkitsee ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseen. Lähestyin aineistoani kirjoituspyynnön kysymysten näkökulmasta ja pidin fokuksen tutkimuskysymyksissä. Aloitin aineiston tutustumisen tulostamalla kaikki kirjoitukset ja lukemalla ne läpi huolellisesti useaan kertaan. Tässä työskentelyvaiheessa en tehnyt tarkempaa analyysiä, vaan halusin muodostaa yleiskuvan aineistosta ja siitä, miten kirjoittajat olivat vastanneet tutkimuskysymyksiin. Huomasin, että suurin osa kirjoittajista oli vastannut kaikkiin kysymyksenasetteluihini. Osa oli vastannut suppeammin ja osa kirjoituksista oli pitkiä, yli sivun mittaisia. Joissain kirjoituksissa kerrottiin perheiden tilanteista laajasti ja seikkaperäisesti. Kirjoitusten rönsyily osoittanee vuoroasumisen riittaisaa puolta ja mahdollista tarvetta purkautua hankalista asioista. Lapsen edun näkökulma ja vuoroasuvan lapsen konkreettiset asumisjärjestelyt sekä kustannusten jakautuminen olivat sellaisia kysymyksiä, joihin lähes jokainen vastaaja otti jotenkin kantaa.

Kun olin lukenut kirjoitukset useaan kertaan, alleviivasin niistä keskeisiä ilmaisuja. Tarvittaessa pelkistin ilmaisut. Nämä keskeiset ilmaisut leikkasin paperisuikaleiksi ja ryhmittelin samankaltaisten ilmaisuiden kanssa. Paperipinoista alkoi muodostua samankaltaisia

sisältöjä. Pidin tässä kohtaa mielessäni yhä tutkimuskysymykset, joihin hain vastauksia. Tutkimuskysymyksiin muodostui kirjoitusten perusteella neljä pääluokkaa.

Tutkimuksen pääluokat muodostettuani alaluokat muodostuivat melko helposti, sillä kirjoituksissa toistui esimerkiksi vuoroasumisen haasteiden osalta hyvin samankaltaiset seikat (kuten koettu koulukyytien epätasa-arvoisuus ja erimielisyydet vanhempien välillä). Tässä kohtaa palasin työskentelyssäni vielä tutkimuskysymyksiini ja kirjoituspyynnössä esittämiini kysymyksiin. Totesin, että kaikkiin kysymyksiin olen saanut vastauksia. Toisiin kysymyksiin kirjoittajat ottivat paljon kantaa pitkällä vastauksilla, kun taas joihinkin kysymyksiin vastaukset olivat suppeampia. Viimeiseksi aloin tarkemmin työstämään ja sanoittamaan aineistonanalyysiä ja valitsin mahdollisimman moniäänisiä sitaatteja eri kirjoituksista.

Tutkielmani pääluokiksi muodostui sisällönanalyysin perusteella: vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen, vuoroasumisen haasteet, lapsinäkökulman huomiointi ja vuoroasumisen onnistumisen edellytykset (taulukko 1). Käyn läpi seuraavissa kappaleissa tutkielman tuloksia pääluokittain. Kappaleessa 5.3 käsittelen vuoroasuvan lasten kustannusten jakautumista, siitä sopimista ja nostan esiinnousseita ongelmatilanteita ja huomioin myös erilaisten tukien käytön. Kappaleessa 5.4 tarkastelen keskeisempiä vuoroasumisen haasteita, joista usea kirjoittaja mainitsi. Kappaleessa 5.5 käsittelen lapsinäkökulman huomiointia vuoroasumisessa ja tarkastelen lapsen edun täyttymistä kirjoitusten perusteella. Viimeisessä alaluvussa, 5.6 käyn läpi vuoroasumisen onnistumisen edellytyksiä, jotka nousivat esiin useassa kirjoituksessa, joissa vuoroasuminen oli koettu pääpiirteittäin onnistuneena lapsen asumisjärjestelyinä.

Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen	<u>Tutkielman pääluokat</u>
Lapsinäkökulman huomiointi	
Vuoroasumisen haasteet	
Vuoroasumisen onnistumisen edellytykset	

Taulukko 1. Tutkielman pääluokat.

5.2 Vuoroasumisen järjestelyt perheissä

Mainitsin vielä kirjoituskutsussa määritelmän vuoroasumisesta; Suomessa vuoroasumiseksi katsotaan järjestely, jossa lapsi asuu vähintään 40 % kalenterivuodesta kummankin vanhempansa luona. Lapsi voi myös vuoroasua muun, kuin vanhempansa kanssa. Vuoroasua voi korkeintaan kahdessa eri kodissa. (THL 2023.) On hyvä huomioida, että laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) ja siinä erityisesti 7 b § 9 a § määrittelevät siitä, mistä kaikesta on sovittava, ennen kuin lapsen vuoroasumissopimus vahvistetaan. Mikäli vanhemmat eivät tee virallista sopimusta eron jälkeen, voivat he sopia lapsen asiat keskenään. On myös mahdollista, että asioista ei sovita lainkaan tai sovitaan vain osittain, kuten tutkimukseni tuloksista käy ilmi.

Minun tutkimukseni tuloksista nousi esiin, että vuoroasuvan lapsen vaihtoväli kotien välillä oli yksilöllistä. Eniten teksteissä mainittiin kotien vaihtoväliksi viikko ja vaihtopäivä oli perjantai, kuten vastaajalla 20 ” *Viikko-viikko periaatteella, perjantaisin vaihto* ”. Useampi vastaaja kertoi, että haluaa rauhoittaa viikonlopun ennen arkea. Samankaltaisia tutkimustuloksia on vaihtoväleista ja vaihtopäivistä on tutkimuksessaan saanut Vanassche ym. (2017, 548): vuoroasuvien lasten yleisimmät vaihtopäivät olivat viikonlopun ympärillä, joko perjantaisin tai sunnuntaisin. Tutkimuksessa viidesosa lapsista vaihtoi kotia maanantaisin päivän aikana. Minun tutkimuksessa vain muutama yksittäinen, isompi lapsi siirtyi koulupäivän jälkeen toiseen kotiin. Muunkinlaisia vaihtovälejä oli. Pienemmillä lapsilla oli kirjoitusten perusteella useammin lyhyempi vaihtoväli, kuten kaksi tai kolme päivää. Yksittäisillä vastaajilla lapsen vaihtoväli oli huomattavasti pidempi, joko useita viikkoja tai kuukausia.

Vuoroasuvan lapsen kotien vaihtoväleistä ja käytännön järjestelyistä on tehty joitakin tutkimuksia kansainvälisesti. On huomattu, että vuoroasuvan lapsen kotien vaihtoväli on yksilöllistä, perheen sisäisistä asioista ja ihmisistä riippuvainen mutta se voi liittyä myös erilaisiin kulttuureihin. Englantilaiset vuoroasuvan lapsen isät toivoivat lyhyempiä vaihtovälejä kuin Ranskassa asuvat vuoroasuvan lapsen isät. (Steinbach 2019, 355.)

Vastauksissa oli myös paljon vaihtelua sen suhteen, kuinka joustavia kotien vaihdot olivat. Muutamissa vastauksessa todettiin, että lapsi sai kulkea melko lailla vapaasti kotien välillä, eikä vaihtoväli ollut säännönmukainen tai välttämättä ollenkaan sovittu. Syynä tähän olivat esimerkiksi kotien välinen lyhyt välimatka, vanhempien keskinäiset hyvät ja joustavat välit,

vanhempien työtilanne ja se, että lapsi oli ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kykeneväinen itsenäisiin siirtymisiin.

” Meillä 3 alaikäistä lasta, jotka ovat vuoroviikoin kummallakin vanhemmalla. Tosin vanhin lapsista on saanut päättää missä aikaansa viettää, kunhan ilmoittaa missä menee.” vastaaja 7

Joissakin vastauksissa mainittiin vaihtovälin olevan vanhempien työvuorojen mukainen, esimerkiksi toisen vanhemman työn luonne edellytti vaihtovälejä tietyissä sykleissä. Muutamissa vastauksissa mainittiin erikseen, että sovituista päivistä pidetään tarkasti kiinni ja esimerkiksi lapsen asuminen loma-aikoina kalenteroidaan hyvissä ajoin. Toisaalta monessa kirjoituksessa esiin nousi vanhempien joustavuus, kuten toisen vanhemman työmatkan tai sukujuhlan vuoksi. Tällöin molemmat vanhemmat joustivat aikatauluista vuorollaan. Useampi kirjoittaja mainitsi arvioivansa sairastapaukset erikseen yhdessä.

” Välillä vaihdamme yksittäisiä päiviä tai kokonaisia viikkoja erilaisista tarpeista ja syistä johtuen” vastaaja 4

Muutamassa vastauksessa lapset vuoroasivat siten, että osa lapsista asui toisen vanhemman luona ja osa toisen vanhemman luona. Toisinaan kaikki lapset viettivät aikaa yhden vanhemman luona. Syitä tällaisiin järjestelyihin olivat esimerkiksi vanhempien jaksaminen, lasten oireilu ja isompien lasten kohdalla heidän omat toiveet, opintojen sijainti tai itsenäistymisen harjoittelu. Usea vastaaja otti kantaa kotienvälisiin siirtymisiin. Lapsi joko kuljetettiin toiseen kotiin autolla tai isomman lapsen ollessa kyseessä lapsi usein siirtyi itsenäisesti toiseen kotiin koulupäivän jälkeen. Vanhemmat kuljettivat lapsen tavarat toiseen kotiin joko pihaan tai viemällä ne kasvokkain toiselle vanhemmalle vaihtaen samalla kuulumiset. Vastaajista vain reilusti alle puolet ilmoitti, että heillä on virallinen elatussopimus vahvistettuna ja muutama vastaaja oli menossa sellaista tekemään. Enemmistö vastaajista ilmoitti, ettei mitään virallista dokumenttia vuoroasumisesta oltu tehty. Vain muutama vastaaja ei ollut päässyt sopuun toisen vanhemman kanssa vuoroasuvan lapsen asioissa siten että heillä oli ollut tai tulossa tuomioistuinkäsittely.

5.3 Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen

Sisällönanalyysin perusteella vuoroasuvan lasten kustannustenjakautumisesta muodostui tutkielmaani neljä yläluokkaa: lapsen arkikulujen jakautuminen, lapselle tehtävät hankinnat,

elatusavun maksaminen, taloudellisten tukien käyttäminen, lapselle säästäminen sekä esiinnousseet haasteet. Nämä yläluokat on esitetty taulukossa 2.

arkikulujen jakautuminen	Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen
lapselle tehtävät hankinnat	
elatusavun maksaminen	
lapselle säästäminen	
lapsilisien ja muiden mahdollisten taloudellisten tukien käyttäminen	
haasteet kustannustenjaossa	

Taulukko 2. Vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen.

Suurimmassa osassa vastauksista mainittiin samankaltaista lapsen arkisten kustannusten jakautumista. Hyvin yleistä oli, että molemmat vanhemmat hoitivat itse omassa taloudessaan syntyneet arkiset kulut; kuten ravinnon, sisävaatteet ja hygieniatarvikkeet. Muut kiinteät, useimmiten hyvin säännöllisenä toistuvat kulut, kuten vakuutukset, puhelinlasku ja bussikortti, jaettiin usein joko puoliksi tai jollakin muulla etukäteen sovitulla menettelyllä. Kaikissa vastauksissa näin ei kuitenkaan ollut, vaan oli enemmän sattumanvaraista, miten esimerkiksi lasten bussikorttia ladattiin (esimerkiksi se, kumpi ehti tai kummalle vanhemmalle asia oli sillä hetkellä taloudellisesti mahdollista).

” Periaatteemme rahallisesti on, että isommat hankinnat maksetaan suunnilleen puoliksi, ja kumpikin vastaa omassa taloudessa syntyneistä lapsen kuluista ” vastaaja 53

Kirjoittajien välillä ilmeni eniten vaihtelua lapselle tehtävien hankintojen osalta. Hankinnoiksi määrittelen tavarat tai kustannukset, joiden osto ei ole säännömukaisesti toistuvaa ja jotka ovat

pääsääntöisesti hinnaltaan useimmiten vähäistä suurempaa, kuten polkupyörä, puhelin tai vaikkapa uuden harrastuksen aloittaminen välineineen. Lapselle tehtävissä hankinnoissa oli vastauksissa paljon hajontaa sekä toimintatapojen että vanhempien tyytyväisyyden suhteen. Noin puolella vastaajista oli jokin toimintatapa lapsen hankintoihin, kuten puoliksi maksaminen tai vanhempien tulojen huomiointi siten, että paremmin tienaava vanhempi maksoi enemmän tai hän oli ottanut kokonaan hoitaakseen jotakin tiettyjä kuluja, kuten harrastusmaksuja. Yli puolella vastaajista oli käytössä systeemi, jossa lapsen isommat hankinnat maksettiin yhdessä.

” Molemmat vanhemmat vastaavat lapsiviikollaan lapsen ruoka- ja muista asumiskuluista. Lasten harrastukset, puhelinlaskut ja vakuutukset maksetaan puoliksi. Molemmat vanhemmat osallistuvat vaatehankintoihin, näissä pääpaino (ulkovaatteet/kengät) kuitenkin toisella vanhemmalla joka saa lapsilisät käyttöönsä.” vastaaja 16

”Harrastusmaksut maksetaan puoliksi, sekä pääasiassa myös muut hankinnat. Äiti ostaa pääasiassa vaatteet molempiin koteihin(tarkempi lasten vaatuksesta + tietää koot paremmin), isä maksaa näistä puolet. Muutenkin isommat kulut menevät puoliksi.” vastaaja 3

” Kustannukset jaetaan niin,että isä parempituloisena maksaa äidille elatusmaksuja ja lasten harrastuskustannukset kokonaan” vastaaja 17

Lapselle tehtävät hankinnat tai kirjoittajan tyytyväisyys niiden kustantamisesta eivät välttämättä olleet yhteydessä vanhempien tulotasoon tai heidän keskinäiseen tasa-arvoon. Juridista säätelyä asiasta ei ole, eikä niin seikkaperäistä säätelyä voi todennäköisesti ollakaan, että ottaisi jokaiseen asiaan tai hankintaan kantaa. Paljon jää vanhempien välisen sopimuksen ja neuvottelun varaan. Toisaalta vuoroasuminen perustuu lähtökohtaisestikin asioista yhdessä sopimiseen. Kirjoituksista kävi ilmi, että samankaltaisissa tilanteissa (esimerkiksi vanhemmilla keskenään samanlainen, vakiintunut tulotaso) saatettiin päätyä hyvin erilaisiin ratkaisuihin koskien hankintojen tekemistä. Kukaan kirjoittaja ei maininnut tekstissään nimeltä Oikeusministeriön ohjetta vuoroasuvan lapsen kustannustenjaosta. On kuitenkin mahdollista, että vanhemmat ovat ohjetta sekä laskuria käyttäneet itsenäisesti tai laskuria oli käytetty asioitaessa lastenvalvojalla. Ohjetta voidaan katsoa jollain tapaa sovelletun ainakin niissä perheissä, joissa lapsilisä katsottiin sen vanhemman tuloksi, joka sai lapsilisän itselleen.

”Lapsen toisen vanhemman kanssa on helppo sopia asioista ja jakaa epävirallisesti esimerkiksi kausivaatekustannuksia ajatuksella ”sinä ostit viimeksi, minä voin ostaa nyt”. Tämä toimii meillä erinomaisesti, mutta täytyy ottaa huomioon, että välimme ovat todella hyvät” vastaaja 40

”Lasten kulut jakautuvat tasan. Lapsien kuluille on tili jonne molemmat vanhemmat siirtävät saman summan rahaa kuukausittain.... Tililtä kustannetaan mm. harrastukset, vaatteet, harrastusvälineet, lääkärikulut, lääkkeet, ja vitamiinit. Tämä ratkaisu on koettu toimivaksi vanhempien tulojen ollessa lähes samansuuruiset.” vastaaja 34

Elatusmaksuihin otti kantaa yllättävän pieni osuus vastaajista. Todella moni vastaaja totesi, että elatusmaksuja ei makseta. Vain muutama vastaaja ilmoitti, että saavat elatusmaksua toiselta vanhemmalta. Muutama vastaaja ilmoitti, että elatusapu tulee Kelalta. Kelan maksaman elatusavun syynä oli joko toisen vanhemman todettu elatuskyvyttömyys tai jonkinlainen haluttomuus maksaa lapsen elatuksesta suoraan toiselle vanhemmalle.

”Elatusmaksuja ei ole ikinä maksettu puolin eikä toisin, menot on tasattu ja usein lasten isät ovat kustantaneet isompia hankintoja, koska heillä on suuremmat tulot.” vastaaja 31

” Ei elatusmaksuja ja lapsilisät ovat menneet lasten yhteiselle tilille, josta maksetaan lasten kulut, loput jää heille säästöön. Isommista hankinnoista neuvotellaan yhdessä vanhempien kesken ja maksetaan yhdessä ja/tai lapsilisistä. Molemmat vanhemmat myös ostavat omilla rahoilla jos haluavat” vastaaja 20

Vuoroasumiseen liittyen voidaan ajatella yhtenä tavoitteena olevan lapsen elatuksen ja kulujen oikeudenmukainen jakautuminen. Monella perheellä oli käytössä lapsen kustannusten jakamiseen liittyviä käytänteitä. Osa käytänteistä oli hyvin vakiintuneita, kuten se, että enemmän tienaava vanhempi oli ottanut vastatakseen säännönmukaisesti joitakin lapsen kuluja. Jotkut vastaajat mainitsivat, ettei käytänteitä ollut, vaan kulut jaettiin hyvin vapaamuotoisesti ja hankintojen osalta hyvin tapauskohtaisesti. Täten voidaan katsoa, että moni vastaaja oli toisen vanhemman kanssa huomionut Sarasojan & Rantalan (2015, 17) mainitseman taloudellisen vastuun jakamisen lapsen vuoroasuessa. Pelkkä asumisjärjestely tai pelkkiin välittömiin kustannuksiin osallistuminen ei tarkoita vastuun jakautumista ja elatusvelvollisuuden kattamista.

”Meillä ei makseta elatuksesta toiselle mitään, molemmat vastaa lasten sisävaatteista ja ruuasta omassa kotona. Ulkovaatteet, harrastukset ja harrastusvälineet maksetaan puoliksi lapsisilisillä ja samalla summalla mitä kuussa laitetaan lasten yhteistilille. Sieltä menee myös puhelinlaskut ja vakuutukset.” vastaaja 26

Usealla vastanneella oli yhdessä asumisen aikana yhteinen tili tai muutoin vakiintuneet käytänteet lapsen elatukseen, joita koettiin helpoksi jatkaa lapsen vuoroasuessa. Mikäli oli selkeä, onnistunut struktuuri yhdessä ollessa lapsen kustannusten kattamiselle, se näytti vastausten perusteella jatkuvan myös eron jälkeen ja lapsen vuoroasuessa. Useammassa kirjoituksessa oli vuoroasuvan lapsen onnistuneen kustannusten jakamisen taustalla mainittu molempien vanhempien hyvä elämänhallinta, riittävän vakaa taloudellinen tilanne ja taloudellinen vastuunkanto lapsen asioista, joka oli ainakin pääpiirteittäin suunniteltu ja sovittu yhdessä. Se, että molemmilla vanhemmilla on tahoillaan mahdollisuus taloudelliseen joustamiseen ja omavalttaisten hankintojen tekemiseen oli mainittu useassa kirjoituksessa lapsen elatusta ja kustannusten jakautumista helpottavana seikkana. Ne vastaukset, joissa oltiin tyytyväisiä lapsen kustannusten jakautumiseen, oltiin usein myös tyytyväisiä muihin vuoroasumiseen liittyviin järjestelyihin.

”jo yhdessä asuessa ollut hyvin samanlainen rahankäyttömentaliteetti, joten sitä on ollut helppo jatkaa.” vastaaja 51

” Lasten kulujen hoitaminen on onnistunut hyvin, koska meillä oli jo alkuperäisen perheen aikana heidän harrastus- ja muille menoilleen tarkoitettu yhteinen tili, ja sitä on käytetty eron jälkeenkin niin että kumpikin laittaa tasasumman tilille kuukausittain.” vastaaja 5

Mikäli jommallakummalla tai molemmilla vanhemmilla oli toimeentulovaikeuksia tai lapsen elatukseen liittyviä käytänteitä käytäntöjä ei oltu pystytty sopimaan, oli lapsen kustannusten jakaminen haastavampaa. Ongelmaksi näytti nousseen usein tilanteet, joissa toisen tai molempien vanhempien taloudellinen tilanne on jatkuvasti tiukka tai heikosti ennakoitavissa. Tällöin lapsen kustannuksia saattoi olla vaikea kattaa ja niistä oli hankala etukäteen sopia. Toisaalta muutama yksittäinen erilainenkin vastaus tuli kuten se, että *” isommat jutut sitten sovittu miten kummalla varaa ”* (vastaaja 11), jolloin heikommasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta molemmat vanhemmat joustivat kykynsä mukaan. Muunkinlaisia, yksittäisiä kirjoituksia tuli. Muutamalla vastaajalla oli kaksi lasta ja heidän elatus oli jaettu niin, että toinen

vanhempi maksoi toisen lapsen kulut ja toinen vanhempi maksoi toisen lapsen. Jokunen vastaaja koki, ettei raha-asioista päästä sopimaan ennen kuin parisuhde oli tunnetasolla ja käytännön tasolla saatu päätökseen ja voimakkaimmat tunteet olivat laantuneet.

”Elatusapua ei ole sovittu, siitä ja muista raha-asioista sopiminen entisen puolisoni kanssa on kyllä edessä mutta se tulee olemaan vaikeaa. Olen kuitenkin antanut ajan kulua rauhassa, että ollaan päästy mahdollisimman hyvin eteenpäin ilman turhia riitoja ja tunnekuohuja ja saatu sovittua lasten asiat suht sovussa.” vastaaja 36

”Epäoikeudenmukaisesti. Lähi saa lapsista lapsilisät, ja hänen tehtävä olisi huolehtia lapsille asianmukaiset ulkovaatteet ja urheiluvaatteet. Hän ei tätä kuitenkaan tee, joten etä joutuu niitä ostamaan.” vastaaja 37

Yhdeksi tämän luvun alaluokaksi nousi lapsilisien ja mahdollisten muiden tukien (esimerkiksi vammaistuki) käyttäminen. Melkein jokainen kirjoittaja otti kantaa lapsilisien käyttämiseen. Kuten Haapanen & Hakovirta (2020, 16) kirjoittavat on lapsilisän tavoitteena tasata vanhemmille lapsesta aiheutuvia kustannuksia. Lapsen vuoroasuessa on keskeinen kysymys se, kummalle vanhemmista lapsilisä maksetaan. Tutkimukseeni vastanneilla oli hyvin erilaisia käytänteitä lapsilisän käyttämisessä. Vaikka Oikeusministeriön ohje huomioi nykyään lapsilisän tulona sille, kenelle se maksetaan, sain tutkimuksessani monta kirjoitusta Sarasojan ja Rantalan (2015, 10) mainitsemasta mahdollisesta konfliktista liittyen lapsilisään korotuksineen, sillä sitä maksetaan Suomessa vain toiselle vanhemmista. Belgiassa vuonna 2017 tehdyssä tutkimuksessa on tehty samanlaisia huomioita lapsiperheiden sosiaalietuuksista ja lapsen kirjoilla olost. Asia voi herkästi aiheuttaa riitaisuutta erityisesti silloin, mikäli sosiaalietuudet ovat merkittävä ja jossain tapauksessa ainoa vanhempien varma tulonlähde. (Vanassche ym. 2017, 549.) Minun tutkimustuloksissani oli ainakin yksittäisissä vastauksissa edellä mainitun kaltaisia tilanteita.

Lapsilisä useimmiten joko käytettiin lapsen kuluihin tai laitettiin lasta varten säästöön, tai usein myös edellä mainittujen yhdistelmänä. Muutama vastaaja ilmoitti, että toinen vanhemmista pidätti omalla ilmoituksellaan lapsilisän itsellään, koska koki tekevänsä enemmän metatöitä tai syynä oli vanhempien välinen tuloero. Muutamissa vastauksissa lapsilisä oli ikään kuin korvamerkattu tiettyihin kuluihin, kuten harrastusmaksuihin, vakuutuksiin tai ulkovaate- ja

jalkinehankintoihin. Oli myös kahdenlaisia käytänteitä siitä, miten erilaiset muut taloudelliset tuet vaikuttivat lapsen kustannustenjakamiseen. Osassa vuoroasuvien lasten perheissä se vanhempi, joka sai sosiaalietuksia, kustansi osaltaan enemmän hankintoja tai oli ottanut vastatakseen tiettyjä lapsen kuluja. Aina näin ei kuitenkaan ollut. Syyksi sanottiin tässäkin tapauksessa esimerkiksi vanhempien väliset tuloerot, suurempi metatyön määrä tai asia oli yksipuolisesti ilmoitettu toiselle vanhemmalle. Tutkimuksessani ilmeni samankaltaisuutta, kuten Miettinen ym. (2020, 111) on todennut tutkimuksessa, jossa eronneet vanhemmat pitivät lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen kohdistumista vain toiseen talouteen epäreiluna, mikäli kumpikin lapsen vanhemmista huolehti lapsesta ja hänen kuluistaan yhtä paljon.

”Lapset isän ruokakunnassa joten hän saa mm. asumistukea ja korotettua lapsilisää, jonka takia myös maksaa lasten ns. ylimääräisiä kuluja (harrastukset, vakuutukset).” vastaaja 7

”Lapsilisät menevät osittain päiväkotimaksuihin ja lasten tileille.” vastaaja 49

”Elatusmaksut eivät liiku, äidille menee lapsilisät ja vammaistuet. Äiti pääosin hankkinut vaatteet, isommat hankinnat yhdessä.” vastaaja 1

Vastaajat kirjoittivat jonkin verran erikseen lapselle säästämistä ja sen sopimisesta. Suurin osa vastaajista ei kuitenkaan maininnut lapselle säästämistä. Ne vanhemmat, jotka säästivät lapselle, olivat yhdessä sopineet, miten molemmat säästävät lasta varten. Tällöin säästäminen oli suunnitelmallista ja siihen olivat molemmat vanhemmat sitoutuneet. Näissä, tosin yksittäisissä, vastauksissa oli usein mainittu myös vanhempien hyvät välit, vähintään kohtalainen taloudellinen tilanne ja joustava lapsen asioista sopiminen. Muutamissa vastauksissa kommentoitiin säästämistä tehtävän lapselle aina kun se on taloudellisesti mahdollista.

”Lapsilisät menevät molempien lasten säästötileille” vastaaja 2

”Lapsilisä jaetaan puoliksi. Osa siitä menee lapsen säästötilille jos elämäntilanne sen sallii.” vastaaja 46

Vuoroasuvan lapsen kustannustenjaossa nousi esiin myös ongelmia. Ne kirjoittajat, jotka mainitsivat haasteista, kuvautuivat ne laajoina ja jossain määrin kroonistuneina tilanteina. Muutamalla kirjoittajista oli keskusteluyhteys lapsen elatukseen liittyen täysin poikki toiseen

vanhempaan, ja yksi vastaaja kirjoitti, että ” (toinen vanhempi) *ei ole koskaan maksanut elatusta vaikka sellainen sovittukin, kela maksaa ja perii toiselta vanhemmalta* ” (vastaaja 12). Jokunen vastaajista nosti esille sen, että lapsen toinen vanhempi vaikutti tekeytyvän ajankohtaisesti varattomaksi aina sillä hetkellä, kun lapselle pitäisi tehdä jokin isompi hankinta. Muutama kirjoittaja koki, että toisen vanhemman kanssa ei voi lainkaan keskustella rahasta tai siitä tulee heti riita. Jotkin kirjoittajat kokivat syvää epäreilua siitä, miten kustannukset oli jaettu mutta he eivät voineet ottaa asiaa esille toisen vanhemman kanssa. Syynä tähän oli pelko lapsen vieraannuttamisesta tai pelko konfliktista tai siitä, että toinen vanhempi jollakin tavalla kosta lapselle. Parkinson ym. (2005, 442) on tutkinut vanhempiansa eron kokeneita nuoria ja todennut että nuoret ovat hyvin perillä vanhempiansa taloudellisten olosuhteiden eroista. Käsitys epäreilusta, joko äidin tai isän vahingoksi, voi vaikuttaa kielteisesti nuorten suhteeseen sen vanhemman kanssa, jonka he kokevat toimivan epäreilusti. Minun tutkimuksessani ei tullut tämänkaltaisia vastauksia, tosin isolla osalla vastaajista lapset olivat vielä melko pieniä.

”Lähivanhempi saa lapsilisät ja maksaa kaiken, vaatteet, puhelinlaskut, harrastukset ym. Etävänhempi kieltäytyy elatusmaksuista ja lasten kustannuksiin osallistumisesta vedoten siihen, että lähivanhempi saa lapsilisät ja se riittää. Minä (lähi) en ole jaksanut lähteä oikeustaistoon elareista, vaikka minimipalkkaisena sen varmasti saisin.” vastaaja 41

”minä kustannan lasten elämän perustarpeita ja toinen vanhempi kaikkea kivaa, mikä häntä sattuu huvittamaan. Kustansin kaiken myös silloin kun asuimme vielä yhdessä” vastaaja 36

Osalla kirjoittajista siis lapsen kustannustenjakaminen oli ollut haastavaa jo ennen eroa. Osalla puolestaan ero ja siihen liittyvät seikat olivat tuoneet myös taloudellisia ristiriitoja. Miettinen ym. (2023, 275) tuovat esille, että jaettu vastuu lapsen kuluista ja elatuksesta voi myös vähentää molempien vanhempien taloudellisia haasteita.

5.4 Vuoroasumisen haasteet

Vuoroasumisen haasteeksi muodostui viisi alaluokkaa: toisen osapuolen tekemään äkilliseen sopimuksen muutokseen, toisen vanhemman henkilökohtaisiin ongelmiin, jotka vaikuttivat kykyyn toimia vanhempana, toisen vanhemman kokemaan epäreiluuteen, koulukyytiin liittyvät

haasteet ulkopuolisen avunsaantiin liittyvät ongelmat ja pettymykset sekä huoli toisen kodin olosuhteista. Alaluokat on esitetty taulukossa 3.

sopimusten yksipuolinen muuttaminen	Vuoroasumisen haasteet
henkilökohtaisten haasteiden vaikutukset	
vanhemman epäreilouden kokemus	
koulukyytien hankaluus	
pitkittyneet ristiriitatilanteet ja niihin liittyvä kokemus ulkopuolisen avun hyödyttömyydestä	
huoli toisen kodin olosuhteista	

Taulukko 3. Vuoroasumisen haasteet.

Vastaajista noin viidesosalla vuoroasumiseen liittyen kuvautui voimakasta erimielisyyttä joko vuoroasumisen käytänteistä tai lapsen kustannustenjaosta. Muutama kirjoittaja oli vienyt tai viemässä lapsen asiat liittyen lapsen asumiseen tai elatukseen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Lievempänä kuvautuvista erimielisyyksistä tai näkemyseroista lapsen elatukseen liittyen (kuten hankittavien vaatteiden ulkonäöstä tai laadusta) kirjoitti useampi vastaajista.

”haasteitakin siinä on ollut, jotka johtuvat omasta mielestäni ensisijaisesti erilaisista näkemyksistä hankintoihin ja niiden tarpeisiin ja hintoihin” vastaaja 53

Minun tutkimuksessani tuli esiin tuloksia esiin liittyen riidoista ja näkemyseroista toisen vanhemman kanssa ja katson tulosten olevan pitkälti samanlaisia kuin Steinbach (2019, 364) on tutkimuksessaan todennut, että vuoroasuvien lasten äitien tyytyväisyyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa vanhempien väliset riitaisuudet ja erimielisyydet. Vuoroasumiseen liittyen moni kirjoittaja toi esiin haasteita yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa. Toisen vanhemman käytös ja toiminnan ennakoimattomuus koettiin monessa kirjoituksessa epäreiluna. Yhdeksi alaluokaksi muodostinkin sopimusten yksipuolisen muuttamisen. Useammassa kirjoituksessa

mainittiin toisen vanhemman muuttavan sovittua vuoroasumisjärjestelyitä tai aikatauluja yksipuolisella ilmoituksella, lyhyellä varoitusajalla. Kyseessä saattoi olla toisen vanhemman vaatimus siitä, että lapsi viettää enemmän aikaa hänen luonaan tai vaihtoehtoisesti sen ajan vähentäminen, jonka lapsi luonaan asui. Tutkimukseni perusteella syitä yksipuoliselle sopimuksen muuttamiselle olivat vanhemman jaksamiseen ja mielenterveyteen liittyvät asiat, uusi parisuhde, työtilanteen muutos, jokin lapsen liittyvä asia tai vastaajien kuvaama toisen vanhemman persoonan hankaluuteen liittyvät asiat. Vuoroasuminen edellyttää Aaltosen (2020, 113) mukaan monia käytännön järjestelyitä, huolellista suunnittelua sekä tulevien asumisjaksojen tapahtuvien asioiden ennakkointia. Tutkimukseni tuloksissa oli selkeästi esillä nämä Aaltosen mainitsevat seikat, ja ennen kaikkea se, mikäli koettiin että ne eivät toisen vanhemman osalta toteutuneet.

”noin reilun vuoden kohdalla toinen vanhempi päätti omasta tahdostaan, lapsilta tai minulta kysymättä, että näkee lapsiaan vain joka toinen viikonloppu. Hänen seurustelukumppani muutti kauemmas ja hän lähti perässä.” vastaaja 15

Toisen vanhemman henkilökohtaisten haasteiden koettiin vaikuttavan lapsen vuoroasumiseen. Erityisesti silloin, jos haasteet olivat pitkäkestoisia tai laadultaan vakavia, kuten päihdeongelma, jonka vuoksi toisen vanhemman elämänhallinta oli vaikeutunut. Muutamassa vastauksessa mainittiin toisen vanhemman päihde- tai mielenterveysongelma siten, että lapsen vuoroasumista oli pitänyt arvioida kokonaisuutena uudestaan. Näissäkin tapauksissa kirjoittajat vaikuttivat usein olevan valmiita myötävaikuttamaan ja tukemaan lapsen ja toisen vanhemman tapaamisia, kuten laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) 2 § ja 4 § edellyttävät. Vastaajat kuitenkin kokivat, ettei heillä ole työkaluja silloin, jos toinen vanhempi muuttaa yksipuolisesti sopimusta. He myös kokivat, ettei heillä ole konkreettisia tai juridisia keinoja asian selvittämiseksi, prosessit ovat pitkiä ja vaativat resursseja asianosaisilta. Aaltonen (2020, 115) on maininnut vuoroasumisen toimivuuden ja myös lapsen reaktioiden kannalta olevan joskus hyvä kokeilla vuoroasumista esimerkiksi väliaikais määrällä. Minun tutkimuksessani kukaan ei kirjoittanut vuoroasumisen väliaikaisesta luonteesta. Kaikilla vastaajilla ei ollut voimavaroja puolustaa tai pitää kiinni lapsen ja omista oikeuksista. Pelättiin, että sopimusasioiden puheeksi otto ja vieminen eteenpäin voi vaikuttaa lapsen ja vanhemman väleihin.

” Ennen lapset oli viikko-viikko mutta (toisen vanhemman) alkoholismi on vaikuttanut järjestelyihin.” vastaaja 12

Oikeusministeriön ohje (2023, 14) vuoroasuvaan lapseen liittyen painottaakin vanhempien yhteisvastuullisuutta lapsen elatuksesta sekä keskinäistä ymmärrystä siitä, miten nämä toimet hoidetaan. Kaikilla tutkimukseeni vastaajilla asiat eivät olleet menneet näin. Muutamissa kirjoituksissa kävi ilmi, että toisen vanhemman käytös koettiin epäreiluna tai kuormittavana. Epäreilouden tunne liittyi joko lapsen kustannusten jakamiseen tai vuoroasumisen käytännön järjestelyihin. Epäreiluus liittyi joko siihen, ettei vastuita tai kustannuksia oltu jaettu tasa-arvoisesti tai sitten niin, että toinen vanhempi joko mielivaltaisesti määräsi miten toimitaan tai sitten hänen kanssaan ei päässyt keskusteluyhteyteen asioista sopimiseksi. Tutkimukseni tulokset mukailevat tältä osin Riserin ym. tutkimusta. Riser ym. (2023, 1207) tutki vuoroasuvia äitejä, ja tutkimuksen perusteella äitien tyytyväisyyteen vaikutti lapsen kulujen tasa-arvoinen jakautuminen.

”...Raha-asiat eivät siis millään tasolla mene reilusti ja on aivan käsittämätöntä että meillä on tällainen säädäntö laissa että asiat voivat mennä näin.” vastaaja 56

”Yksi lapsi on kirjoilla etän luona, mutta lähi ei suostu luopumaan tämän lapsen lapsilisästä (koska saa sen tietysti korotettuna). Ymmärretään, että lain mukaan se lapsilisä voidaan hakea etän nimiin, mutta lähin oikuttelevan luonteen ja lapsia vieraannuttavan käytöksen vuoksi tätä ei olla uskallettu tehdä.” vastaaja 37

”Muutama vuosi sitten mentiin pakkotilanteeseen jossa toinen vanhempi ilmoitti että molempiin koteihin pitää hankkia myös omat pyörät, luistimet, sukset yms” vastaaja 56

Muutamassa tekstissä mainittiin erikseen riitaisa ero. Tilanteesta oltiin useimmiten kuitenkin päästy eteenpäin ja ainakin jonkinlainen sopimus vanhempien välille oli syntynyt. Joissakin vastauksissa toinen vanhempi koki joustaneensa ja antaneensa periksi paljon, jotta lasten asiat saatiin pääpiirteittäin järjestettyä.

”Jos nyt saisin päättää, niin vuoroasumiseen ei olisi alettu niin aikaisin. Takana päätöksessä oli huoltajuusriitaa ja parisuhdeväkivaltaa. Koin painostusta, enkä saanut erotilanteessa riittävää tukea ammattilaisilta.” vastaaja 39

Yllättävän monella vastaajalla ei ollut minkäänlaista virallista sopimusta lapsen huollosta tai asumisesta. Samanlaisia tuloksia lapsen asioihin liittyvän sopimuksen puuttumisesta on saanut myös Miettinen ym. (2020, 46-47; 52). Tulos voidaan nähdä mielestäni yllättävänä siinä mielessä, että mikäli toinen vanhemmista ei suostu vapaamuotoisiin järjestelyihin tai vanhempien välit kiristyvät, voi täytäntöönpanokelpoisen päätöksen saaminen asiasta viedä pitkän aikaa (Gottberg 2013, 185). Gottberg (2013, 186) suosittelee, että vanhemmat tekisivät eritellyn sopimuksen etenkin, jos kyseessä on pieni lapsi, jonka kuljettaminen ja hoito vaativat järjestelyjä. Sopimusten on oltava selkeitä ja yksiselitteisiä, erityisesti jos ihmissuhteet ovat riitaisat tai olosuhteet muutoin kireät. Tällaisella sopimuksella voidaan nähdä olevan myös ennaltaehkäisevä vaikutus. Osalla tutkimukseni kirjoittajista vuoroasumisen sovitut käytännöt vaikuttivat olevan epäselviä ja jokseenkin tulkinnanvaraisia.

”Elatusmaksuja meillä ei ole, koska isän mielestä ei ole hänen vika että minä tienaan vähemmän.” vastaaja 24

” heti jos puhutaan rahasta, tulee riita ja hän ajattelee minun olevan vain hänen rahojensa perässä” vastaaja 36

Koulukyydytykset ovat esimerkki siitä, miten palvelujärjestelmämme ei tunnista vielä riittävästi uusia perhemalleja, kuten vuoroasumista. Koulukyydit ja niiden ongelmat nostettiin esille monessa kirjoituksessa. Koulukyydit järjestetään maksutta kriteerien täytyessä vain siitä osoitteesta, joka lapselle on merkattu väestötietojärjestelmään. Tällöin toisesta kodista ei koulukuljetusta järjestetä, mikä koettiin kirjoituksissa epärealistiseksi ja ongelmia aiheuttavaksi. Asiasta kirjoittaneet vanhemmat olivat järjestäneet yhteistuumin koulukyydit myös toisen vanhemman kotoa, joko yhdessä tai läheisverkoston avulla kuljettamalla tai isomprien lasten kohdalla kustantamalla yhdessä bussikortin.

” Lähivanhemmuus pitäisi poistaa tai sallia molemmille vanhemmille vuoroviikko asumisessa. Lasten pitäisi saada kulkea koulumatkat myös (toisen vanhemman) luota ilman maksua, matkan pituus 6km. Sekin on yhtäläillä toinen koti.” vastaaja 13

Kunnan tehtävä on järjestää alueellaan asuville lapsille ja nuorille perusopetuslain mukaista perusopetusta. Kunta osoittaa lapselle lähikoulun tai muun opetuksenjärjestämipaikan virallisen asuinpaikan perusteella. Oppilaalla on oikeus koulumatkaetuun vain virallisesta asuinpaikasta. Matkaetuuden kriteereiksi on asetettu matkan pituus tai muu seikka, joka osoittaa matkan liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 32 §) Kunta voi halutessaan järjestää koulukyydit myös muille oppilaille. Antila & Sjöström (2023) pohtivat, että mikäli nykyistä oikeustilaa haluttaisiin muuttaa, se pitäisi tehdä lainsäädännöllä ja siinä tulisi huomioida viranomais- ja kustannusvaikutukset. Tällä hetkellä koulukuljetuskustannukset ovat Suomessa noin 200 miljoonaa euroa koskien hieman yli 100 000 oppilasta. Hankalaksi asian tekee se, että vuoroasumisesta aiheutuvia kuljetuskustannuksia on vaikea ennakoida ja perheiden tilanteet ovat hyvin yksilöllisiä ja voivat muuttua nopeasti. Kirjoittajat esittävät ratkaisuksi toiselle vanhemmalle myönnettävää harkinnanvaraista, valtiorahoitteista koulumatkatukea. Tässä ehdotuksessa taloudellinen kompensatio perheille olisi yhdenmukainen valtakunnallisesti, tosin vapauttaen kunnat maksuvastuusta.

Lapsen ja vanhemman suhde on juridisesta näkökulmasta sellainen, että vanhemman asema muotoutuu pitkälti lainsäädännössä asetettujen velvollisuuksien pohjalta. Lapsen oikeudellista asemaa määrittävät hänen oikeudet suhteessa vanhempaan. (Hakalehto 2018, 165-166.) Tämä näkyi tutkimukseni tuloksissa monin tavoin. Ne vanhemmat, jotka kokivat, että toinen vanhempi laiminlöi elatusvelvollisuuttaan tai muutoin lapsen huoltoa, kasautui hänen velvollisuutensa toiselle vanhemmalle. Avun saanti tai virallisen, täytäntöönpanokelpoisen päätöksen saaminen vei aikaa. Moni vastaaja kuitenkin tunnisti lapsen oikeudet, mutta niiden toteutuminen käytännössä erityisesti ristiriitatilanteessa koettiin hankalaksi.

Muutama vastaajaa ilmoitti selvittäneensä asioita lastenvalvojan kanssa ja muutamassa kirjoituksessa mainittiin asianajajan palvelut. Vastauksista kuvastui jossain määrin tyytymättömyys saatuun apuun; joko apua ei oltu saatu ollenkaan tai sitä ei koettu hyödylliseksi. Tutkimukseni tulokset olivat siis erilaisia, kun Rissasella ym. (2017, 39; 53) jossa tutkituista suurin osa lastenvalvojan palvelua käyttäneistä oli tyytyväisiä. On kuitenkin hyvä huomioida, että lastenvalvojan palveluista minun tutkimuksessani kirjoitti vain muutama yksittäinen vastaaja. Kuten monessa muussakin sote-alan palvelussa, eroon ja vuoroasumiseen liittyvät palvelut olivat koettu pirstaleiseksi. Sosiaalityöntekijää tai sosiaalityön professiota ei kukaan kirjoittajista maininnut.

” Vasta hetkeä ennen istuntoa saatiin sovittua asianajajien avulla ” vastaaja 52

” Alkuun yritimme lastenvalvojalla sopia elatuksesta, mutta (toinen vanhempi) yrittäjä ja keplotteli tulonsa, vähensi töitään yms joten ei olla päästy sopuun realistisesta elatusmaksusta ”
vastaaja 15

Osassa kirjoituksista vanhemmat olivat päätyneet lapsen vuoroasumiseen keskenään asiasta sopien riidan välttämiseksi. Usein kyseessä saattoi olla pieni lapsi, jonka mielipiteen selvittäminen voi olla hankalaa tai sitten tilanne oli jostain syystä kriisiytynyt vanhempien välillä. Gottberg (2013, 185) huomauttaa, että asumisratkaisun tulee olla ennen kaikkea lapsen edun mukainen eikä se voi perustua ainoastaan vanhemman taloudelliseen intressiin tai että vanhemmat ratkaisevat keskinäiset konfliktinsa jakamalla lapsen ajan tasan ilman että huomioivat lapsen näkemystä.

Toisen kodin olosuhteet, sijainti tai jokin muu toisen kodin ominaisuus herättivät useassa kirjoittajassa huolta tai kuormitusta. Muutama kirjoittaja koki olevansa elämää rajoittavasti sidottu tiettyyn asuinalueeseen, jossa sijaitsee entinen yhteinen koti ja täten esimerkiksi lasten koulu, harrastukset ja kaverit. Muutama vastaaja ilmaisi kirjoituksessaan jonkinlaista huolta siitä, miten lapsi otetaan huomioon toisessa kodissa tai minkälaisia ihmissuhteita siellä on. Kodin useimmiten muuttuneissa olosuhteissa oli mainittu haastava uusperhetilanne ja konflikti toisen vanhemman, tai hänen uuden kumppanin tai tämän lasten välillä. Tutkimukseni tulokset linkittyivät myös Bermanin (2015, 8-10) saamiin tuloksiin siitä, että ydinperheen hajoaminen mahdollistaa ja toisaalta pakottaa perheenjäsenet pohtimaan perhesiteet ja oman roolinsa uudella tavalla. Perheen uudelleenmuotoutumiselle on annettava tilaa ja aikaa. On mahdollista, että erityisesti vanhemman ja lapsen suhde syvenee entisestään. Tämänkaltaista pohdintaa oli tutkimukseeni kirjoittanut useampi vastaaja.

” toisen vanhemman luona tilanne on ollut haastava eikä lapset ole tunteneet itseään tervetulleiksi ” vastaaja 28

Kuitenkin useat kirjoittajat, jotka kirjoittivat vuoroasumisen haasteista, kirjoittivat myös ainakin jonkin osa-alueen vuoroasumisessa onnistuvan tai sen, että ydinperheenä jatkaminen ei olisi kuitenkaan ollut vaihtoehto. Sain siis tutkimuksessani näiltä osin hyvin vastaavia tuloksia kuin Autonen-Vaaranieniemi & Forsberg (2015, 452) jotka toteavat, että vuoroasuminen voi olla sekä hyvää elämää että ongelmia sisältävää arkea.

5.5 Lapsinäkökulman huomiointi vuoroasumisessa

Sisällönanalyysin perusteella muodostui tutkielmani yksi pääluokka, lapsinäkökulman huomiointi vuoroasumisessa. Lapsinäkökulmaan kuuluu alaluokkina lapsen mielipiteen selvittäminen, lapsen tunne-elämän huomiointi, valmius muutokseen lapsen voinnin ja kasvun mukaisesti sekä lapsen ja vanhemman suhteen vaaliminen. Nämä luokat on esitetty taulukossa 4.

lapsen mielipiteen selvittäminen	Lapsinäkökulman huomiointi vuoroasumisessa
lapsen tunne-elämän huomiointi	
valmius muutokseen lapsen vointi ja kehitys huomioiden	
lapsen ja vanhemman suhteen vaaliminen	

Taulukko 4. Lapsinäkökulman huomiointi vuoroasumisessa.

Tutkimukseni tulosten mukaan vuoroasuvan lapsen perheissä oli paljon eroavaisuuksia siinä, miten lapsen mielipidettä vuoroasumisesta selvitettiin ja kuultiin. Samanlaisia tuloksia on saanut myös Berman (2018, 560), jonka tutkimus osoitti runsasta vaihtelua lapsien kokemuksessa siitä, kuinka heidän mielipidettä kuultiin vuoroasumisessa ja sen järjestelyissä. Lapsen mielipiteen selvittämiseen vuoroasumisessa tuli paljon erilaisia kannanottoja ja vastauksissa oli runsasta hajontaa. Moni vastaaja mainitsi selvittäneensä lapsen mielipiteen vuoroasumisesta ja päätös asumisjärjestelyistä oli tehty lapsen näkemys huomioiden. Osa vastanneista ei ollut keskustellut lapsen kanssa järjestelyistä etukäteen ollenkaan, vain aikuisten päätökset oli ilmoitettu lapselle. Osa vastanneista selvitti lapsen mielipidettä vuoroasumisesta tasaisin väliajoin. Muutama kirjoittaja puolestaan luotti siihen, että lapsi itse ilmoittaa, mikäli toivoo muutoksia asumisjärjestelyihin. Pari vastaajaa puolestaan harkitsi asian keskusteluun nostamista, kun lapsi on täyttämässä 12 vuotta. Lapsilla oli iän karttuessa enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, missä viettivät aikaansa. Useammasta vastauksesta kävi ilmi, etteivät teini-ikäiset lapset halunneet enää vaihtaa kotia yhtä usein kuin nuorempana ja

kavereiden, koulun sekä harrastusten sijainti vaikutti merkittävästi siihen, kummassa kodissa he halusivat viettää aikaansa. Useimmiten vanhemmat kunnioittivat tätä toivetta mahdollisuuksien mukaan.

Joissain vastauksissa lapsen mielipiteen selvittämisen tekemättä jättämistä perusteltiin olosuhteilla, esimerkiksi ero oli ollut muutoinkin riitaisa tai järkytys itsessään tai vanhempien työtilanne on sellainen, että vuoroasuminen oli ainoa tosiasiallinen vaihtoehto lapsen asumisjärjestelyiksi. Lapsen ikä ja kehitystaso vaikuttivat tämän tutkimuksen perusteella lapsen mielipiteen selvittämiseen. Muutama kirjoittaja mainitsi, ettei pieni, alle kouluikäinen lapsi välttämättä pysty tekemään päätöstä asiasta, joka vaikuttaa hänen suhteeseen molempiin vanhempiin kauaskantoisesti. Tutkimukseni tulos mukaili tältä osin Haugenin tutkimusta (2010, 119); vuoroasuminen saattaa sopia lasten tarpeisiin, se voi myös palvella toisen tai molempien vanhempien tarpeita, esimerkiksi konfliktin välttämiseksi.

”lasta kuunnellen ja hänen hyvinvointi edellä tehtiin ratkaisuja” vastaaja 42

”Lapsen mielipidettä asumisjärjestelyihin ei ole kysytty eikä sen enempää huomioitu, sillä olemme yhtä mieltä siitä, että lapsella on yhtäläinen oikeus molempiin vanhempiinsa eikä lapsi ole (ja varsinkaan pienempänä) kykeneväinen tekemään päätöksiä (asumisesta), jotka vaikuttavat hänen loppuelämänsä suhteisiin vanhempiin, uusperheen toisiin aikuisiin ja sisaruksiin...” vastaaja 4

”Meillä oli aika riitaisa ja sekava ero, exä ei ollut halukas keskustelemaan mistään muusta asumisvaihtoehdosta eikä myöskään kuunnellut lasten mielipiteitä.” vastaaja 17

Tutkimukseni tulokset mukailevat pääosin Linnavuori & Stenvallin (2020, 14) saamia tuloksia siitä, että vuoroasumien näyttöä järjestelyinä, joka syntyi jokaisen osapuolen yhteisestä halusta järjestää lapsen asuminen eron jälkeen parhaalla mahdollisella tavalla. Yhdessäkin kirjoituksessa vuoroasumista ei oltu toteutettu täysin vastoin lapsen tahtoa. Useampi vastaaja kuitenkin kirjoitti haasteista lapsen mielipiteen selvittämiseen liittyen. Kirjoittajilla oli huolta siitä, että lapsen mielipiteeseen yritetään vaikuttaa tai lapsen mielipidettä oli jo manipuloitu. Muutama kirjoittaja kertoi lapsen joko pelkäävän toisen vanhemman reaktiota, suuttumista tai mahdollista välien katkaisua. Muutamassa kirjoituksessa ilmaistiin vieraannuttamisen pelkoa tai kirjoittajat kokivat, että vieraannuttamista oli jo tapahtunut. Tällöin kirjoittajat vaikuttivat

varovan toisen vanhemman reaktiota. Smith ym. (2003, 212-213) toteavat, on tärkeää, että aikuiset pystyvät tarjoamaan luottamuksellisen, tukea antavan ja vastavuoroisen suhteen, jossa lapsen ääni ja osallistuminen voidaan mahdollistaa hänen mielipiteensä selvittämiseksi. Minun tutkimuksessani aina näin ei kuitenkaan ollut, eikä lapsen mielipidettä oltu voitu täysin selvittää.

Kirjoituspyyntöni vastanneista muutamit vanhemmat kokivat, ettei lapsi uskalla tai voi vastustaa toista vanhempaa ja hänen vaatimustaan lapsen yhtäläiseen asumiseen molempien vanhempien luona. Näissä muutamissa vastauksissa oli jonkin verran eroavaisuutta sen suhteen, minkälaisen rooli tällöin oli toisella vanhemmalla: hän saattoi joko mukautua tilanteeseen, tai sitten viedä asiaa eteenpäin lapsen näkemyksen ja toiveiden mukaisesti. Haugen (2010, 118) nostaa esiin vuoroasumista koskevassa tutkimuksessa pohdintaa siitä, missä määrin käsitykset oikeudenmukaisuudesta ja reiluudesta vanhempien välillä ovat aikuisten rakentamia eivätkä ne aina vastaa lasten mielipidettä tai etua. Lapsen voi olla haastava asettua vanhempien tai toisen vanhemman vaatimuksia vastaan, ja hän mieluummin mukautuu, kun asettuu oppositioon. Berman (2018, 551) on todennut, että vanhempien väliset ristiriidat haittaavat vakavasti lasten mahdollisuuksia vaikuttaa asumisjärjestelyihinsä, koska ne ovat tyypillisesti jäykkiä ja joustamattomia. Muutama vastaus omassa tutkielmassa tuki tätä tutkimuslöydöstä; jos vanhempien välit olivat riitaisat tai toinen vanhempi ei halunnut lainkaan joustaa, ei lasten mielipidettä voitu huomioida yhtä merkittävästi.

Lapsen tunne-elämän huomiointi nousi esiin kirjoituksissa säännönmukaisesti. Moni kirjoittaja otti kantaa lapsen sopeutumiseen uusiin asumisjärjestelyihin. Sopeutuminen oli hyvin yksilöllistä, osa lapsista oli sopeutunut heti ja osa hitaammin. Useassa kirjoituksessa mainittiin lapsen tuntema ikävä toista, muualla olevaa vanhempaa kohtaan. Joillakin kirjottajalla lapsen tunnereaktio oli tullut viiveellä tai lapsi näytti tunteensa vuoroasumisesta vain toiselle vanhemmalle. Useampi kirjoittaja totesi, että on tärkeää, että lapsi tuntee olonsa tervetulleeksi molempiin koteihin ja että molempien kotien ilmapiiri ja siellä olevat ihmissuhteet ovat lasta ja vuoroasumista tukevia. Kotien ilmapiiriin ja ihmissuhteiden koettiin vaikuttavan myös siihen, missä lapsi haluaa asua.

”erosta huolimatta hänen lapsuutensa oli onnellinen ja iloinen ja siinä mielessä poikkeuksellinen, kun hänellä oli kaksi hyvää kotia, joissa molemmissa asiat olivat hyvin ja suhteet molempiin vanhempiin säilyivät vahvoina ja tasapuolisina” vastaaja 39

”Ensijärkytyksen jälkeen lapsille on ollut aika helppoa tottua vuoroasumiseen” vastaaja 36

Lapsinäkökulman huomiointiin kuuluu keskeisesti myös valmis muutokseen, mikäli lapsen tilanne ja etu sitä vaativat. Asumisjärjestelyjen muutoksista vastaukset olivat moninaisia. Useissa vastauksissa tuotiin esiin lapsen elämäntilanteen muutos hänen kasvaessa: kaverit ja harrastukset olivat entistä merkityksellisempiä ja esimerkiksi opinnot saattavat sijaita toisella paikkakunnalla. Tällöin vastaajat ovat arvioineet vuoroasumista uudelleen ja muuttaneet tarvittaessa järjestelyjä.

Mikäli lapsi tai nuori halusi purkaa vuoroasumisen kokonaan asumalla vain toisen vanhemman kanssa, olivat kirjoitukset jossain määrin erilaisia. Osa kirjoittajista koki myötätuntoa ja solidaarisuutta toista vanhempaa kohtaan eikä välttämättä halunnut lähteä tekemään muutoksia yhdessä sovittuun asumisjärjestelyyn. Osa vastaajista puolestaan pohti, miksi toinen vanhempi ei esimerkiksi kyennyt muodostamaan tai ylläpitämään omaan lapseen sellaista suhdetta, jossa lapsi haluaisi asua hänen kanssaan. Kirjoitusten lukumäärä aiheesta oli kuitenkin vähäinen. Nähdäkseni pienillä lapsilla vuoroasuminen yleensä mahdollistaa molempiin vanhempiin hyvän suhteen muodostumisen ja ylläpitämisen. Nuoren suhde vanhempaan voi puolestaan joskus olla monimutkaisempi, eikä yhdessä asuminen aina välttämättä ylläpidä tai paranna suhteen laatua.

Joissakin vastauksissa nousi esiin, että lapsi kanto huolta toisen vanhemman tunteista. Lapsi pelkäsi tai varoi niin paljon mielipahaa mitä toive vuoroasumisen muuttamisesta voisi tuoda, että suojellakseen toista henkilöä lapsi jätti oman mielipiteensä huomiotta. Tutkimukseni tulos kohdistui huomioon nykyhetkestä ja Linnavuoren & Stenvallin (2020, 9) pitkittäistutkimuksessa selvisi, että lapset ja nuoret pystyivät tekemään omaa asumista koskevia päätöksiä vielä pitkään vuoroasumisen alettua. Lapset saattoivat aluksi toteuttaa aikuisten toivomuksia, mutta lopulta päätyivät muuttamaan toimintaa vastaamaan paremmin omia kokemuksia. On kuitenkin huomattava, että lapsi haluaa usein suojella läheisiään emotionaalisesti.

Minun tutkimuksessani muutama vastaaja kirjoitti erilaisista kokemuksista vuoroasumisesta sisaruksilla, jossa esimerkiksi toinen sisarus oli halunnut purkaa vuoroasumisen samaan aikaan toisien sisaruksen ollessa täysin tyytyväinen järjestelyihin. Samankaltaisia tuloksia on saanut myös Linnavuori & Stenvall (2020, 10): vuoroasumisen onnistumisen tai epäonnistumisen kokemukset vaihtelivat sisarusten välillä.

” Nyt lasten ollessa isompia, lapset voivat olla enemmän siellä missä, milloinkin haluavat.”

vastaja 8

” Pikkuhiljaa ovat muuttaneet enemmän (toiselle vanhemmalle) lyhyemmän koulumatkan vuoksi” vastaja 19

” Esikoinen kyllästyi 2 vuoden jälkeen vuoroviikkoasumiseen ja muutti sen takia (toisen vanhemman) luo (kotien väli alle kilometri), koska hänen talonsa oli tyhjä joka toinen viikko ja esikoisella alkoi olla kova halu itsenäistyä.” vastaja 17

Monessa kirjoituksessa mainittiin myös lapsen oikeus vanhempiin ja painoarvon antaminen sille, että lapsi pystyy aidosti ylläpitämään suhdetta molempiin vanhempiinsa. Tämä nähtiin keskeisenä lapsen edun näkökulmasta. Muutama mainitsi sen olevan myös vanhemman oikeus. Kirjoittajat pääsääntöisesti halusivat vaalia ja ylläpitää lapsen hyviä suhteita kumpaankin vanhempaan. Useammassa kirjoituksessa mainittiin lapsen aktiivinen yhteydenpito muualla olevaan vanhempaan ja yhteyden ylläpidossa ainakin nuorempien lasten auttaminen.

” koska (toinen vanhempi) haluaa fifty-fifty -systeemin, ei minulla mielestäni ole oikeutta sitä kieltää ja lähteä vaatimaan muuta ” vastaja 53

” Vuoroviikoin on asuttu siitä (erosta) alkaen ja se oli molemmille oikeastaan jotenkin alusta alkaen itsestään selvyyttä. Lapsen isä on aina ollut tasavertainen vanhempi kanssani ja hoitanut lapsen asioita siinä missä minäkin äitinä” vastaja 25

5.6 Vuoroasumisen onnistumisen edellytykset

Vuoroasumisen onnistumisen edellytykset- yläluokka muodostui tekemäni sisällönanalyysin myötä. Sen perusteella usein samankaltaiset seikat toistuivat niissä kirjoituksissa, joissa vuoroasuminen oli koettu onnistuneeksi. Alaluokat ovat: yhteistyövanhemmuus, molempien vanhempien vakaa elämätilanne ja taloudellinen tilanne, lapsen edun ensisijaisuus, yhdessä sovitut käytänteet ja vuoroasumisen käytänteiden päivittäminen tarvittaessa. Alaluokat on esitetty taulukossa 5.

yhteistyövanhemmuus	Vuoroasumisen onnistumisen edellytykset
molempien vanhempien vakaa elämäntilanne ja taloudellinen tilanne	
lapsen edun ensisijaisuus	
yhdessä sovitut käytänteet	
vuoroasumisen käytänteiden päivittäminen tarvittaessa	

Taulukko 5. Vuoroasumisen onnistumisen edellytykset.

Ensimmäinen edellytys vuoroasumisen onnistumiseen on yhteistyövanhemmuus, joka koostui vanhempien keskinäisistä hyvistä tai vähintään asiallisista väleistä, molemminpuolisesta vastuunkannosta liittyen sekä lapsen hoitamiseen että lapsen kustannusten jakamiseen. Kirjoitusten perusteella vuoroasuminen näyttäisi onnistuvan parhaiten silloin kun asioista on avoimesti keskusteltu vanhempien kesken. Vanhemmilta edellytetään vuoroasumisessa joustavuutta sekä arkisissa tilanteissa että tarvittaessa vuoroasumisen käytänteiden päivittämisessä. Edellä mainituista tavoista toimia voidaan muodostaa jo aiemmin esillä ollut käsite yhteistyövanhemmuus, jota käyttävät esimerkiksi Furman (2016, 2) sekä Hakovirta & Rantalaiho (2009, 39). Käsite kuvaa mielestäni ennen kaikkea sitä tasa-arvoista, vastuullista vanhemmuuden tapaa, jolloin vuoroasuminen vaikutti onnistuvan parhaiten. Myös Autonen-Vaaranieniemi ja Forsberg (2015, 451) ovat tutkimuksessaan nimenneet vuoroasumisen onnistumiseksi vastuullisen vanhemmuuden, johon sisältyy tilannetaju, joustavuus, onnistumisen halu ja yhteisistä asioista sopiminen. Molemmilla vanhemmilla oli tällöin tarvittavia resursseja vuorovanhemmuuteen, kuten kyky ja halu elää lapsilähtöistä arkea, vastata lapsen tarpeisiin sekä vanhemman henkilökohtainen tilanne oli kunnossa (kuten terveys, vanhemmuustyö, verkostot ja toisen vanhemman kunnioittaminen). Yhteistyövanhemmuudessa nousi esiin Furmanin (2016, 2) näkemys kahden kodin järjestelystä myös rikkautena: mahdollisuutena saada kokea kaksi erilaista kotia ja saada tunne, että molemmissa kodeissa lapsesta välitetään ja hänestä pidetään huolta.

Osittain yhteistyövanhemmuuteen liittyy myös molempien vanhempien hyvä elämäntilanne, johon liittyy myös riittävä taloudellinen toimeentulo ja sen ennakoitavuus. Vanhemman oma kokonaisvaltainen elämänhallinta nousi esiin monessa vastauksessa, jossa vuoroasuminen sekä yhteistyövanhemmuus oli koettu onnistuneeksi. Kokonaisvaltainen hyvä elämäntilanne mahdollisti molemmille vanhemmille sekä yhdessä että erikseen luottamuksen, joustavuutta ja itsenäiset, taloudelliset hankinnat sekä päätöksenteot.

”Koen, että paljon merkitsee se että olemme vanhempina edelleen hyvissä väleissä ja voimme toimia yhdessä vanhempina. Tietää ja voi luottaa siihen, että toinen vanhempi on tukena lasten asioissa.” vastaaja 50

”Olen kiitollinen noista vuosista, ja siitä, että molemmat menimme lapsen etu edellä. ...Hän on useasti sanonut, että erosta huolimatta hänen lapsuutensa oli onnellinen ja iloinen ja siinä mielessä poikkeuksellinen, kun hänellä oli kaksi hyvää kotia, joissa molemmissa asiat olivat hyvin ja suhteet molempiin vanhempiin säilyivät vahvoina ja tasapuolisina.” vastaaja 38

Kinnusen & Röngän (2002, 64) mukaan merkittävä tekijä lapsen sopeutumiseen uuteen elämäntilanteeseen on emotionaalisen tuen saaminen läheisiltä. Parhaiten erosta vaikuttaisi selviävät lapset, jotka ovat kokeneet suhteet vanhempiinsa hyvinä jo ennen eroa. Tätä väitettä tukee havainto tutkimuksestani, jossa kirjoittajat mainitsivat molempien vanhempien olleen aktiivisia vanhempia jo ennen eroa, ja sen jatkuneen eron jälkeen. Ne kirjoittajat, joilla ainakin toisen vanhemman vanhemmuus oli häilyvää ja epävakaata, oli tämän pienen otannan perusteella ainakin jossain määrin haasteita vuoroasumisen onnistumisessa. Vakaa, aktiivinen vanhemmuustyylillä liittyi tutkimustuloksissani sekä vuoroasumisen onnistuneisiin kokemuksiin sekä lapsen etuun.

”Lyhyesti voisi sanoa, että meillä vuoroviikkoasuminen sujuu mallikkaasti ja vanhemmat ovat yhteydessä useasti viikon aikana lapseen liittyvissä asioissa” vastaaja 34

”Minulla on kokemusta hyvin onnistuneesta vuoroviikkoasumisesta jo 15-vuotta.” vastaaja 31

” Lapset ovat nyt 6vuotta eläneet kahden kodin elämää, jonka hyväksyvät. Toisinaan kuulee, että harmittaa kun on toista vanhempaa ikävä kun on toisen luona. Molempien luona viihdytään ja säännöt ovat samankaltaiset molempien luona.” vastaaja 50

Minun tutkimuksessani onnistuneeseen vuoroasumiseen oli joissakin tilanteissa päästy heti eron jälkeen, muutamissa vastauksissa eroa oli pitänyt ensin prosessoida. Augustin (2023b, 1332) on todennut yhteishuoltajana toimivien vanhempien tyytyväisyyteen ja eron jälkeisiin järjestelyihin vaikuttavan paljon vanhempien keskinäiset välit ja mahdollinen riitaisuus. Keskeistä on monessa tutkimuksessa todettu lasta hyödyttävä seikka, että vanhemmuus ja lapsen asiat hoidettiin moitteettomasti, vaikka eroon ja toista vanhempaa kohtaan saattoi liittyä ikäviä, sinällään inhimillisiä tunteita. Tämän nostaa esiin tutkimuksessaan myös Bermanin (2015, 4-5); vuoroasumisen käytänteiden joustavuus ja vanhempien keskinäiset hyvät välit vaikuttavat vuoroasumisen onnistumiseen, ja tätä kautta myös lapsen hyvinvointiin.

” Riittävä avioero on jo kaukainen asia ja nyt ihan super hienot välit ja lapset tietävät tämän myös.” vastaaja 32

Lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen nousi myös esiin lähes jokaisessa kirjoituksessa, jossa vuoroasuminen oli vastaajan näkökulmasta koettu onnistuneena. Lapsen edun ensisijaisuus kirjoituksissa piti sisällään lapsen hyvän hoidon ja huolenpidon molemmissa kodeissa, turvalliset ja läheiset välit molempiin vanhempiin sekä mahdollisiin muihin läheisiin. Lapsen etuun katsottiin usein kuuluvan myös lapsen mielipiteen huomiointi hänen ikäänsä ja kehitystään vastaavalla tavalla. Lapsen mielipide vuoroasumisesta selvitettiin tasaisin väliajoin ja tehtiin vuoroasumisjärjestelyihin tarvittaessa muutoksia. Vuoroasuminen vaikutti onnistuvan kirjoitusten perusteella parhaiten, kun lapsi tuli kuulluksi ja hänellä oli mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin. Samalla vanhemmat ymmärsivät lapsen aseman päätöksenteossa: lapsen kanssa keskusteltiin, mutta lasta ei vastuutettu päätöksistä. Tältä osin tutkimukseni tulokset mukailivat Linnavuoren & Stenvallin (2020, 7-8) mainintaa siitä, että vuoroasumiseen oli päädytty lapsen suhteen säilyttämiseksi molempiin vanhempiin ja päätökset tehtiin lapsilähtöisesti ja vanhempien näkökulmasta epäitsekästi. Linnavuoren & Stenvallin (2020, 8) tutkimuksen tuloksessa mainittiin myös se, että vanhemmat olivat kuitenkin sopineet vuoroasumisen käytännön yksityiskohdat, kuten vaihtovälit keskenään. Minun tutkimuksessani nousi kuitenkin esiin paljon kirjoituksia, jossa lapsi, etenkin

kasvaessaan, oli päässyt paljonkin vaikuttamaan konkreettisiin asioihin, kuten siihen, missä kodissa vietti aikaa ja mikä on sopiva vaihtoväli kotien välillä.

” Nyt lasten ollessa isompia, lapset voivat olla enemmän siellä missä milloinkin haluavat ”

vastaaja 8

Yhdessä sovitut käytänteet toistuivat usein niissä kirjoituksissa, jossa vuoroasuminen oli koettu pääpiirteittäin onnistuneeksi. Avoimuus ja lapsen asioista sopiminen sekä kustannusten kattamiseen liittyvät seikat tuli olla keskusteltuna aikuisten kesken, lapsen näkökulma huomioiden. Myös reiluuden ja tyytyväisyyden tunne vuoroasuvan lasten kustannustenjaossa oli kirjoitusten perusteella hyvin keskeinen seikka vuoroasumisen onnistumiseksi. Tyytyväisyys kustannustenjakoon ei välttämättä liittynyt siihen, miten lapsen kustannukset olivat tosiasiallisesti jaettu, vaan siihen että asioista oltiin sovittu kaikkia osapuolia miellyttävällä tavalla. Edellä mainitut olivat tavalla tai toisella mainittu lähes jokaisessa kirjoituksessa, jossa vuoroasuminen esitettiin positiiviseen sävyyn ja siitä oli pääpiirteittäin vain positiivisia kokemuksia. On tietysti hyvä huomioida, että vastauksissa näkyy vain toisen vanhemman kokemus.

” Budjetit hankittavista asioista ja harrastuksista päätämme yhdessä, riitaa rahasta ei ole koskaan ollut ” vastaaja 4

” Saan elatusavun vähimmäismäärän ja isommat ostokset jaetaan suurin piirtein puoliksi. Ei siitäkään erimielisyyksiä. ” vastaaja 51

Vuoroasumisen käytännön järjestelyiden muuttaminen mainittiin todella monessa vastauksessa, jossa vuoroasumista oli takana jo useita vuosia lapsen varttuessa nuoreksi tai jos ympäröivässä elinpiirissä tapahtui muutoksia. Mikäli vuoroasumisen käytänteitä oli jouduttu muuttamaan, tämä edellytti molemmilta vanhemmilta joustavuutta ja lapsen edun asettamista muiden asioiden edelle.

” Lapset oireilivat (vuoroasumista) niin paljon, että päätimme jakaa lapset toistaiseksi puoliksi ” vastaaja 18

Viimeisenä vuoroasumisen onnistumisen edellytykset- alaluokaksi muodostui yhdessä sovitut käytänteet ja niiden noudattaminen. Omassa tutkimuksessani moni kirjoittaja mainitsi samankaltaiset säännöt molemmissa kodeissa. Myös Aaltonen (2020, 110) tuo ilmi vuoroasumisen onnistumiseen ja lapsen sopeutumiseen liittyen samankaltaisia sääntöjä ja

toimintatapoja molemmissa kodeissa. Nuoret osaavat mahdollisesti hyödyntää omissa tarkoituksissaan sitä, mikäli kodeissa on hyvin erilaiset säännöt. Ne vanhemmat, joissa oli selkeät pelisäännöt ja kaikki osapuolet sitoutuneet niitä noudattamaan, oli vuoroasuminen usein onnistunutta. Tässä ilmeni kuitenkin muutama poikkeava vastaus. Niissä kirjoitettiin, että mitään erityistä ei oltu sovittu lapsen kuluista tai lapsen ajanvietosta molemmissa kodeissa. Tällainen vapaamuotoisempi vuoroasuminen vaikutti siis sopivan hyvin osalle vastaajista.

” Meillä ei ole mitään virallista systeemiä, vaan hän (lapsi) on molemmissa kodeissa sen mukaan mikä hänelle itselle sopii ” vastaaja 19

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää vuoroasuvan lapsen asumisjärjestelyitä, vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautumista, vuoroasumisen onnistumisen edellytyksiä ja lapsen edun toteutumista tutkimalla vuoroasuvien lasten vanhempia. Tutkimuskysymykseni vuoroasumisen käytännön järjestelyistä ja vuoroasuvan lapsen kustannustensaosta saivat vastauksena 57 monimuotoista kirjoitusta erilaisilta perheiltä ja perhetilanteista. Tutkimusaineiston keräsin kirjoituspyynnöllä (liite 1), jossa pyysin vastaajia kirjoittamaan kokemuksistaan mainittujen kysymysten ohjaamana. Saamani laadullisen aineiston käsittelin sisällönanalyysillä. Kirjoitukset olivat pääsääntöisesti perusteellisesti laadittuja ja kirjoittajat kuvailivat kokemuksiaan lapsen vuoroasumisesta hyvin moninaisesti. Tutkielmani aineisto oli pieni ja sivusi isoa, Suomessa toistaiseksi melko vähän tutkittua aihetta hyvin niukasti. Tutkijana kuitenkin yllätyin kirjoitusten avoimuudesta ja laajuudesta. Suurin osa vastaajista oli jäsennellyt omaa vuorovanhemmuitaan ja oli valmis näitä kokemuksiaan avaamaan tutkimustani varten, mistä olen otettu ja kiitollinen. Vastanneiden ja heidän perheidensä arkea kaikkine vivahteineen oli kiinnostavaa tutkia.

Tulevana sosiaalityöntekijänä opin tutkielmastani paljon myös sosiaalityön professiota varten, vaikka en suoranaisesti sosiaalityötä tutkinutkaan. Sosiaalityön osaamista tarvitaan nähdäkseni vuoroasumiseen liittyen erityisesti lapsen edun näkökulmaan varsinkin silloin, mikäli on konflikteja vanhempien välillä. Sosiaalityöntekijä voi tukea vanhempia ja vahvistaa yhteistyötä heidän välillään. Myös käytännön järjestelyissä ja niistä sopimisessa voivat sosiaalityöntekijät auttaa luomalla tarvittavia edellytyksiä sekä tarjoamalla tarvittaessa tukea koko perheelle. Sosiaalityön profession tuoma ymmärrys yhteiskunnallisista ongelmista kuten lapsiperheiden eriarvoisuudesta ja lapsiperheköyhyydestä mahdollistavat rakenteellisen sosiaalityön keinoin vaikuttamisen. Haasteeksi muodostuneet oikeiden tilanteiden tunnistaminen ja resurssien oikea-aikainen kohdentaminen juuri niihin vuoroasuvien lasten perheisiin, jotka apua tarvitsevat.

Kuten Forsberg & Ritala-Koskela (2017, 243) toteavat, on ihmisen asuinpaikka olennainen edellytys sujuvalle arjelle. Asuinpaikka on sekä lapsille että aikuisille turvallisuuden, levon ja virkistykseen lähde ja paikka, joka tuntuu kodilta. On vain vähän tutkittua tietoa siitä, miten vanhemmat neuvottelevat lapsen huoltoon ja hoivaan liittyvistä asioista eron aikana tai sen jälkeen (Rissanen ym. 2017, 39). Näidenkin syiden vuoksi vuoroasumista ja sen käytänteitä sekä onnistumisia oli mielestäni perusteltua tutkia. Vuoroasuminen ja siitä sopiminen asettuu

johonkin yksityisen ja julkisen sopimisen tapojen välille. Lapsen elatus ja käytännön asumisjärjestelyt eron jälkeen voivat olla potentiaalinen riidan aihe ja käytäntöjä saattaa olla mahdoton sopia.

Vuoroasumisen käytännön järjestelyihin ja lapsen kustannusten jakamiseen oli tutkielmani mukaan hyvin erilaisia käytänteitä. Vuoroasuminen ja vuoroasuvan lapsen kustannusten jakautuminen näyttäytyi kuitenkin minun otantani valossa monessa perheessä onnistuneelta. Lapsen asioista oltiin sovittu hyvässä keskusteluyhteydessä. Joustavuus ja kyky olla toisen vanhemman kanssa vuorovaikutuksessa huomioiden lapsen ja hänen etunsa näkökulma näytti olevan keskiössä vuoroasumisen onnistumiseen. Taustatekijöinä onnistuneeseen vuoroasumiseen tämän tutkielman puitteissa oli lisäksi molempien vanhempien henkilökohtainen elämänhallinta, joka piti sisällään taloudellisen vakauden. Myös parisuhteen päättymiset liittyvät asiat oli pitänyt käsitellä siten, etteivät ne vaikuttaneet vanhemmuuteen.

Otantani (57 kirjoittajaa) on tietenkin pieni, eikä tämän tutkimuksen tulosten perusteella voi tehdä johtopäätöksiä näin uudesta ja vähän tutkitusta ilmiöstä. Pohdin eivätkö kirjoituspyyntöäni löytäneet tai halunneet vastata juurikaan ne vanhemmat, kenellä vuoroasumisessa ja erityisesti sen kustannusten jaossa on merkittäviä ongelmia, vai onko vuoroasuminen, siitä sopimukseen pääseminen jo edellyttänyt lähtökohtaisesti vanhempien hyviä välejä, sopuisuutta ja joustavuutta. Tosin tutkimukseni puutteeksi voidaan laskea se, että tutkin vain toista vanhempaa, enkä vuoroasuvia lapsia ollenkaan. Tutkimuksessani ja sen tuloksissa tulee myös huomioida, että kirjoituspyyntöni vastanneet henkilöt olivat taustaltaan melko samankaltaisia, suurin osa samaa ikäluokkaa ja lähes kaikki naisia. Tutkimuksestani voi sen vuoksi puuttua joitakin hyvin merkittäviä näkökulmia. Oletettavasti tutkimukseen vastanneista valtaosa seuraa sosiaalisessa mediassa tietynlaisia perhe- ja parisuhde-elämään liittyviä sivustoja, jossa kirjoituskutsuani on jaettu, joten heidän voidaan olettaa olevan kiinnostuneen ainakin jollakin tasolla näistä aiheista.

Eri tutkimuksissa on tunnistettu, että vuoroasumisen motiiveina ovat lapsen suhteiden säilyminen molempiin vanhempiin ja vanhempien tapaamisten tasapuolisuus (Linnavuori & Stenvall 2020, 7). Tutkimukseni tulokset mukailivat näitä aiempia tutkimuksia, suurin osa vastaajista oli päätenyt vuoroasumiseen näistä syistä; lapselle haluttiin mahdollistaa samansisältöiset tai saman laajuiset suhteet molempiin vanhempiin ja molemmilla vanhemmilla

oli halu tätä suhdetta ylläpitää. Nämä suhteet nähtiin myös lapsen etuna. Vuoroasumiseen oli tutkimukseni mukaan päädytty myös muista syistä, kuten elämäntilanteesta, olosuhteista tai toisen vanhemman painostuksesta. Hakalehto (2018, 196) toteaa, että vuoroasuminen onnistuu parhaiten silloin, kun motiivit ovat lapsen edun mukaiset. Tutkimuksessani muutamalla yksittäisellä vastaajalla päätöksentekoprosessi ja motiivi vuoroasumiseen ei välttämättä ollut lapsen edun mukainen, ainakaan aluksi. Heistä valtaosalla oli kuitenkin vuoroasuminen sujunut hyvin. Omassa tutkimuksessani keskeiseksi asiaksi nousi myös kyky sekä halu muuttaa vuoroasumisen käytänteitä ja arkista struktuuria tarvittaessa lapsen kasvaessa. Ne kirjoittajat kenellä vuoroasumiseen liittyvät käytänteet sekä kustannustenjakautuminen olivat hyvin, vaikutti asiat olevan kokonaisvaltaisesti hyvin, sekä omat henkilökohtaiset asiat, että vuoroasuvan lapsen asiat. Ne, joilla oli ongelmia kustannustenjaosta sopimisen tai toteutumisen suhteen, oli melko usein muitakin ongelmia joko henkilökohtaisesti tai vuoroasumisjärjestelyitä koskien sekä vanhemmilla oli konflikteja keskenään.

Haugenin (2010, 119) tutkimuksessa todettiin, että erilaiset lapset sopeutuvat eri tavoin erilaisiin biologisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin elämänrytmeihin. Tutkimukseni tulosten perusteella kirjoittajien lapsilla oli erilaisia mahdollisuuksia ja kykyjä sopeutua vuoroasumiseen ja ideaalitalanne tämän tutkimuksen valossa olikin, että lapselle annetaan riittävä aika, tila sekä tuki sopeutua. Lisäksi vanhempien piti herkällä korvalla kuunnella lasta ja aktiivisesti pohtia, mikä on lapsen edun mukaista. Kuten Furman (2016, 3) nostaa esiin tärkeän seikan; on tavanomaista, että lapsilla on ongelmia, huolimatta siitä, onko lapsella yksi vai kaksi kotia. Oli ongelma mikä tahansa, se ratkeaa parhaiten, kun lasta kasvattavat vanhemmat miettivät ratkaisuja yhdessä eivätkä syyllistä toisiaan. Tämä toistui kirjoituksissa monessa onnistuneessa kokemuksissa. Toisaalta mikäli haasteet liittyivät vuoroasuvan lapsen kasvatukseen, haasteet tuntuivat kirjoitusten perusteella kasvavan, mikäli vanhemmat eivät ratkoneet niitä yhdessä. On ymmärrettävää ja houkuttelevaakin ajatella, että esiin nousseet vaikeudet johtuvat toisesta kodista. Pruuki & Sinkkonen (2017, 72) kuitenkin toteavat, että eroamisen kielteiset vaikutukset lapsiin vähenevät huomattavasti silloin kun vanhemmat sekä suunnittelevat eroa yhdessä ja sitoutuvat yhteisvastuuseen lapsesta ja kunnioittavat sekä tukevat toisen vanhemmuutta.

Vuoroasuvan lapsen kustannustenjakoa oli erittäin mielenkiintoista tutkia, sillä en löytänyt aiheesta oikeastaan ollenkaan suomalaisia laadullisia tutkimuksia. Minun oli tutkijana hankala löytää ylipäätään sellaisia tutkimuksia vuoroasuvan lapsen kustannustenjaosta, johon olisin

voinut omia tutkimustuloksiani vertailla. Joissakin tutkimuksissa aihetta oli kuitenkin sivuttu. Tutkielmassani arkikulujen jakaminen näytti suurimmassa osassa vuoroasuvien lasten perheissä olevan selkeää. Kaikki kirjoittajat, jotka aiheesta mainitsivat, kirjoittivat siten että arkikulut kustannettiin pääsääntöisesti siellä missä kustannus syntyi. Lapsen kiinteät kulut, kuten puhelinlasku ja mahdollinen bussikortti ovat yleensä euromääräisesti melko pieniä ja säännönmukaisena toistuvia kuluja, ja niihinkin tuntui olevan monessa vuoroasuvan lapsen perheessä jokin vakiintunut tapa, jolla kulut jaettiin.

Haasteeksi monessa vuoroasuvan lapsen perheessä nousi esiin hankinnat. Lapselle tehtäviin hankintoihin ei monella vastaajalla ollut selkeää, sovittua käytäntöä, miten toimitaan. Näkisin että hankinnat usein monimutkaistuvat lapsen kasvaessa; niitä tulee lisää (kuten puhelin, entistä enemmän mahdollisia harrastusvarusteita ja kuluja, vapaa-ajan viettoon tarvittavat tavarat, mahdolliset omat rahat) ja lapsella tai sittemmin nuorella on niistä usein myös oma mielipide. Hankalaksi lapsen kustannustenjako näytti tutkimuksessani todennäköisimmin muovautuvan silloin, jos vanhemmilla on hyvin erilaiset näkemykset hankinnoista ja ylipäättään lapsen kustannuksista ja vielä mikäli vanhempien tulotaso ja erityisesti rahankäyttömentaliteetti on keskenään erilainen. Toisinaan asiaa helpotti se, että lapsi kasvoi ja pystyi itse enemmän muodostamaan mielipiteensä ja esittämään näkemyksensä hankinnoista. Toisinaan lapsen kasvaminen vaikeutti asiaa entisestään, sillä lapsen näkemykset saattoivat olla erilaisia joko toisen tai molempien vanhempien kanssa.

Myös lapsen liittyvien taloudellisten tukien käyttöön otti kantaa useampi vastaaja. Monessa vuoroasuvan lapsen perheessä oli vakiintuneet tavat esimerkiksi lapsilisän käyttöön. Tutkimustulosten perusteella jäin käsitykseen, että tukien käyttö saattoi todennäköisimmin muotoutua haasteeksi silloin, jos tukia oli montaa erilaista (esimerkiksi lapsilisä, vammaistuki, asumistuki) ja jos joko toisen tai molempien vanhempien taloudellinen toimeentulo perustui lähinnä ja ensisijaisesti yhteiskunnan maksamiin tukiin.

Kirjoittajien näkemyksissä ja kokemuksissa oli mielestäni paljon samankaltaisuuksia mutta myös yllättävän paljon eroavaisuuksia. Lapselle kustannettavat asiat ja hankinnat eivät kaikilla vastaajilla liittyneet vanhempien elintasoon tai tuloihin. Osa kirjoittajista koki, että kaikki lapsen kulut jaetaan puoliksi, vaikka vanhemmilla oli keskenään suuriakin tuloeroja. Kirjoitusten perusteella ihmisillä on hyvin erilaisia tapoja vuoroasumiseen liittyen suunnitella

ja toteuttaa rahankäyttöä. Osalla kirjoittajista lapsiin käytettävä rahamäärä oli niukempi, osa kirjoittajista halusi kustantaa lapselle laadukkaat vaatteet, monipuoliset harrastukset ja kattavan vakuutuksen. Osa kirjoittajista oli enemmän perillä omista ja lapsen oikeuksista erityisesti taloudellisesti, ja olivat virallisia apuja käyttäen vaatineet lapsen kustannusten jakamista. Osa kirjoittajista ei ollut tietoisesti halunnut viedä kustannustenjakoon liittyviä asioita eteenpäin, taustalla oli hyvin monia syitä kuten pelkoa vieraannuttamisesta tai riitelystä.

Tutkimuksessani ei noussut yhtä oikeaa tapaa jakaa vuoroasuvan lapsen kustannuksia, sillä perheiden kulurakenteet, tulot, lapseen liittyvät menot ja hankinnat olivat hyvin erilaisia eri perheissä. Tärkeintä vaikuttaisi olevan reiluuden ja tasapuolisuuden kokemus, joka näyttää pienen otannan perusteella olevan keskeistä erityisesti silloin, kun vanhemmilla on keskenään iso tulo- tai varallisuusero, tai muutoin hyvin erilainen käsitys lapsen elatuksesta. On tietysti mahdollista ja todennäköistäkin, että nämä ristiriidat olisivat ilman vuoroasumista. Monessa ydinperheessäkin on konflikteja rahasta ja tehtävistä hankinnoista. Ei ole myöskään yhtä oikeaa tapaa tehdä hankintoja ja objektiivisesti on melko vaikea määrittää, minkähintainen polkupyörä tai talvikengät lapselle tulee hankkia. Usein vastauksista nousi minulle tutkijana mieleen sana kohtuuttomuus, toisen vanhemman vaatimukset tai toiminta koettiin kohtuuttomana eikä tilanteeseen ollut mitään kestäväää tai ainakaan yksinkertaista ratkaisua tarjolla.

Lapsen etu on käsitteenä vaikea. On monimutkaista todentaa, toteutuuko lapsen etu vuoroasumisessa ja vuoroasuvan lasten kustannusten jaossa. Ottaakseni kantaa tähän asiaan, tulisi tutkia myös lapsen toista vanhempaa ja mahdollisesti lasta itseään. On kuitenkin todettava, että lapsi varmasti hyötyy siitä, että vanhempien välillä vallitsee molemminpuolinen tyytyväisyys sen suhteen, miten kustannukset ovat jaettu ja miten asioista on ylipäättään sovittu. Monessa läpikäymässäni tutkimuksessa on tutkittu vanhempien konfliktien ja asumismuodon vaikutusta lapsen hyvinvointiin, jos vanhemmat ovat eronneet. Tutkimuksen tuloksena yleisesti ottaen oli, että lapsen hyvinvointiin vaikuttaa ennen kaikkea vanhempien keskinäiset välit sekä lapsen suhde kumpaankin vanhempaan, ei niinkään lapsen asumismuoto. Omat tutkimustulokset tukevat tätä väitettä: vanhemmat eivät välttämättä kokeneet, että vuoroasumisen käytännön yksittäiset järjestelyt vaikuttivat niin paljoa lapsen hyvinvointiin, kun se, että asiat oltiin yhdessä keskusteltu ja järjestelty kaikille osapuolille sopivaksi. Myös kustannustenjakoon liittyen kirjoituksista voi todeta, että hyvin erilaiset tavat jakaa vuoroasuvan lapsen kustannuksia sekä käytännön järjestelyt ovat tuoneet tyytyväisyyden myös vanhemmalle. Lapsen näkemyksiä kaikesta itseään koskevista asioista on tärkeä kuunnella ja

antaa hänen vaikuttaa ikätasoisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Nähdäkseni on tärkeää, että lapsen mielipidettä selvitetään aikuisten toimesta riittävän usein. Kuten tutkimuksessani kävi ilmi, on kasvavan lapsen ja nuoren elämä ja elinpiiri jatkuvassa muutoksessa ja hänen omat näkemykset päivittyvät sitä kautta. Norjassa, tosin jo vuonna 2007 tehdyssä tutkimuksessa tehtiin kiinnostava havainto siitä, että lapsen mielipiteen selvittämiseen ja sen vaikutukseen on merkitystä lapsen iällä mutta myös vanhempien, erityisesti isien koulutustasolla. Korkeammin koulutetut miehet olivat konservatiivisempia suhteessa lapsen mielipiteeseen ja sen vaikutuksiin, ainakin vuoroasumiseen liittyen. (Skjørten & Barlindhaug 2007, 381-382.) Lapsen mielipiteen selvittäminen häntä koskevissa asioissa on Suomessa kirjattu lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361, 11 §), joten asia on siinäkin mielessä tärkeä.

Tutkielmani päätulokset liittyvät vuoroasuvalla lapselle tehtäviin hankintoihin ja erilaisten yhteiskunnan maksamien etuuksien jakamiseen vanhempien välillä. Erityisen tärkeänä löytönä pidän tutkimuksessani sitä, että vanhempien keskinäiset, ristiriitaiset näkemykset rahankäytöstä sekä tuloerot voivat aiheuttaa kohtuuttomiakin asioita ainakin toisen vanhemman näkökulmasta ja kokemuksesta. Lisäksi vuoroasuvalla lapselle tehtävät erityisesti isommat hankinnat, voivat muodostua suureksi haasteeksi. Monesta kirjoituksesta sai käsityksen, etteivät kirjoittajat välttämättä itsekään tienneet, miten näissä tilanteissa kuuluisi toimia ja mitkä ovat heidän oikeutensa ja velvollisuutensa.

Asioista, joista ydinperheissä sovitaan arkisten asioiden ohessa, tulee erotilanteessa tarkemmin säänneltyä. Onkin perusteltua kysyä, kuinka paljon kyseessä on asianosaisten yksityisasiat ja kuinka paljon julkisen sektorin puuttumista ja kontrollointia tarvitaan. Minun tutkimukseni mukaan puuttumista tarvitaan melko harvoin, mutta silloin kun ulkopuolista interventiota tarvitaan, sitä tarvitaan nopealla aikataululla ja melko haastaviin tilanteisiin. Ne vastaajat, joilla ongelmat vuoroasumisen kustannusten ja käytänteiden sopimiseksi oli muodostunut niin riittäväksi, että oli pitänyt hakea ulkopuolista apua, kokivat avunsaannin hankalaksi ja jonotus- sekä käsittelyajat vaikuttivat olevan pitkiä. Lapsen sekä vanhempien edun mukaista olisi saada pidettyä prosessit sujuvina. Suomi on kuitenkin sitoutunut YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, samoin lapsen etu on ohjaava seikka kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa, joten voidaan kysyä miten se toteutuu vaikeasti riitaisassa vanhempien erotilanteessa. On myös mahdollista, että minun tutkielmaani vastanneet, isompia ongelmia kohdanneet vuorovanhemmat ovat hyvin marginaalinen joukko.

Tutkielmani aineiston perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että tarvitaan lisää tutkittua tietoa, käytänteitä, ohjeistusta ja poliittisia päätöksiä koskien lapsen vuoroasumista ja vuoroasuvan lapsen kustannustenjakoa lapsen edun näkökulmasta. Pitäisi jollain tavalla varmistaa, että ne tahot, jotka työskentelevät ja vastaavat vuoroasuvan lapsen perheiden palveluista, olisivat tietoisia myös nykylainsäädännöstä ja toimivista käytänteistä. En löytänyt yleistä opasta vuoroasumisesta tai hyvistä käytänteistä käytännön asioihin, vaikkakin vuoroasumisesta ilmiönä on Suomessa tehty muutama kirja. Miettisen ym. (2020, 60) mukaan kuitenkin kolmannes eroperheistä oli hakenut eri tahoilta neuvoja pohtiessaan lapsen asumisjärjestelyjä. Ohjeistusta tarvittaisiin jo oman tutkimuksen perusteella; moni tutkimukseeni osallistujista ei tuntunut tietävän Oikeusministeriön ohjeesta tai siitä, miten vuoroasumisessa ja lapsen kulujen jakamisessa virallisesti huomioidaan tuloja ja menoja. Oikeusministeriön ohje viitoittaa hyvin tietä sellaisesta ohjeistuksesta, joita nähdäkseni vuoroasuvan lapsen perheet tarvitsevat. Eri hyvinvointialueiden tarjoamat palvelut vuoroasuvan lapsen perheelle vaikuttavat olevan vaihtelevia ja selkeää palvelupolkua tai palveluvalikkoa ei välttämättä ole. Tutkimukseni valossa näyttää siltä, että palvelut laahaavat perässä tai perheet eivät löydä sopivia palveluita. Vuoroasumisen yleistyessä oletettavasti erilaiset ongelmat tulevat esiin yhä säännönmukaisemmin ja niihin tarvitaan systemaattisesti tutkittua tietoa vastamaan yleisimmin kuvautuviin haasteisiin. Täytyy jollain tavalla tunnustaa ja ymmärtää, että vuoroasuminen on kalliimpaa sekä vanhemmille että yhteiskunnalle verrattuna siihen, että lapsella on koti yhdessä paikassa.

Tarvitaan vielä enemmän laaja-alaista tutkimustietoa vuoroasumisesta sillä eron jälkeiset asumisratkaisut mietityttävät perhettä itseään, sekä eroperheiden parissa työskenteleviä asiantuntijoita kuten asianajajia, sosiaalityöntekijöitä ja muita perheammattilaisia (Autonen-Vaaraniemi & Forsberg 2015, 448). Pitkittäistutkimusta vuoroasumisesta on sekä Suomessa että kansainvälisesti toistaiseksi vähän (Linnavuori & Stenvall 2020, 5). Pitkittäistutkimusta tarvitaan siitä, miten vuoroasuminen muuttuu lapsen kasvaessa. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia miten lapsen mielipidettä on kuultu ja miten se on pitkällä aikavälillä vaikuttanut lapsen tyytyväisyyteen vuoroasumisjärjestelyissä. Ylipäätään vuoroasumista ja lapsen kustannusten jakoa olisi hyödyllistä selvittää molempia vanhempia tutkimalla.

Lähteet

Aaltonen, Anna-Kaisa (2020) *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa: lapsen huolto, tapaamisoikeus ja elatus* (2., uudistettu painos). Helsinki: Edita Publishing Oy.

Antila, Minna & Sjöström, Mari (2023) Vuoroasumisen vaikutukset perusopetukseen keskusteluttavat. <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2023/vuoroasumisen-vaikutukset-perusopetukseen-keskusteluttavat> Viitattu 15.7.2024.

Augustijn, Lara (2023a) Joint Physical Custody, Parent–Child Relationships, and Children’s Psychosomatic Problems. *Journal of public health* 31 (5), 755–764.

Augustijn, Lara (2023b) Post-Separation Care Arrangements and Parents’ Life Satisfaction: Can the Quality of Co-Parenting and Frequency of Interparental Conflict Explain the Relationship? *Journal of happiness studies* 24 (4), 1319–1338.

Autonen-Vaaranieniemi, Leena & Forsberg, Leena (2015) Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyyppitarinan valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5), 447-456.

Bala, Nicholas & Birnbaum, Rachel & Poitras, Karine & Saini, Michael & Cyr, Francine & LeClair, Shawna (2017) Shared Parenting in Canada: Increasing Use But Continued Controversy. *Family Court Review* 55 (4), 513-530.

Bergström, Malin & Fransson, Emma & Hjern, Anders & Köhler, Lennart & Wallby, Thomas (2014) Mental Health in Swedish Children Living in Joint Physical Custody and Their Parents’ Life Satisfaction: A Cross-Sectional Study. *Scandinavian journal of psychology* 55 (5), 433–439.

Bergström, Malin & Fransson, Emma & Modin, Bitte & Berlin, Marie & Gustafsson, Per A & Hjern, Anders (2015) Fifty Moves a Year: Is There an Association between Joint Physical Custody and Psychosomatic Problems in Children? *Journal of epidemiology and community health* 69 (8), 769–774.

Berman, Rakel (2018) Children’s influence on dual residence arrangements: Exploring decision-making practices. *Children and Youth Services Review* 91 (2018), 105–114.

Berman, Rakel (2015) (Re)Doing Parent-Child Relationships in Dual Residence Arrangements: Swedish Children’s Narratives about Changing Relations Post-Separation. *Journal of Family Research* 10 (2015), 123- 140.

Bjarnason, Thoroddur & Bendtsen, Pernille & Arnarsson, Arsaell M & Borup, Ina & Iannotti, Ronald J & Löfstedt, Petra & Haapasalo, Ilona & Niclasen, Birgit (2012) Life satisfaction among children in different family structures: A comparative study of 36 Western societies. *Children & Society* 26 (2012), 51–62.

Broberg, Mari & Hakovirta, Mia (2009) Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa Aino Kääriäinen & Juha Hämäläinen & Pirjo Pölkki (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Castrén, Anna-Maija (2009) Onko perhettä eron jälkeen? : Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.

Claessens, Elke & Mortelmans, Dimitri (2018) Challenges for child support schemes: Accounting for shared care and complex families. *Journal of European Social Policy* 28 (3), 211-223.

Flaquer, Lluís (2021) Shared Parenting After Separation and Divorce in Europe in the Context of the Second Demographic Transition. Teoksessa Anna- Maija Castrén & Vida Česnuitytė & Isabella Crespi & Jacques-Antoine Gauthier & Rita Gouveia & Claude Martin & Almudena Moreno Mínguez & Katarzyna Suwada (toim.) *The Palgrave Handbook of Family Sociology in Europe*. Cham: Springer International Publishing.

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2017) The multi-local residency of children seen through case descriptions of Finnish child welfare social workers. *European Journal of Social Work* 20 (2), 242-252.

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen Aino (2018) Johdatus lasten monipaikkaiseen asumiseen. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala- Koskinen & Leena Autonen-Varaaniemi (toim.) *Monen kodin lapset Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.

Fransson, Emma & Bergström, Malin & Hjern, Anders (2015) Barn i växelvis boende – en forskningsöversikt. Stockholm: Stockholms universitet.
http://www.chess.su.se/polopoly_fs/1.261599.1450340833!/menu/standard/file/Barn%20i%200va%CC%88xelvis%20boende%20-%20en%20forskningso%CC%88versikt.pdf Viitattu 04.03.2024.

Fransson, Emma & Sarkadi, Anna & Hjern, Anders & Bergström, Malin (2016) Why Should They Live More with One of Us When They Are Children to Us Both? Parents' Motives for Practicing Equal Joint Physical Custody for Children Aged 0–4. *Children and youth services review* 66 (2016), 154-160.

Furman, Ben (2016) *Onnellinen kahden kodin lapsi: uusi tapa edistää lapsen hyvinvointia ja kotien yhteistyötä*. Helsinki: Viisas Elämä Oy.

Gottberg, Eva (2013) *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. Turku: Turun yliopisto.

Grönfors, Martti (2015) Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi & Juhila, Kirsi (2021) *Johdanto: Analyysi ja tulkinta*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/> Viitattu 17.2.2024.

Juhila, Kirsi (2021) *Koodaaminen*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/> Viitattu 17.2.2024.

Haapanen, Mari & Hakovirta, Mia (2020) Lapsen vuoroasuminen ja sosiaaliturva 11 maan vertailu Kelan työpapereita 156. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/6a118fc3-1270-44f8-8ee7-aab3ccf083ad/content> Viitattu 31.01.2024.

Haapanen, Mari, Chanda, Trisha, Miettinen, Anneli, Riser, Quentin H., Bartfeld, Judith & Hakovirta, Mia (2024) Shared Care and Mothers' Post-separation Economic Wellbeing in Finland and Wisconsin, US: Does Child Support and Sharing Child's Costs Matter? *Journal of Family and Economic Issues* 45 (4), 998-1011.

Hakala, Juha T (2015) *Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen*. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hakalehto, Suviana (2018) *Lapsioikeuden perusteet*. Helsinki: Alma Talent.

Hakovirta, Mia & Meyer, Daniel R & Skinner, Christine (2022) Child Support in Shared Care Cases: Do Child Support Policies in Thirteen Countries Reflect Family Policy Models? *Social Policy and Society* 21 (4), 542-559.

Hakovirta, Mia & Meyer, Daniel R & Salin, Milla & Lindroos, Eija & Haapanen, Mari (2023) Joint Physical Custody of Children in Europe: A Growing Phenomenon. *Demographic Research* 49 (2023), 479–492.

Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna (2009) Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa Juhani Hämäläinen & Aino Kääriäinen & Juha Hämäläinen & Pirjo Pölkki (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Haugen, Gry Mette D (2010) Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children & society* 24 (2), 112–122.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2010) Tutkimushaastattelu Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Jablonska, Beata & Lindberg, Lene (2007) Risk Behaviours, Victimization and Mental Distress among Adolescents in Different Family Structures. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 42 (8), 656–663.

Jalovaara, Marika (2020) Erkanavia elämäkalkuja? Sosiaalisen aseman yhteys perhemuotoihin. Teoksessa Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus Vastapaino: Tampere*.

Kinnunen, Ulla & Rönkä, Anna (2002) *Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuula, Arja (2006) *Tutkimusetiikka Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Laki lapsen elatuksesta. 5.9.1975/704.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361.

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417.

Linnavuori, Hannariikka & Murtorinne-Lahtinen, Minna & Heikinheimo, Kirsi (2021) *Kaksi kotia Selviytymisopas vuoroasumiseen*. Tampere: Vastapaino.

Linnavuori, Hannariikka & Stenvall, Elina (2020) Lasten Ja Nuorten Aikuisten Kokemuksia Vuoroasumiseen Liittyvästä Päätöksenteosta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakausilehti* 28 (1), 3–19.

McIntosh, Jennifer & Smyth, Bruce & Kelaher, Margaret & Wells, Yvonne & Long, Caroline (2010) Post separation parenting arrangements: patterns and developmental outcomes for infants and children. *Family matters* 86 (2010), 40–48.

Miettinen, Anneli & Hakovirta, Mia & Saarikallio-Torp, Miia & Haapanen, Mari & Kurki, Paula & Kalliomaa-Puha, Laura & Sihvonen, Ella & Heinonen, Hanna-Mari & Kivistö, Netta (2020) Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva: Vuoroasumisen nykytila ja merkitys etuus- ja palvelujärjestelmän kannalta. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2020:51.

Miettinen, Anneli & Saarikallio-Torp, Miia & Hakovirta, Mia (2023) Lapsen vuoroasuminen vanhempien eron jälkeen ja asumisjärjestelyjen sosioekonomiset taustatekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (3), 274-285.

Monimuotoiset perheet (2024) Lapsen vuoroasuminen. <https://www.monimuotoisetperheet.fi/perhepolitiikka/lapsen-vuoroasuminen/> Viitattu 14.05.2024.

Myllyniemi, Sami (2015) Arjen jäljillä Nuorisobarometri 2015. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf Viitattu 12.04.2024.

Mäkijärvi, Leena (2014) *Kahden kodin lapset Miten tuen lasta vanhempien avioerossa*. Jyväskylä: Docendo.

Nielsen, Linda (2018) Joint versus sole physical custody: Outcomes for children independent of family income or parental conflict. *Journal of Child Custody* 15 (1), 1–20.

Nielsen, Linda (2014) Shared physical custody: summary of 40 studies on outcomes for children. *Journal of Divorce & Remarriage* 55 (8), 613–635.

Oikeusministeriö (2023) *Elatusapu vuoroasumistilanteissa. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita* 2023:24.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164996/OM_2023_24_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 15.02.2024.

Oikeusministeriö (2017) Lapsenhuoltolain uudistaminen. Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön lausuntoja 47/2017. Helsinki: Oikeusministeriö.

Parkinson, Patrick & Cashmore, Judy & Single, Judi (2005) Adolescents' views on the fairness of parenting and financial arrangements after separation. *Family Court Review* 43 (3), 429–444.

Pere, Pekka (2017) Sopuisuus vuoroasumisen edellytyksenä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 25 (1), 57–60.

Perusopetuslaki. 21.8.1998/628.

Pruuki, Heli & Sinkkonen, Jari (2017) *Lapsi ja ero: eväitä eteenpäin*. Helsinki: Kirjapaja.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.

Pöysä, Jyrki (2021) Kirjoituskutsu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/kirjoituskutsut/> Viitattu 13.4.2024.

Riser Quentin H & Haapanen Mari & Bartfeld Judith & Berger Lawrence M & Hakovirta Mia & Meyer Daniel & Miettinen, Anneli (2023) Maternal satisfaction with joint and sole child physical placement arrangements following separation in Wisconsin and Finland. *Family Process* 62 (3), 1196–1216.

Rissanen, Antti (2016) Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen. *Erytistarkkailussa vuoroasuminen*. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (3), 247–258.

Rissanen, Antti & Kääriäinen, Aino & Rantala, Kati & Sarasoja, Laura & Aikio, Marjut (2017) Vuoroasumisen periaatteet ja sopiminen vanhempien ja viranomaisten käsityksinä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 25 (1), 38-56.

Salmi, Johanna (2020) Lapsiperheiden köyhyys pitää yllä köyhyyden kierrettä. Teoksessa Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino.

Sarasoja, Laura & Rantala, Kati (2015) Ero lapsiperheessä: Elatus, sopiminen ja vuoroasuminen. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 2015:2. Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155078/Katsauksia_2_Sarasoja_Rantala_2015.pdf Viitattu 16.6.2024.

Skjorten, Kristin & Barlindhaug, Rolf (2007) The Involvement of Children in Decisions about Shared Residence. *International journal of law, policy, and the family* 21 (3), 373–385.

Smith, Anne B & Taylor, Nicola J & Tapp, Pauline (2003) Rethinking Children's Involvement in Decision-Making after Parental Separation. *Childhood* 10 (2), 201–216.

Sodermans, An Katrien & Matthijs, Koen & Swicegood, Grey (2013) Characteristics of joint physical custody families in Flanders. *Demographic Research* 28 (29), 821–848.

Steinbach, Anja (2019) Children's and Parents' Well-Being in Joint Physical Custody: A Literature Review. *Family process* 58 (2), 353–369.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf Viitattu 13.03.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/202101/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf Viitattu 13.03.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023) Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen> Viitattu 03.09.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022) Perheoikeudelliset palvelut Perheoikeudellisten sopimusten määrä pienentynyt – syynä lakimuutokset ja lasten määrän väheneminen. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146528/Tr17_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 19.3.2024.

Terävä, Johanna & Böök, Marja Leena (2019) Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen mitä miksi ja miten? Teoksessa Päivi Hietanen & Maarita Kettunen & Ulla Ahvo & Vesa Keinonen (toim.) Yhteistyövanhemmuus: yhteistyö: yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, Jani (2017) Shared Physical Custody and Children's Experience of Stress. *Journal of divorce & remarriage* 58 (5), 371–392.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi (2018) Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistokeruussa. Teoksessa Eila Aarnos & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vanassche, Sofie & Sodermans, An Katrien & Declerck, Charlotte & Matthijs, Koen (2017) Alternating residence for children after parental separation: Recent findings from Belgium. *Family Court Review* 55 (4), 545–555.

Vuori, Jaana (2021) Tutkimusetiikka. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> Viitattu 17.2.2024.

Yleissopimus lasten oikeuksista (59/1991) Finlex. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 Viitattu 20.02.2024.

Liite 2. Tutkimuksen tietosuojaseloste.

1 (4)
**TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN
 TIETOSUOJASELOSTE**
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
artiklat 13 ja 14

Päivämäärä: 12.4.2024

Tiedote tutkittaville koskien projektia "Kustannusten jakautuminen vuoroasuvien lasten perheissä"

Olet ottamassa osaa Turun yliopistossa järjestettävään tieteelliseen tutkimukseen. Tämä tietosuojaseloste kuvaa sitä, miten henkilötietojasi tullaan käsittelemään tutkimuksessa.

1. Rekisterinpitäjä

Tutkimuksella on kaksi rekisterinpitäjää, opiskelija Susanna Leinonen ja Tietoarkisto. Tämä seloste sisältää opiskelijan osuuden käsittelystä. Tietoarkiston tietosuojaselosteen löydät täältä:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/asiakirjat/arkistonmuodostussuunnitelma/tietosuojaseloste/#penna>

Tutkija: Susanna Leinonen

Yhteyshenkilö projektia koskevissa asioissa:

Nimi: Susanna Leinonen

Osoite: Turun Yliopisto 20014 Turun Yliopisto

E-mail: sutell@utu.fi

2. Kuvaus tutkimuksesta ja henkilötietojen käsittelystä

Pro gradu-tutkielmani tavoitteena on tuottaa tietoa vanhempien näkökulmasta, miten he kokevat kustannusten jakautumisen liittyen lasten vuoroasumiseen ja miten vanhemmat näkevät lapsen edun täyttyvän. Tutkimuksen kohteena ovat vuoroviikkoasuvan lapsen vanhemmat, joilla on kokemusta elatuksen jakautumisesta ja jakautumisen sopimisesta vanhempien välillä. Tavoitteeni on ymmärtää vuoroviikkovanhempien kokemusmaailmaa kustannusten jaosta. Tutkielmassa tarkastelen laadullisesti vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä lapsen elatuksesta vuoroasumisessa. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimuksessa ei kerätä minkäänlaisia henkilötietoja. Toivon vastaajien mainitsevan kirjoituksessaan lasten iän ja sen, ketä heidän kotitaloudessaan asuu. Taustatietoina kerätään ikähaarukka ja sukupuoli. Taustatietokysymyksiin vastaaminen ei ole pakollista.

3. Tutkimusryhmän vastuullinen yhteyshenkilö

Nimi: Susanna Leinonen

Osoite: Turun Yliopisto 200014 Turun Yliopisto

E-mail: sutell@utu.fi

Ohjaaja: Jarkko Rasinkangas, VTT sosiaalityön

yliopistonlehtori

Turun yliopisto / sosiaalityöiden laitos

jarrasin@utu.fi

4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Turun yliopisto 20014
 Turun yliopisto
 Puhelin 029 450 5000

utu.fi

Päivämäärä: 12.4.2024

Turun yliopiston tietosuojavastaava on tavoitettavissa sähköpostitse osoitteesta: dpo@utu.fi.

5. Henkilöt, jotka osallistuvat henkilötietojen käsittelyyn

Henkilötietoja ei tutkimuksessa kerätä. Jos joku tutkittavista kuitenkin kirjoittaa vastaukseensa henkilötietoja, käsittelee niitä tutkija, opiskelija Susanna Leinonen ja Tietoarkiston asiantuntija.

6. Tutkimuksen nimi sekä tutkimuksen kesto

Tutkimuksen nimi: Kustannusten jakautuminen vuoroasuvien lasten perheissä. Aineistonkeruun kesto on: 15.3-15.4.2024 (1 kk).
 Henkilötietojen käsittelyn ajallinen kesto: tutkimuksen keston ajan: 15.3-31.12.2024.

7. Henkilötietojen lainmukainen käsittelyperuste

Henkilötietoja käsitellään seuraavan, tietosuojasetuksen 6(1) artiklassa mainitun, käsittelyperusteen nojalla:

käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi:

tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastollisia tarkoituksia varten;

8. Tutkimusmateriaaliin sisältyvät henkilötiedot sekä suojaominaisuudet

Tutkimuksessa ei kerätä suoria henkilötietoja. Tutkittavia pyydetään valitsemaan ikähaarukansa ja ilmoittamaan sukupuolensa (mies, nainen, muu/ ei halua vastata). Näihin kysymyksiin vastaaminen ei kuitenkaan ole pakollista. Tutkimuksen luonteen vuoksi tutkittavia pyydetään mainitsemaan kirjoituksessaan lapsien iät ja kirjoittamaan omin sanoin, ketä perheeseen kuuluu. Mikäli joku vastaajista kirjaa vastaukseensa epäsuoria tai suoria henkilötietoja, tiedot anonymisoidaan. Anonymisointi tarkoittaa henkilötietojen käsittelyä niin, että henkilöä ei enää voida tunnistaa niistä. Tutkimuksen päättyessä kerätyt henkilötiedot hävitetään tietoturvallisia menetelmiä hyödyntäen.

9. Erityiset henkilötietoryhmät (arkaluontoiset henkilötietoryhmät)

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

10. Henkilötietojen keräämisen lähteet

Kaikki kerättävä aineisto saadaan suoraan Penna-keruuseen osallistuvilta vastaajilta. Yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa lopullisesta tutkielmasta. Vastaajia pyydetään erikseen olemaan kirjoittamatta mitään omia henkilö- tai tunnistetietoja.

11. Henkilötietojen siirtäminen ja jakaminen kolmansille osapuolille

Päivämäärä: 12.4.2024

Henkilötietoja ei siirretä Turun yliopiston/tutkimusryhmän ulkopuolelle. Aineiston keruu toteutetaan Tietoarkiston Penna-työkalulla. Tietoarkisto siirtää Penna-alustalle tulleet kirjoitukset keruun päätyttyä tutkija Susanna Leinoselle. Aineistosta tehdään henkilötietojen käsittelysopimukset Tietoarkiston ja tutkijan välillä. Kerättyä aineistoa käsitellään kaikissa vaiheissa luottamuksellisesti.

12. Henkilötietojen siirtäminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

13. Automaattinen päätöksenteko ja noudatettavat suojatoimet

Automaattista päätöksentekoa ei toteuteta käsiteltäviin henkilötietoihin.

14. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusaineisto arkistoidaan:

- ilman tunnistetietoja
 tunnistetiedoin

Minne tutkimusaineisto tallennetaan ja kuinka pitkäksi aikaa: Paikka: Tietoarkisto, pysyvästi.

15. Oikeutesi rekisteröitynä sekä näihin tehtävät poikkeamat

Kun henkilötietojen käsittelyperuste on yleistä etua koskeva tutkimus, ovat rekisteröidyn oikeudet seuraavat: saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä, tarkistaa tietosi, oikaista tietojasi, rajoittaa tietojesi käsittelyä, vastustaa tietojen käsittelyä. Jos haluat käyttää jotain oikeuttasi, ota yhteys rekisterinpitäjään.

Rekisteröity voi ottaa yhteyttä saadakseen lisää tietoja tietosuoja-asetuksen mukaisista oikeuksista joko Turun Yliopiston tietosuojavastaavaan: dpo@utu.fi tai ottaa yhteyttä tietosuojavaltuutettuun: tietosuoja@om.fi tai puhelinnumero: 029 566 6700.

Rekisteröidyn oikeuksiin tehtävät poikkeamat

Tietosuoja-asetuksen sekä kansallisen tietosuojalain nojalla rekisteröidyn oikeuksiin voidaan tehdä tiettyjä poikkeamia, kun henkilötietojen käsittelyperusteena toimii tieteellinen tutkimus ja oikeuksien toteuttaminen tekisi käsittelyn tarkoituksen (tässä tapauksessa tieteellisen tutkimuksen) joko mahdottomaksi tai aiheuttaisi huomattavaa haittaa käsittelylle.

Oikeus valituksen tekemiseen

4 (4)
**TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN
TIETOSUOJASELOSTE**
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
artiklat 13 ja 14

Päivämäärä: 12.4.2024

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetulle, jos koet, että henkilötietojasi on käsitelty soveltuvan tietosuojalainsäädännön vastaisesti.

Tietosuojavaltuutetun yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto
Käyntiosoite: Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki
Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki
Puhelinvaihe: 029 566 6700
Sähköposti (kirjaamo): tietosuoja(at)utu.fi

Liite 3. Supli Ry:n 14.3.2024 jakama Instagram-postaus.

Kuva 3. Supli Ry:n Instagram-postaus.